

**„Vstupní studie řešení v ČR a vybraných zemí EU,
srovnávací analýza politik a aktivit (ČR a EU)“**

-

**Shrnutí dílčích šetření současného stavu a
způsobů realizace politik podpory identifikace a
rozvoje kognitivně nadaných se zájmem o
přírodovědné a technické obory v ČR a vybraných
zemích EU**

Národní institut dětí a mládeže

INVESTICE DO VAŠÍ BUDOUCNOSTI

„Vstupní studie řešení v ČR a vybraných zemí EU, srovnávací analýza politik a aktivit (ČR a EU)“

-

Shrnutí dílčích šetření současného stavu a způsobů realizace politik podpory identifikace a rozvoje kognitivně nadaných se zájmem o přírodovědné a technické obory v ČR a vybraných zemích EU

Řešitel: Národní institut dětí a mládeže

Copyright: Národní institut dětí a mládeže, Praha 2008

Výzkum byl realizován s využitím prostředků Evropského sociálního fondu a rozpočtu České republiky

Výhrada práv: Reprodukce a rozšiřování díla nebo jeho částí je povoleno v souladu s platnými právními předpisy. Zpráva může být šířena v nezměněné podobě s uvedením řešitele a nositele vydavatelských práv.

INVESTICE DO VAŠÍ BUDOUCNOSTI

Obsah:

1. Úvod	5
2. Způsob řešení, charakter výzkumných prací	5
2.1 Hlavní aktéři v identifikaci a péči o rozvoj nadaných	6
3. Závěry a doporučení z dílčích šetření.....	9
3.1 Ministerstvo školství a mládeže a tělovýchovy.....	9
3.2 Ostatní přímo řízené organizace MŠMT	9
3.3 Krajské úřady	12
3.4 Nevládni a neziskové organizace pracující s nadanými dětmi	15
3.5 Zaměstnavatelé.....	16
3.6 Střediska volného času	29
3.7 Celostátně vyhlašované soutěže typu A	33
3.8 Vysoké školy	35
3.9 Střední školy, základní školy	39
3.10 Mateřské školy	43
4. Zahraničí	46
4.1 Inspirace – Velká Británie.....	47
4.2 Inspirace – srovnání přípravy učitelů pro práci s kognitivně nadanými dětmi ve Velké Británii a Holandsku	48
4.3 Inspirace ze Slovenska	49
4.4 Inspirace z Francie	52
4.5 Inspirace z Německa.....	52
4.6 Inspirace z „Inventáře vzdělávání nadaných v 21 zemích EU“	56
5. Návrhy hlavního zaměření klíčových aktivit připravovaného projektu	61
6. Závěr.....	64
7. Dodatky.....	66
7.1 Školský zákon § (17-19).....	66
7.2 Vyhláška 73/2005 Sb.	66
7.3 Příloha – dotazník srovnávacího šetření – Zaměstnavatelé.....	68
7.4 Zkušenosti ze Slovenska - rozhovor	69
7.5 Péče o nadané ve Francii.....	75
7.6 Podpora nadaných žáků v Německu	87

Předmětem šetření je současný stav a způsoby realizace identifikace a podpory rozvoje kognitivně nadaných se zájmem o přírodovědné a technické obory v ČR a vybraných zemích EU.

Cílem je identifikovat kritická místa a potenciální rezervy v ČR z hlediska

- udržitelného uskutečňování identifikačních a vzdělávacích aktivit pro kognitivně nadané a
- dalšího nezbytného rozvoje těchto aktivit na lokální, regionální a národní úrovni s možností zapojení do mezinárodních aktivit.

Dílčím cílem je zjistit informace o systémově podporovaných oblastech ve vybraných zemích EU a provést komparaci přístupů a použitých řešení v ČR. Na základě toho následně navrhnout a diskutovat možné přístupy a priority řešení problematiky v ČR a začlenění národních aktivit pro nadané do mezinárodních vazeb.

Specifickým cílem je zjistit, jak vnímají stav v oblasti, jejich hlavní problémy a jaké potřeby a vize řešení mají ti, kteří přímo vstupují nebo výrazně ovlivňují aktivity a procesy identifikace a péče o nadané v ČR.

Při šetření se vycházelo z údajů publikovaných v dokumentech relevantních národních institucí, dostupných zdrojů z webu, článků profesních a vzdělávacích institucí, z informací zjištěných během šetření pomocí dotazníků, z rozhovorů a konzultací se zástupci klíčových aktérů.

Výstupy šetření by měly sloužit jako:

- soubor šetření mezi hlavními aktéry systému podpory aktivit pro nadané v ČR zaměřený na aktuální stav, potenciál aktérů, silné a slabé stránky přístupů jednotlivých aktérů k dané problematice;
- soubor šetření politik nebo dílčích aspektů podpory aktivit pro nadané ve vybraných zemích EU s důrazem na hledání efektivních přístupů, dílčích i systémových řešení vhodných k diskusi či hlubšímu studiu, inspirace při hledání řešení v ČR, či mezinárodní spolupráce;
- adresář kontaktních osob mezi aktéry v ČR a zainteresovanými osobami v zahraničí;
- podklad pro návrh základního přístupu a tezí klíčových aktivit uvažovaného projektu ESF, pro pojmenování identifikovaných problémů a překážek cílových skupin a aktérů systému podpory péče o nadané.

Tento materiál je výběrem zjištění, závěrů a doporučení dílčích šetření. Zároveň však obsahuje výsledky dalších šetření v některých oblastech, která, jak se ukázalo na pracovních setkáních řešitelů, bylo potřeba provést, aby byl získaný obraz úplnější. Na tomto základě formuluje návrhy pro diskusi a přípravu uvažovaného zhruba tříletého projektu, který by měl přispět k rozvoji systému identifikace a péče o nadané v ČR v kontextu celoživotního učení.

1. Úvod

Termíny „nadání“ a „nadaný“ nejsou vnímány jednoznačně. Zpravidla jsou spojovány s dovedností provádět určitou činnost mimořádně efektivně („úspěšně“, rychle, kvalitně, elegantně) a trvaleji (opakovaně) s vynikajícím výstupem – vše posuzováno v kontextu známých a uznávaných hodnot určité komunity.

K argumentaci priorit problematiky rozvoje systému vzdělávání (zvl. identifikace a péče o rozvoj) kognitivně (intelektově) nadaných nebo mimořádně kognitivně nadaných lze přistupovat z různých pozic. Jeden směr – „od žáka“ - vychází z ne příliš dobrých zkušeností interakce nadprůměrně schopných dětí se vzdělávacím systémem. Děti, učitelé i rodiče narážejí na hranice možností současného školního vzdělávání. Při tom bývá akcentována nevyužitá kapacita dítěte nebo nevhodná vzdělávací trajektorie, která je dítěti vnucována v tradiční hromadné výuce. Jindy se vychází – „od potřeb rozvoje (ekonomiky) společnosti“ – a zvláště se uvažuje o dětech se zájmem (nebo dokonce s potenciálním nadáním) o přírodní a technické disciplíny. Tak se navíc do popředí dostává „společenská objednávka“ – rozpoznaná potřeba technologicky vyspělé společnosti založené na znalostní ekonomice.

K celé problematice i jednotlivým šetřením a analýzám přistupujeme tak, že předpokládáme, že kognitivní nadání představuje komplikovanou strukturu měnících se vlastností jedince v interakci s prostředím. Opíráme se o to, že se projevuje aktivitou jedince, a to nejen intelektuální aktivitou, ale že je výsledkem řady faktorů. Mezi tyto faktory patří zvl. aktuální úroveň schopností, znalostí a dovedností, úroveň tvořivosti a míra motivace (zaujetí) pro daný úkol nebo činnost (či zájem o obor). Důležitou úlohu hraje i provozování relevantních aktivit. Nadání je tedy podmíněno kromě vrozených dispozic dostupností příležitostí k provádění vhodných aktivit, v nichž se může projevit a rozvinout.

Předpokládáme, že lze najít uspokojivé řešení (např. optimální vzdělávací trajektorii) pro aktivního postupně se vyvíjejícího jedince, aby co nejlépe poznal své vlohy a preference a v souladu s tím rozvinul co nejlépe svoje dovednosti a zároveň při tom získal i potřebné znalosti pro svůj další rozvoj. Současně si ovšem uvědomujeme, že (mimořádně) nadané děti se navzájem velmi liší, že identifikační postupy založené na psychologickém či didaktickém testování jsou dílčími orientačními ukazateli.

2. Způsob řešení, charakter výzkumných prací

Při šetření a aktualizaci informací o stavu péče o nadané byly zohledněny zejména následující aspekty:

- dlouhodobější nebo zákonná angažovanost subjektů v práci s nadanými
- aktuální legislativní vymezení péče o nadané
- relevance subjektů z pohledu možnosti jejich zapojení do připravovaného projektu
- předchozí šetření prováděná NIDM MŠMT ČR

Práce na šetření spočívala v těchto krocích:

- studium a zpracování východisek šetření
- analýza legislativního a institucionálního rámce péče o nadané v ČR
- vymezení stávajícího systému péče o nadané a nejvýznamnějších aktérů v něm
- šetření mezi jednotlivými aktéry
- šetření ve vybraných zemích EU

Počátečním krokem byla identifikace hlavních aktérů, analýza jejich aktuální i potenciální role v rámci široce pojatého vzdělávacího systému v kontextu celoživotního učení s dopadem na potenciálně nadaného. Cílem bylo zjistit provázanost jednotlivých prvků

systemu jak z pohledu průchodnosti žákem od vstupu po využití jeho přínosů v jeho ekonomické aktivitě po výstupu, tak z několika tzv. „pohledů shora“. Jedním z nich bylo hledání možností ovlivnit fungování systému legislativními opatřeními a podporou z veřejných financí, dalším pohledem shora byl pohled zaměstnavatele na tento systém s možností efektivní participace v něm. To vše na pozadí existujícího systému vzdělávání a současného systému péče o nadané. Na základě toho byly navrženy okruhy témat šetření či okruhů otázek, které byly předmětem dílčích šetření. Jednotlivá šetření se lišila použitými metodikami, které měly odpovídat jednak předpokládanému významu aktéra v systému a jednak dostupnosti informací nebo respondentů.

2.1 Hlavní aktéři v identifikaci a péči o rozvoj nadaných

Prostor, v němž identifikace a rozvoj nadání v rámci vzdělávacího systému probíhá, se dá zobrazit ve „vícedimenzionálním“ schématu. Na svislou osu vyneseme věk či míru určité vlastnosti (např. osvojení znalostí a dovedností), v horizontální rovině do různých os (směrů) vynášíme různé vlastnosti: znalosti a dovednosti (teoretické x praktické/aplikační, obecné x jedinečné, matematické, chemické), zájmy, motivace, preference atp. Obrazem stavu jedince je jakýsi „pavouk“. Určitým úrovním rozvoje vlastností (nadání) odpovídají typické aktivity aktérů. Působení aktérů si lze v grafu představit tak, že zabírají (ovlivňují) jenom určitá pásma (oblasti). V těchto oblastech se střetávají jak s nadanými, tak se mohou střetávat s působením jiných aktérů na nadané nebo dostávat do interakce (vlivu) s jinými aktéry. Schéma je znázorněno na Obrázku 1.

Ve schématu jsou znázorněni aktéři (skupiny aktérů):

1. Ministerstvo školství a mládeže a tělovýchovy – MŠMT
2. Ostatní přímo řízené organizace MŠMT – OPŘO
3. Krajské úřady – Kraje
4. Nevládní a neziskové organizace pracující s nadanými dětmi – NNO
5. Zaměstnavatelé
6. Střediska volného času – SVČ
7. Organizátoři celostátně vyhlašovaných soutěží typu A – Soutěže
8. Vysoké školy – VŠ
9. Střední školy, základní školy – Školy
10. Mateřské školy – MŠ

Rodiče nadaných dětí, ačkoli hrají velmi důležitou úlohu, nebyly předmětem šetření. Důvodem je cíl šetření, tj. příprava projektu, kde nejsou rodiče přípustnou cílovou skupinou. Ostatní aktéři mohou v projektu být partnery, nebo jsou to instituce, které zaměstnávají z hlediska projektu relevantní cílové skupiny. Pedagogicko-psychologické poradny jsme do šetření nezařadili, přestože je jejich úloha důležitá, nicméně z hlediska projektu jasná. V uplynulých letech totiž IPPP vybudoval síť pedagogicko-psychologických poradců zaměřených na nadané ve všech krajích s jasně vymezenými úkoly.

Přestože potenciálně nadaný žák hraje aktivní úlohu při svojí identifikaci a rozvoji svého nadání, nezařadili jsme jej mezi aktéry, tím by se stal v okamžiku, kdy se aktivně zapojí do realizace aktivit pro jiné.

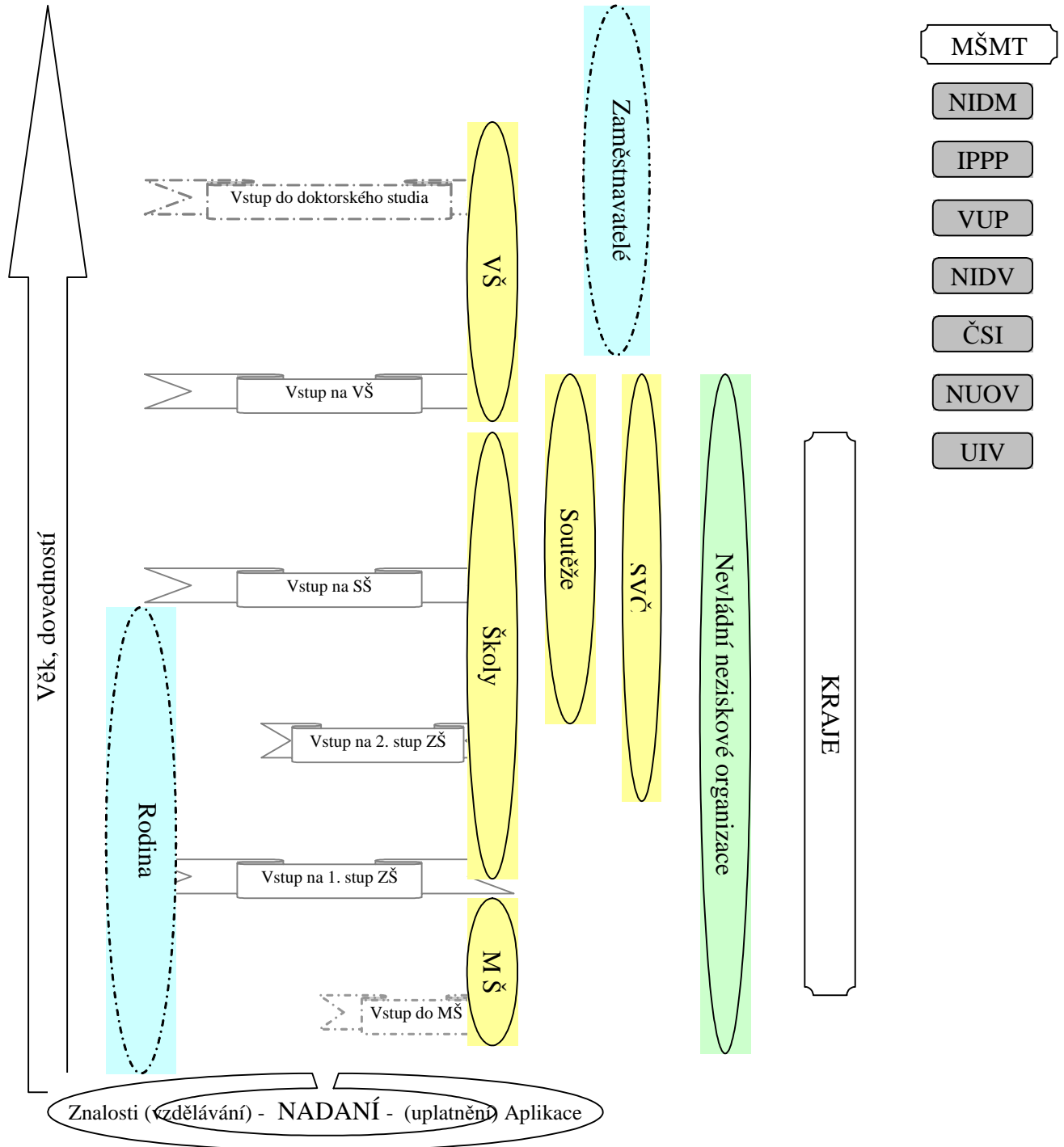
Kromě řady dalších se do šetření nedostaly subjekty, které hrají důležitou roli v propagaci a marketingu vědy pro širokou veřejnost, jako je např. Česká hlava s.r.o., organizátor projektu na podporu vědecké a technické inteligence Česká hlava. Podobně se do šetření nedostaly hromadné sdělovací prostředky, přestože je jejich význam velký tím, že mají každodenní vliv na potenciálně nadané srovnatelný s vlivem rodičů, učitelů, vrstevníků.

Z hlediska přípravy projektu nás zajímaly zvláště následující vazby mezi aktéry a jejich činnosti související s péčí o (mimořádně) nadané nebo jejich uplatněním:

- informační (zvláště ve směru k nadaným, rodičům, učitelům)
- identifikační (zaměřené na nadání)
- poskytování vzdělávacích, produkčních, aplikačních aktivit pro žáky, studenty („soutěží“ i „nesoutěží“)
- vzdělávání a výcvik – učitelů a pracovníků školských zařízení, pracovníků podpůrných systémů aktivit pro identifikaci a rozvoj nadaných
- poradenství – pro rodiče, žáky, studenty (psychologické, pedagogické, profesní)
- evaluace a kontrola aktivit pro nadané
- financování a řízení
- strategické a koncepční
- výzkumné a vývojové.

Obrázek 0-A Aktéři

3. Závěry a doporučení z dílčích šetření

3.1 Ministerstvo školství a mládeže a tělovýchovy

Ministerstvo školství je z hlediska vytváření systémových opatření klíčovým aktérem nejen v rámci jeho aktivit v rezortu - vzdělávání, ale i jako subjektu, který má možnost řešit přesahy a vazby do ostatních oblastí a rezortů a podávat návrhy legislativních opatření. Vzhledem k aktuálnímu stavu řešení problematiky, byla zvolena forma rozhovoru s dlouholetým pracovníkem MŠMT, který má určitou zkušenost v dané oblasti.

Legislativně je péče o nadané žáky zajištěna dle zákona ze dne 24. září 2004 o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon) ve znění pozdějších změn provedených zákonem č. 383/2005 Sb., dále Vyhláškou MŠMT č. 73/2005 Sb., jejíž novela z roku 2007 byla odložena zatím do roku 2009. V současné době není na ministerstvu osoby, která by byla pověřena systematicky se oblastí kognitivně nadaných zabývat, tzn. že by tato oblast byla náplní její pracovní agendy. Následující text je výňatkem z tohoto rozhovoru s. dr. J. Krejčím:

Podle slov p. J. Krejčího směřuje celkové pojetí ve vzdělávacím procesu na základních a středních školách v Česku jednoznačně k začleňování dětí, žáků a studentů se specifickými vzdělávacími potřebami a talentovaných dětí, žáků a studentů do běžných tříd. Inkluze (vytvoření diferencovaných podmínek dětem s rozdílnými schopnostmi tak, aby byly optimálně rozvíjeny a přitom mohly pracovat ve společné, výkonově heterogenní sociální skupině) je jednou z priorit Evropské unie v oblasti vzdělávání. Pan J. Krejčí si je vědom toho, že prostor učitelů pro práci s kognitivními talenty v rámci výuky je omezený. Daleko větší možnosti pro práci s touto skupinou dětí resp. mladých lidí vidí v době mimo vyučování, v zájmové činnosti. V této souvislosti zdůraznil působení středisek volného času. Zvláště v menších obcích, kde nemůže být činnost středisek volného času efektivní z ekonomického hlediska, je však nutné, aby zájmovou činnost realizovaly ve větším měřítku základní školy.

Další oblastí, kterou p. J. Krejčí považuje za důležitou z hlediska rozvoje práce s talenty obecně (ne tedy pouze v práci s kognitivními talenty), je v ČR tradiční systém ústředně vyhlašovaných soutěží. V této souvislosti ovšem konstatoval, že v současné době, ale ani v době dohledné, nedojde k navýšení finančních prostředků na realizaci těchto akcí.

Z hlediska současného stavu na MŠMT je třeba zmínit, že vyhláška MŠMT č. 73/2005 Sb., o vzdělávání dětí, žáků a studentů se specifickými vzdělávacími potřebami a dětí, žáků a studentů mimořádně nadaných byla zpracována pracovníky PaedDr. Karlem Tomkem, ředitelem odboru 22 MŠMT (odbor předškolního, základního, základního uměleckého a jazykového vzdělávání), paní PaedDr. Marií Vrbovou, pracovnice tohoto odboru, a paní PhDr. Janou Zapletalovou, ředitelkou Institutu pedagogicko-psychologického poradenství. Oba výše uvedení pracovníci MŠMT však na tomto ústředním orgánu státní správy již několik let nepracují a mj. v rámci jedné z mnoha reorganizací došlo ke změně názvu výše uvedeného útvaru (v současné době se odbor 22 nazývá odbor předškolního, základního a základního uměleckého vzdělávání).

MŠMT ze svého statutu v současné době pověřuje a řídí několik organizací, tzv. Ostatní přímo řízené organizace MŠMT (zkráceně OPŘO), které se větší či menší měrou dotýkají svou agendou oblasti péče o nadané, či mají její část přímo ve své gesci.

3.2 Ostatní přímo řízené organizace MŠMT

Přímo řízené organizace MŠMT spojují ministerstvo s většinou ostatních aktérů, v našem případě se zvláště jedná o realizátory celostátních aktivit (soutěží), pracovníky krajských úřadů, školy, pedagogicko-psychologické poradny a střediska volného času.

Mezi ostatní přímo řízené organizace, které mohou významnějším způsobem zasahovat do problematiky péče o nadané a jejich činnost tak může být relevantní sledovanému tématu, byly zařazeny následující instituce:

- Česká školní inspekce
- Ústav pro informace ve vzdělávání
- Institut pedagogicko-psychologického poradenství ČR
- Výzkumný ústav pedagogický
- Národní institut pro další vzdělávání
- Národní institut dětí a mládeže

Problémové oblasti

Na základě analýzy rozhovorů s řediteli a jejich kompetentními pracovníky byly identifikovány problémové oblasti péče o nadané v ČR. U každé oblasti jsou uvedeny konkrétní zmíněné nedostatky, včetně respondenta, který na problém upozornil (uveden v závorce). Pokud bylo během šetření navrženo ze strany respondentů nějaké řešení, je uvedeno za odrážkou (šipka), v závorce následuje i navržený řešitel/aktér.

Identifikační nástroje pro učitele a psychology

- absence škál a dalších didaktických nástrojů a materiálů přímo pro učitele (IPPP)
 - ⇒ Vytvoření oborových identifikačních nástrojů (IPPP a VÚP a externisté)
 - ⇒ Pracovní skupina pedagogů přímo v krajích, kteří by se kvalifikovaně podíleli na identifikaci, informovanosti, poradenství a tvorbě metodických materiálů pro učitele (IPPP a VÚP)

Zkvalitnění komplexní diagnostiky nadaných

- dostupnost adekvátních nástrojů pro zjišťování verbální kreativity a mapování zájmu osobnosti pro psychology (IPPP)
 - ⇒ tvorba testů (IPPP a externisté)
- nedostatečná kvalifikace speciálních pedagogů (IPPP)
 - ⇒ proškolení speciálních pedagogů v použití nástrojů komplexní diagnostiky (IPPP)
- nedostatečné poskytování komplexní diagnostiky v regionech (IPPP)
 - ⇒ vyškolením pracovníků PPP rozšířit komplexní diagnostiku do dalších poraden (IPPP)

Poradenství přímo na školách

- nedostatečná spolupráce PPP se školami v oblasti identifikace, diagnostiky a následné péče
 - ⇒ školení prováděná krajskými koordinátory – psychology za účelem větší informovanosti a kompetence psycho. pracovníků (IPPP a kraj)
 - ⇒ rozšíření poradenských pracovišť do dalších škol (školní poradenská střediska)

Soubor konkrétních aktivit podpory žáků na školách

- strnulost systému soutěží a přehlídek (NIDM)
 - ⇒ aktualizace (počet, forma, pre- a post- aktivity, vazby na spolupracující subjekty)

- metodická podpora soutěží a přehlídek pro učitele (NIDM)
 - ⇒ semináře k práci se zájemci o soutěže a olympiády
- soutěže a přehlídky jsou vhodnou aktivitou pouze pro určitou část nadaných (ČŠI)
 - ⇒ sestavit pestrou nabídku vzdělávacích aktivit
 - ⇒ Navržení vlastních kritérií a pravidel, možnost dále rozpracovat (např. VÚP) a vydání metodického pokynu (MŠMT)

Podpora diferencované výuky na školách

- nedostatek metodických materiálů jako podpora učitelů na školách (VÚP, ČŠI)
 - ⇒ sběr zkušeností z praxe a jejich šíření (VÚP)
- vůbec nebo nedostatečně podporována částečná selekce, dělení na skupiny podle pokročilost zatím převážně pouze u jazyků (NIDV)
 - ⇒ podpora dělení třídy na skupiny podle úrovně dosažených znalostí
 - ⇒ role asistenta nadaných dětí

Hodnocení péče o nadané ve školách

- nejasná definice nadaného žáka a tudíž absence přesných a přímých ukazatelů pro mapování žáků přímo ve školách (ÚIV)
 - ⇒ Zavedení matrik žáků a jejich obohacení o určité ukazatele (IPPP a ÚIV)
- absence jednotné metodiky pro sledování péče o nadané na školách (ČŠI)

Příprava a další vzdělávání učitelů

- problematika péče o nadané není součástí přípravy učitelů (ČŠI, IPPP)
 - ⇒ navázat spolupráci s VŠ připravujícími budoucí pedagogy
- problematika péče o nadané není dostatečně pokryta v rámci dalšího vzdělávání učitelů (ČŠI, IPPP, NIDV)
 - ⇒ centralizovaná komplexní nabídka vzdělávacích kurzů, seminářů pro učitele v rámci DVPP (NIDV, IPPP)
 - ⇒ zavedení programu postgraduálního vzdělávání, např. s kvalifikací mezinárodního certifikátu
 - ⇒ systém sledování a hodnocení vzdělávací potřeby učitelů (NIDV a ÚIV)
 - ⇒ evaluace dopadu DVPP

Propojení nabídky školní a mimoškolní péče o nadané

- formální a neformální péče o nadané fungují odděleně (IPPP), činnosti OPŘO se mohou překrývat (VÚP), roztržitost péče jak v oblasti formálního tak neformálního vzdělávání (NIDM)
 - ⇒ vymezení působnosti v oblasti péče o nadané v rámci OPŘO a těsnější spolupráce (OPŘO)
 - ⇒ zajištění péče o nadané v oblasti formálního vzdělávání IPPP a neformální oblasti vzdělávání NIDM (NIDM, IPPP)
 - ⇒ vytvoření poradního orgánu MŠMT seskupující zástupce různých institucí napříč danou problematikou (MŠMT)

Soubor konkrétních aktivit podpory žáků v rámci mimoškolní aktivity

- roztržitost nabídky aktivit pro kognitivně nadané (NIDM)

- ⇒ velký potenciál je v SVC, která by byla vybavena kvalifikovanými pracovníky a metodikou (NIDM)

Informovanost o vzdělávacích příležitostech pro nadané

- veřejnost (rodiče, učitelé, samotní žáci) jsou nedostatečně či střípkovitě informováni o aktivitách pro nadané (IPPP, NIDV)

- ⇒ informační webový portál shromažďující nabídku z oblasti formálního i neformálního vzdělávání (částečně IPPP)

- absence systému péče o nadané v rámci obou oblastí vzdělávání (NIDM)

- ⇒ navrhnout systém následné péče podobně jako je tomu např. u sportu

Závěr

Provedené šetření poukázalo na celou řadu problémových oblastí. Ve většině případů byla navržena (pracovní) řešení, které je možné brát jako odrazový můstek pro další navrhovaná (plánovaná) systémová opatření.

Velmi jasně formuloval představu řešení problematiky péče o nadané z hlediska vzdělávacího systému náměstek České školní inspekce, p. Mullner:

„Péče o nadané by měla spočívat na určitých principech. Zaprvé je třeba umět děti identifikovat. Vyplývá z toho, že by učitelé při svém studiu na fakultách měli být připraveni poznat a vytipovat děti, které vykazují znaky talentu. Ne však jen talentu obecně, ale rozpoznat i jednotlivé typy a stupně. Největším problémem je extrémně nebo výjimečně talentované dítě. Tato první věc je spojena s velkou obtíží, protože autonomie vysokých škol způsobuje, že jim nikdo nemůže nařídít, že mají k tomuto studenty vzdělávat. Stejně jako by měl učitel odhadnout, jestli žák, se kterým jsou problémy, náhodou není dysgrafik. První identifikaci jsem se např. já učil. Dále už je to na odborníkovi, aby poznal, do jaké míry se pletu, nebo jestli se jedná o neurózu.

Druhá věc je, vytvořit systém pomoci učitelům i rodičům, aby vedli dítě vzdělávacím systémem. Dítě by nemělo být vyčleňováno tam, kde to není nezbytně nutné. Mělo by zůstat ve vzdělávacím systému a být jím uspokojeno, aby dosáhlo maxima toho, co jeho potenciál s sebou nese. Vyžaduje to metodologickou přípravu učitelů, ale nemyslím, že je možné vše zvládnout v rámci fakulty. Učitel by měl mít při ruce určitý servis a tím by měl být metodik-psycholog z poraden.

Třetí faktor tvoří materiální zázemí. Když chcete takové děti vzdělávat poctivě, tak to znamená, že se musíte stejně pečlivě připravit na celou třídu a stejně pečlivě zvlášt' na toho jednoho. Nabízí se spousta materiálních možností. Mít např. k dispozici notebook, na kterém dítěti mohou naprogramovat zvláštní úkoly a nebo ho vyčlenit na hodinu někam jinam atd...To už záleží i na financích.“

3.3 Krajské úřady

Krajské úřady jsou důležitým článkem samosprávy a výkonu státní správy nejen v oblasti vzdělávání, navíc jsou zřizovatelé středních škol a řady středisek volného času (SVC). Jejich postavení a role (nejen rozdělování veřejných financí) je staví do role významného hráče při bezprostřední stimulaci a systematickém rozvoji aktivit pro nadané. Navíc na rozdíl od národních institucí mohou využívat jedinečnosti institucionálního prostředí a vysoké úrovně vazeb mezi jednotlivými regionálními subjekty. Jsou iniciátory a vykonavateli politik rozvoje regionu, v této souvislosti se jedná zvláště o regionální inovační strategie jako příležitosti pro setkávání regionálních vzdělávacích, výzkumných, vývojových a výrobních kapacit, tedy i příležitosti pro uplatnění (mimořádně) nadaných v regionu, kde vyrůstali.

Pro potřeby studie byly použity tři zdroje informací. V první řadě byly osloveny všechny krajské úřady, tzn. 14 subjektů, s žádostí o vyplnění dotazníku. Za druhé bylo provedeno srovnání s výsledky šetření Mezinárodní srovnávací studie nadání z roku 2006. V poslední řadě byla provedena konfrontace se závěry konference Vzdělávání v srdci Evropy pořádané v roce 2006 v Praze.

Závěry z aktuálního dotazníkového šetření

Obecně považuje většina krajů aktivity zaměřené na nadané za důležité, žádoucí, potřebné a efektivní. Ze šetření vyplynulo, že v ČR je přístup k nadaným nekonceptní. Kraje postrádají ucelenou koncepci práce s nadanými žáky, ze které by mohly vycházet při tvorbě a prosazování podobné koncepce na úrovni kraje, a na kterou by dále byla navázána opatření legislativní a finanční zajištění. Koncepci práce s nadanými má zpracovanou kraj Vysočina, přičemž naplňování koncepce je dáno výběrem projektů z OP VK. Jihomoravský kraj má zpracovaný systém podpory talentů (podpora vzniku Jihomoravského centra pro mezinárodní mobilitu, r. 2005). Zlínský kraj zmiňuje dlouhodobý záměr kraje. Další čtyři kraje se chystají koncepci péče o nadané zpracovat. Výjimkou je Karlovarský kraj, který se podle vlastních slov „o talenty nezajímá, protože tam nejsou“. Některé kraje zodpovědnost za péči o nadané delegují na poradenská zařízení.

Legislativně jsou kraje vázány Zákonem 129/2000, kde jsou poměrně obecně vymezeny povinnosti v oblasti vzdělávání. V rozhovorech bylo poukázáno na fakt, že krajské úřady poskytují prostředky v přenesené působnosti prostřednictvím krajských normativů, nicméně příplatek na mimořádně nadaného žáka zde není připuštěn. Samotné kraje neprovádí žádný monitoring týkající se počtu a potřebnosti podpory nadaných.

Politikou pro nadané na kraji, resp. řízením odpovídajících aktivit je většinou oddělení mládeže, tělovýchovy a sportu. V terénu pak akce realizují SVČ, NNO, případně též VŠ. Kraj se podílí převážně konkrétními dotačními tituly, avšak přímo na podporu nadaných existuje pouze v jednom kraji. Nejčastěji zmiňovanou oblastí péče o nadaný na úrovni kraje je podpora soutěží. Velkým problémem je nedostatečná finanční podpora ze strany MŠMT, dále malá podpora pedagogům (finance, náhrada) nebo duplicita soutěží.

Podle několika dotázaných by měly být postupy práce s nadanými žáky důsledně zapracovány do školních vzdělávacích programů. Mělo by se změnit chápání vztahu učitelů k žákovi a ke smyslu vzdělávání (klient jako jedinec a služba takovému klientovi), což by mohlo pomoci změnit i vztah k talentovaným, tedy vytvářet vhodné podmínky a hledat relevantní vzdělávací postupy. Kraje jako takové však nemají možnost zasáhnout do procesu vzdělávání učitelů, to je v kompetenci ředitelů škol.

Jedním z konkrétních návrhů na podporu péče o nadané je zřízení Fondu pro talentovanou mládež s jasně stanovenými podmínkami (viz Jihomoravské centrum pro mezinárodní mobilitu). Tomu by však muselo předcházet zmapování regionu a s tím související užití přiměřených diagnostických nástrojů. Jako další vhodný návrh jsou uváděny regionální třídy s nadanými z celého regionu (viz Jihočeský kraj). Pozornost by se mohla zaměřit na podporu výhodných půjček na studium v zahraničí či podporu spolupráce s garanty z vysokých škol. Vybudování takového systému však potřebuje nejen změnu legislativy, ale i dostupné finanční ocenění pro garanty, pedagogy pracujícími s talenty i krytí nabízených forem studia.

Závěry ze šetření Mezinárodní srovnávací studie nadání

V září roku 2006 proběhla v ČR celorepubliková analýza s názvem Mezinárodní srovnávací studie nadání. V rámci této studie se IPPP snažilo mapovat systém služeb

poskytovaných mimořádně nadaným žákům v našem státě. Prostřednictvím dotazníku oslovili regionální koordinátoři péče o nadané v PPP, aby získali přehled poskytovaných vzdělávacích služeb v oblasti péče o nadané žáky v rámci jednotlivých regionů.

Výsledky ukázaly, že pouze 11 % dotázaných koordinátorů se vyjádřilo k přímé existenci homogenní skupinové či třídní výuky nadaných žáků v příslušném regionu. V některých případech, zejména v období 1. a 2. třídy došlo u žáků k akceleraci. Činnosti jednotlivých koordinátorů se liší nejen v intenzitě jejich aktivní participace na některých obecně předpokládaných činnostech (např. školení dalších poradenských pracovníků), ale také dle potřeb a zadání, které jsou charakteristické pro jednotlivé kraje. Například 50 % respondentů aktivně participuje na tvorbě individuálních vzdělávacích plánů a 66 % z nich aktivně školí své kolegy v regionu v otázkách identifikace mimořádného nadání. Mezi další aktivity patří: vedení skupin nadaných dětí, spolupráce s dalšími PPP a úřady, organizace vzdělávacích aktivit, realizace aktivit pro rodiče, vedení herního klubu při poradně, výběr nadaných žáků pro ZŠ nebo aktivity z pověření krajského úřadu.

Nastavení legislativních opatření vidí koordinátoři z 56 % jako nedostatečné, konkrétní změny nejsou uvedeny.

Vybrané závěry konference Vzdělávání v srdci Evropy

Ze závěrů vyplývá, že v systému českého školství došlo v uplynulých letech k pozitivním změnám, které umožňují školám lépe zajistit realizaci žáků s mimořádným nadáním v běžném vzdělávání. Na druhé straně však zaznívaly požadavky na systemizaci a prohlubování informovanosti pedagogických pracovníků v péči o tuto skupinu žáků. Výsledkem bylo formulování deseti závěrečných návrhů na systematické změny. Pro potřeby šetření je uvedena pouze šest z nich.

1. Lépe v legislativních a návazných předpisech vyspecifikovat základní pojmy, aby se nepřekrývala terminologie „nadání“ a „mimořádného nadání“. Lépe vyjasnit, která skupina žáků (a zda vůbec) patří mezi žáky se speciálními vzdělávacími potřebami.
2. Lépe specifikovat a dořešit směr finančních toků v normativech na žáka při uvolňování finančních prostředků nad rámec rozpočtu pro krajské úřady, ze kterých je možné čerpat při integraci mimořádně nadaného žáka v běžné škole.
3. Konceptně ošetřit, zavést do systému DVPP a zrealizovat systematické vzdělávání učitelů v práci s nadanými žáky akreditovaným postgraduálním studiem formou dlouhodobějšího cyklu. V pregraduální přípravě učitelů začlenit pedagogiku nadaných mezi základní pedagogické disciplíny.
4. Vytvářet a udržovat osobní a on-line / e-mailové setkávání odborníků na celorepublikové či nadnárodní bázi k problematice vzdělávání nadaných.
5. Zprostředkovat výměnu zkušeností terénních pedagogů, kteří dnes a denně pracují s nadanými žáky. Umožnit dílny výměny zkušeností.
6. Vytvořit např. webové prostředí pro prezentaci „dobré praxe“, metod, které se osvědčily ve školní praxi s nadanými. V rámci tohoto prostředí vytvářet sítě spolupráce pro zapojené školy.

Závěrečné shrnutí

Na základě odpovědí získaných prostřednictvím dotazníků z krajských úřadů týkajících se podpory talentovaných a mimořádně nadaných dětí ze strany státu lze konstatovat, že právní úprava v této oblasti je nedostatečná. V současné době je na volném uvážení škol,

zda se na podporu talentovaných a mimořádně nadaných žáků zaměří či nikoliv. V této souvislosti naprosto chybí koncepce podpory talentů na celostátní úrovni, která by oblast podpory talentovaných žáků jednotně koordinovala a vytvářela rámec pro koncepcí na krajské úrovni.

Návrhem na legislativní změny je novela školského zákona výslovně i o povinnost zajišťovat podmínky pro vzdělávání žáků s mimořádným nadáním, případně by měla být vydána vyhláška pro výuku těchto dětí a měl by být stanoven odpovídající normativ pro tyto žáky. Současně by však bylo třeba přesně diagnosticky vymezit okruh podporovaných nadaných žáků.

Kraje většinou uvádějí, že problematika podpory nadaných je řešena vyhlásováním dotačních programů, případně v krajích selektivně existuje jednotlivá, často nárazová podpora. Konkrétními opatřeními, tzv. příklady dobré praxe, by mohl být Fond pro talentovanou mládež (granty na studium v zahraničí, kontakt s odborníky, podpora pedagogů atd.). Podpora vyhledávání nadaných žáků na školách probíhá také v rámci poradenských služeb. Specifickou podporu kraje většinou neposkytují.

Všechny kraje podporují nižší kola celostátních soutěží (okresní a krajské), na které též navíc přispívají finančními prostředky (výše finančních prostředků se liší v jednotlivých krajích), mnoho krajů podporuje též další regionální soutěže, nicméně by bylo potřeba zvážit stávající podobu, rozsah, tématické zaměření a financování soutěží.

3.4 Nevládní a neziskové organizace pracující s nadanými dětmi

Nevládní a neziskové organizace (NNO) mají široké pole působnosti, ať už jako subjekty, které hájí zájmy rodičů, dětí či „oborových“ komunit nebo přímo realizují konkrétní (např. vzdělávací) akce.

Šetření mezi NNO zabývající se péčí o rozvoj kognitivně nadaných dětí bylo provedeno rozhovorem se zástupci následujících osmi organizací:

- Asociace malých debrujárů ČR, o.s.
- Asociace pro mládež, vědu a techniku AMAVET, o. s.
- Centrum nadání
- Česká pedagogická komora
- MENSA ČR
- Regionální technické muzeum o.p.s.
- Sdružení Arachne, o.s.
- Sdružení na podporu talentované mládeže České republiky, o.s.

Vzhledem k tomu, že v současné době neexistuje žádný systém péče o nadané, NNO svou činností reagují na společenskou poptávku a často vyvíjejí činnost tam, kde by měl péči o děti zajišťovat stát. Šetření ukázalo, že NNO mají poměrně široký záběr jak z hlediska věkového rozpětí cílové skupiny, tak z hlediska šíře spektra aktivit.

Z rozhovorů vyplynulo pět problémových oblastí:

- 1) Chybí koncepce pro oblast péče o děti nadané v kognitivní oblasti.
- 2) Oblast je nedostatečně dotována ze strany státu, navíc kolem stávajících grantů je pro NNO neúnosná míra byrokracie.
- 3) V naší společnosti je obecně velmi malá společenská poptávka po talentech.
- 4) Publicita kolem výsledků práce kognitivně nadaných je velmi slabá.

5) Nedostatečně je podporováno dobrovolnictví.

Pro NNO pečující o kognitivně nadané by bylo přínosné:

- Provést analýzu stávajícího stavu péče o nadané a na jejím základě vypracovat a hlavně uvést do života koncepci péče o nadané.
- Vytvořit pracovní skupinu iniciovanou MŠMT, ale přesahující platformu ministerstva a jeho přímo řízených organizací.
- Zjednodušit grantový systém.
- Vytvořit systém podpory dobrovolnictví.

Závěry a doporučení pro projekt:

Účastníci ze šetření NNO považují za nejaktuálnější vypracovat v rámci projektu koncepci péče o nadané; soustředit se na podporu aktivit a jejich propagaci, nesoustředit se na testování či jiné „škatulkování“ kognitivně nadaných dětí; soustředit se na motivaci podpory společenské poptávky po talentech, zvláště pak ze strany zaměstnavatelů; ve spolupráci s NNO vypracovat návrh na přeměnu grantového systému.

Zajímavým podnětem, který vzešel z rozhovorů se zástupci NNO je zaměření se na vytváření společenské poptávky po talentech (viz USA), a to zejména ze strany zaměstnavatelů.

3.5 Zaměstnavatelé

Zaměstnavatelé (míníme tím nejen podniky či firmy, ale např. i výzkumná a vývojová pracoviště) představují velmi důležitou skupinu aktérů. Potenciálně by mohli hrát větší úlohu při identifikaci a péči o nadané za předpokladu, že se podaří skloubit jejich požadavky a nabídky s možnostmi nadaných a zároveň vytvořit podmínky pro zpřístupnění takové nabídky pro rozvoj požadovaných schopností mezi nadanými. V tomto materiálu jim věnujeme větší pozornost, protože se domníváme, že se jedná o jednu z nejdůležitějších otázek pro nadaného, tj. jeho uplatnění, využití jeho nadání pro absolvování školy.

Šetření mezi zaměstnavateli bylo provedeno dvěma způsoby – A) rozsáhlým šetřením o možných formách jejich účasti v systému péče o nadané a B) malým „kontrolním“ šetřením s vybranou skupinou zaměstnavatelů, kteří projeví zájem o spolupráci s vysokými školami při vzdělávání.

A) Možné formy účasti zaměstnavatelů v systému podpory identifikace a rozvoje kognitivně nadaných dětí (13 – 19 let) v přírodovědných a technických oborech

Cíl výzkumu

- vytvoření kategorizovaných popisů typických profilů nadaných – z hlediska potřeb zaměstnavatelů a možností uplatnění nadaných,
- kategorizovaný přehled konkrétních možností podpory vzdělávacích aktivit pro nadané v konfrontaci s aktuálním legislativním rámcem a stávajícími aktivitami pro kognitivně nadané, jak je vnímán zaměstnavateli,
- přehled konkrétních vážných překážek, které vnímají zaměstnavatelé při získávání nadaných pro práci, následném využití jejich kapacit a udržení v jejich firmě a aktivní podpoře identifikace a práce s nadanými ve fázi počátečního vzdělávání,

- kategorizované požadavky na **funkčnost a využití systému identifikace** a práce s nadanými v přírodovědných a technických oborech ze strany zaměstnavatelů.

Vzhledem ke specifikám cílové skupiny byl použit kvantitativní výzkum a dále základní metoda kvalitativního výzkumu:

- in-depth Interview;
- kvalitativní výzkum byl doplněn o kvantitativní;
- telefonické dotazování s pomocí počítače (CATI).

Dotazování byli personalisté, personální ředitelé nebo personální manažeři z firem z přírodovědných a technických oborů. V kvantitativní části bylo šetřeno 151 firem ve všech regionech ČR s ohledem na oborové a velikostní členění společnosti. V kvalitativním šetření bylo dotazováno 10 firem aktivně podporujících nadané děti a mládež (aktivní podpora) a dále 10 firem aktuálně nepodporujících nebo firmy, od kterých se toto očekává nebo podporující nadané v jiné věkové kategorii (očekávaná podpora).

Šetřený soubor tvořilo 22 respondentů (ve dvou případech se rozhovorů zúčastnili dva zástupci firmy – personalisté).

Z kvantitativní části výzkumu

Naprostá většina zaměstnavatelů je přesvědčena o tom, že podpora mladých nadaných lidí ze strany firem je důležitá. Jako důvody nejčastěji uvádějí, že si firmy tímto způsobem zajistí do budoucna schopné zaměstnance nebo spolupracovníky a také, že by se firmy měly snažit o obecné zvyšování vzdělanosti.

Hlavním důvodem podpory nadaných v praxi u firem, které s ní již mají zkušenosti nebo které o ní uvažují, je však jednoznačně příslib pozdější práce talentů ve firmě.

Nejznámějšími a ze strany zaměstnavatelů také nejvhodnějšími formami podpory nadané mládeže jsou přímá finanční podpora, např. ve formě stipendií, grantů nebo sponzorských darů a také nabídka odborné praxe ve firmách, například ve formě stáží a brigád. Stáže, exkurze a praxe jsou však v praxi běžnější. Využívá je přibližně polovina (56 %) firem podporujících nadanou mládež.

Zkušenosti s podporou talentované mládeže má téměř polovina dotázaných firem (48 %). Jedná se častěji o velké podniky. Zatímco v menších firmách do 25 zaměstnanců je to necelá třetina (30 %), v kategorii firem nad 100 zaměstnanců jsou to již dvě třetiny (66 %).

Významná část firem však nadané děti nepodporuje (52 %). Důvodem je především nevhodné zaměření, velikost nebo struktura firmy. Jako jednu z nevýhod podpory zaměstnavatelé uváděli často také riziko úniku důvěrných informací mimo firmu.

Z firem, které nadané děti nepodporují, jich o podpoře 16 % do budoucna uvažuje.

Hlavní zjištění z kvalitativního výzkumu

1) Nadání a talent v obecné rovině

Talent si respondenti spojují s uměním spíše než s technickými obory. Talent je vnímán jako vrozená danost, předpoklad, který je třeba rozvíjet a pracovat na něm. Rozhodující vliv při rozvíjení talentu má okolí. Talentovaný člověk je vnímán jako „jiný“, dělá určité činnosti snáz než ostatní, projevuje zájem, chce na sobě pracovat.

Pravděpodobně nelze definovat přesnou hranici k určení talentu. Tři návrhy:

- talent se projeví, když má potřebné podmínky,
- talent lze určit v raném věku kolem tří let,
- talent lze určit na počátku školní docházky nebo v mladším školním věku.

Talentedý člověk by měl mít následující vlastnosti a schopnosti:

- rychlost, bystrost, šikovnost, tvořivost, snáze zvládat obtížné, projevovat zájem, zvědavost,
- může být nepochopen, vnímán jako podivín, jiný, neschopný fungovat mimo svůj obor.

S talentem nebo nadáním souvisí:

- originalita, nové nápady, rychlé chápání a přemýšlení v souvislostech,
- zručnost.

S talentem nebo nadáním nesouvisí:

- schopnost absolvovat vysokoškolské studium.

Následující schopnosti a vlastnosti nejsou považované za proměnné, které lze s talentem spojovat, nelze přesně určit, zda s ním souvisejí:

- uplatnění ve výzkumu, výrobě a vývoji,
- technicko-praktické nadání,
- znalost a schopnost učit se jazyk.

Rozdíl v projevení talentu ve škole a práci spočívá ve vlivu prostředí, s kterým souvisí otázky adaptace, začlenění do kolektivu, další rozdíl je vnímán v úrovni motivace, otázce uplatnění a oboustranného přínosu. Také důležitý přechod z „bezpečné“ teorie do „divoké“ praxe.

2) Požadavky na nadané ve firmách

Talentedý člověk by měl pro to, aby mohl (spolu)pracovat ve firmách z technických a přírodovědných oborů, disponovat následujícími vlastnostmi: tvořivostí, potenciálem k rozvoji, inteligencí, přinášet inovace, zručností, flexibilitou, loajalitou, ochotou k učení, sociálními dovednostmi, praktickými zkušenostmi a dalšími.

Za nejdůležitější vlastnosti považovány orientace na techniku, technické myšlení, představivost, analytické myšlení a smysl pro pečlivost a pořádek.

Pro práci s nadanými důraz kladen na schopnost začlenit se do kolektivu a získat základní pracovní návyky.

3) Programy a péče o nadané

Nejdůležitější rozhodovací osobou v procesu – rodiče. Na další úrovni vnímána důležitost státního sektoru, učitelů a dalších pedagogických pracovníků. Schopnost prosadit se a zapojit do projektů je také anticipována u samotného nadaného. Nadaní by měli dostávat větší péči než ostatní. Společnost by se měla snažit o pozitivní diskriminaci. Péči by měli poskytovat odborníci, odborné instituce nebo specialisté. U žáků očekávaná podpora ze strany státního sektoru, oblast školství. Ve firmách oddělení lidských zdrojů. Z pozice firem by tato péče měla vést k sebereflexi nadaného, k jeho uplatnění ve firmách. Firmy očekávají od spolupráce s nadanými zvýšení své konkurenceschopnosti, uplatnění konkurenční výhody.

Nadaní jsou identifikováni okolím – může jít o blízké osoby nebo expertní instituce.

Za důležité považovány: vrstevníci, příbuzní, specialisté, pedagogové, poradci či psychologové. Nadaní by měli svůj talent poznat také především sami. Další možnosti poznání nadání: účast v soutěžích, porovnání výsledků s ostatními. Ve firmách jsou nadaní identifikováni na základě výsledků práce, spolupráce na projektech pro nadané a z osobní zkušenosti, například z pohovorů.

4) Vyhledávání a příprava nadaných

Firmy jsou ochotné podílet se na vyhledávání a přípravě nadaných dětí a mládeže. Ve spektru škol od základních, přes střední až po vysoké je největší ochota podporovat

spolupráci s vysokými školami. Mladší věk není pro firmu vnímán jako tolik přínosný a výhodný.

5) Podporování talentů a nadaných a vytvoření systému

Věková skupina 13 – 19 let je vnímána jako specifická ve svých potřebách – mladí lidé jsou na hranici rozhodování o své budoucí kariéře, na druhé straně jde o věk dospívání, kdy mají mladí lidé spoustu jiných zájmů. U firem ochota zaměřit se na tuto věkovou oblast jako takovou, nejenom na nadané.

O vytvoření systému, který by identifikoval a podporoval kognitivně nadané, byl ve firmách zájem.

Očekávaná podpora technických oborů, které soupeří s atraktivními humanitními obory. Vnímáný nedostatek studentů a učňů v technických oborech a nedostatek talentovaných.

Firmy jsou pro podporu motivovány především ziskem.

Příklady firem, u kterých respondenti předpokládají, že podporují nadané: T-mobile, O2, Siemens, Třinecké železárny, Škoda Auto, LaFarge, ČEZ, Kolínská automobilka, Microsoft, Sun Microsystems, BMT Brno, Linet, UJV.

Za typické firmy, které se podporovaným talentům věnují jsou považovány velké, mezinárodní firmy s dostatkem finančních a personálních zdrojů. Jde o firmy, které chtějí mít kvalitní zaměstnance a kvalitu svých zaměstnanců považují za svou velkou přidanou hodnotu. Menší a české firmy jsou vnímány jako tolik nepodporující.

6) Podpora a státní sektor

Od státního sektoru je očekávána podpora v první řadě.

Státní sektor by měl péči o nadané podporovat více než sektor soukromý.

Pociťovaná malá informovanost o činnosti státu v této oblasti.

Stát podle respondentů nemá dostatek finančních prostředků k poskytování kvalitního systému podpory.

Státní sektor by měl zajistit kvalifikované odborníky, specializované třídy, kroužky, instituce. Lépe školy technicky a personálně zabezpečit. Měla by být větší dostupnost kroužků.

Uchopit podporování nadaných legislativně. Vytvoření systému soutěží a srovnávání dětí.

Situace v podporování nadaných dětí v české školství vnímána jako špatná – systém není dobře koncipovaný, nedostatek odborníků, finančních prostředků a nedostatečná kvalita pedagogů, přeplněné třídy. Studenti nejsou dostatečně připravováni na praxi.

Systém talent rozvíjet umožňuje.

Pasivní znalost projektů, soutěží, grantů, olympiád a SOČ. Největší povědomí o olympiádách a soutěži České hlavičky a Zlatý oříšek.

Seznamy nejlepších by personalisté hledali na internetu, přesné adresy nejmenovali. Žádná zkušenost z vlastní praxe s tímto způsobem hledání talentů.

Upravení a nastavení školního systému je jednoznačně vítáno. Možné způsoby:

- Projektová výuka.
- Méně mentorovat, podporovat individualitu.
- Více pedagogů, dostatečné technické zázemí.
- Rozšíření výuky.
- Vyrovnávací třídy.
- Více zapojit Domy mládeže a Technické domy.

- Rozšířit vzdělání pedagogů.
- Vytvořit speciální školy, systém alternativního vzdělávání.
- Zkušenost s praxí.

Z nabízených konkrétních kroků nejvíce vítány: kroužky, obohacování výuky a přednášky lektorů z vysokých škol. Pozitivně vnímáno upravení vzdělávacího rytmu. Obavy ze segregace dětí do speciálních škol a prestižní škola v zahraničí.

7) Firmy a podpora

Nejnámější způsob zapojení firem do podpory je sponzoring. Další možné způsoby známé mezi respondenty: praxe, stáže, exkurze, návštěvy, možnost zpracovat diplomovou práci, zapojení do vzdělávacích aktivit, poskytnout studijní materiály, literaturu. Nejpříjemnější způsob je kombinace více způsobů. Nevhodný způsob je pouze finanční podpora bez dalších vazeb. Zajímavé způsoby podpory jsou spolupráce s rodiči, stínování, soutěže.

8) Osobní zkušenost s podporou u firem s aktivní podporou

Firmy s aktivním způsobem podpory očekávají studenta se zájmem o danou oblast. Po skončení podpory by měl mít praktické dovednosti, umět pracovat v týmu, zájem ve firmě zůstat.

Konkrétní zkušenosti s podporou:

- Soutěže České hlavičky a Zlatý oříšek	- Brigády
- Středoškolské odborné činnosti	- Účast na projektech
- Praxe	- Soutěže na školách
- Tvorba diplomové práce	- Přednášky
- Spolupráce s učňovskými školami	- Účast ve zkušebních komisích
- Techmania	- Výcviky
- Trainee program	- Program nástupnictví
- Program Start	- Finanční podpora studentů
- Tvorba vědeckých prací	- Stipendia
- Podpora dětských domovů	- Odborné stáže
- Exkurze	

Počet podporovaných se pohybuje v řádu desítek za rok. Faktory důležité při výběru podporovaného – známost, zaměření, doporučení a znalost člověka.

Preference „Projekt vs. Instituce vs. Konkrétní člověk“ – nezjištěny žádné tendence.

Firmy s očekávaným způsobem podpory očekávají od talentovaného člověka chuť se učit, spolupracovat, mít motivaci a zvýšit jeho sebevědomí.

Konkrétní zkušenosti s podporou:

- Sponzoring
- Sport
- Vysoké školy
- Granty
- Výchova učňů
- Praxe pro studenty vysokých škol
- Zaměření na mladé celkově
- Jiné priority pro podporu
- Diplomové práce
- Exkurze
- Praxe
- Prezentace firem

Počty podporovaných v řádu jednotlivců a desítek.

Faktory při výběru podporovaného: zaměření a odbornost.

Při výběru „Instituce x Projekt x Konkrétní člověk“ by firmy vyhledaly spíše konkrétního člověka.

9) Osobní zkušenost s podporou u firem s očekávanou podporou

U firem s aktivním způsobem podpory je motivací pro podporu získat kvalitní zaměstnance, který bude přinášet inovace, pomoci oboru, ve kterém je talentů nedostatek. Překážky při rozhodování – finanční náročnost, personální náklady, legislativní překážky. Překážky ve firmách – neuvědomování si praktického přínosu, personální situace. Firmy by nadané chtěly za své budoucí zaměstnance. Loajalita k firmě očekávána, strach ze ztráty nadaných. Smlouva s talentem jako nezbytná nutnost.

U firem s očekávaným způsobem podpory je orientace na možné ekonomické dopady na firmu, orientace na zisk. Další kroky – kontaktování institucí. Překážky – čas a finance, nejistý výsledek podpory. Překážky ve firmách – administrativa, zaměření na jiný způsob podpory, podpora jiné cílové skupiny. Podporovaný jako budoucí zaměstnanec by byl vítán. Loajalita vnímaná jako partnerství, ke smlouvě se staví odmítavě.

10) Stávající systém

Zájem o problematiku podpory u personalistů byl, informace aktivně nevyhledávají.

Znalost výzkumu PISA žádná.

Se situací v českém školství nespokojenost.

Nedostatečná informovanost o problematice.

Zájem o způsoby podpory v zahraničí.

Legislativa spojená s podporováním neznámá.

Ideální stav podpory: efektivní, umožňující uplatnění, dobře identifikující, s nadstandardními podmínkami a dobře připravenými odborníky.

11) Konkrétní kroky k budoucí podpoře

Největší zájem o přípravu a realizaci exkurzí, stáží a výuky. Pozitivně vnímáno poskytnutí zařízení, odborníků, příspěví penězi a příprava učebních materiálů. Nezájem o kariérní poradenství a spolupráci při výzkumu a propagačních akcích.

B) Přípravenost podnikatelského sektoru ke spolupráci s kognitivně nadanými studenty se zájmem o přírodní a technické vědy nižších stupňů škol (ZŠ, gymnázia, střední odborné školy)

Základní soubor

Jako základní soubor byl použit soubor společností zapojených do projektů CareerMarket – šance pro budoucnost a Přímá komunikace mezi fakultami a průmyslem – brána k výzkumu, které byly v letech 2005-7 osloveny v rámci šetření uplatnitelnosti absolventů vysokých škol s přírodovědným zaměřením v praxi. Porovnání výstupů tohoto šetření jsou shrnuty na závěr zprávy v kontextu s předkládanými výsledky této studie.

Výběrový soubor

Na základě získaných výsledků bylo vytipováno 28 firem, tvořících průřez všemi skupinami potenciálních zaměstnavatelů. Vybrány byl pro svůj pozitivní přístup

k participaci na výzkumu s pracovními skupinami či vysokoškolskými studenty, či umožnění krátkodobých pobytů studentů ve firmě (stáž či praxe).

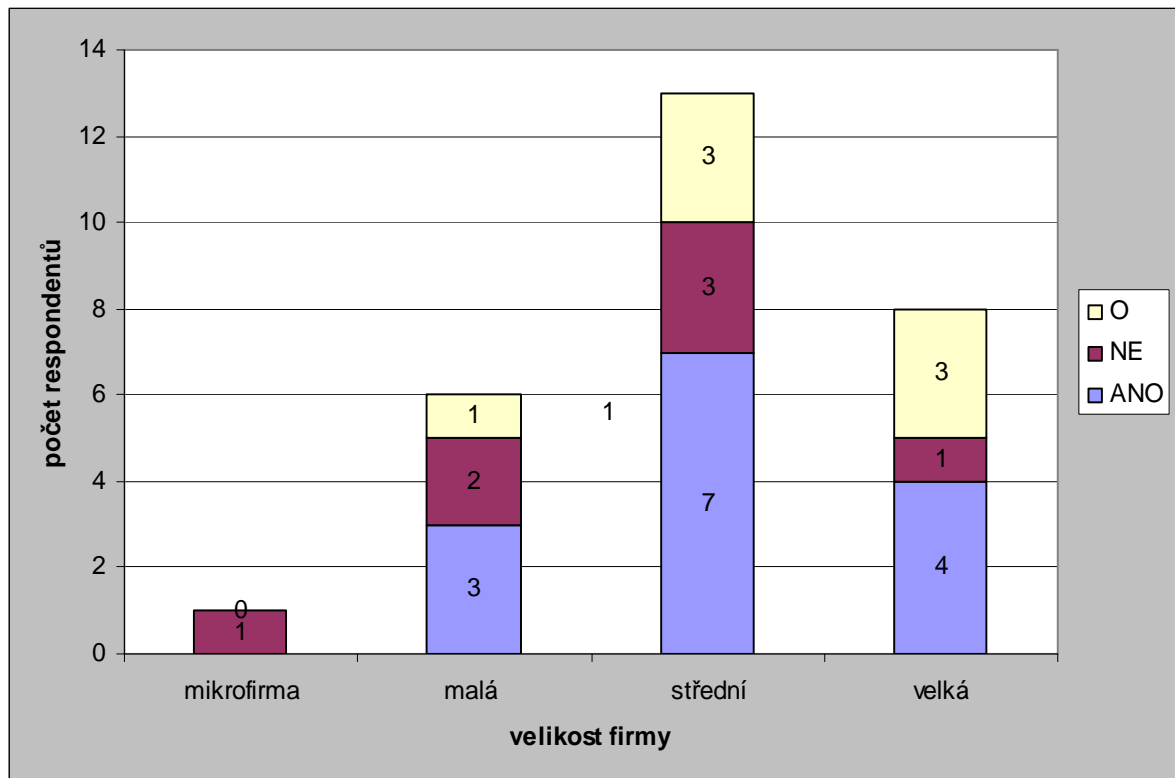
Z celkového počtu jich 6 bylo malou firmou (10 – 50 zaměstnanců), 13 jich bylo střední firmou (50-250 zaměstnanců), 8 velkou firmou (nad 250 zaměstnanců). Do průzkumu byla zahrnuta i jedna mikrofirma s 8 zaměstnanci, v dalším zpracování pro zjednodušení byla analyzována společně v kategorii „malá firma“.

Většina společností patří mezi pokročilé technologické a rychle rostoucí firmy. Nicméně, byly zahrnuty společnosti z dalších oblastí, ať už se jedná například o banku, poradenské nebo prodejní společnosti (důvodem pro zařazení bylo uplatnění matematiků a informatiků), nebo o výrobní společnosti s požadavky na nižší středoškolské kádry. Seznam společností s počtem zaměstnanců je v následující tabulce.

Společnost	Počet zaměstnanců
Exbio spol. s r.o.	6 - 9/mikrofirma
Atotech s.r.o.	25 – 49
ARCDATA Praha, s.r.o.	25 – 49
Humusoft s.r.o.	do 50
Optovit s.r.o.	do 50
Rigaku Innovative Technologies Europe, s.r.o.	do 50
Vodní zdroje GLS Praha, a.s.	do 50
Contipro Group s.r.o.	50 – 99
Crytur, spol. s r.o.	50 – 99
Výzkumný ústav bramborářský H. Brod, s.r.o.	50 – 99
Baxter BioScience, s.r.o.	100 – 250
BIOPHARM VÚFVL, a.s.	100 – 250
Interpharma Praha, a.s.	100 – 250
INSET s.r.o.	100 – 250
Inter-Informatics spol. s r.o.	100 – 250
Ppm Czech, a.s.	100 – 250
Sprinx Systém a.s.	100 – 250
SYNPO a.s.	100 – 250
T-Soft spol. s r.o.	100 – 250
Tranis s.r.o.	100 – 250
Ppm Czech, a.s.	100 – 250
ALS Czech Republic s.r.o.	250 – 499
LINET, spol. s r.o.	250 – 499
Delloite CE	nad 250
Komerční banka a.s.	nad 250
KPMG Česká republika, s.r.o.	nad 250
Meopta-Optika s.r.o.	nad 250
Polovodiče a.s.	nad 250
Synthesia a.s.	nad 250

V rámci šetření byl dotazník dokončen s 21 respondenty, 7 jich odmítlo participovat v průzkumu nebo nebyla zastížena kompetentní osoba.

Graf 0-1: Rozdělení výběrového souboru z hlediska participace na průzkumu (N=28)

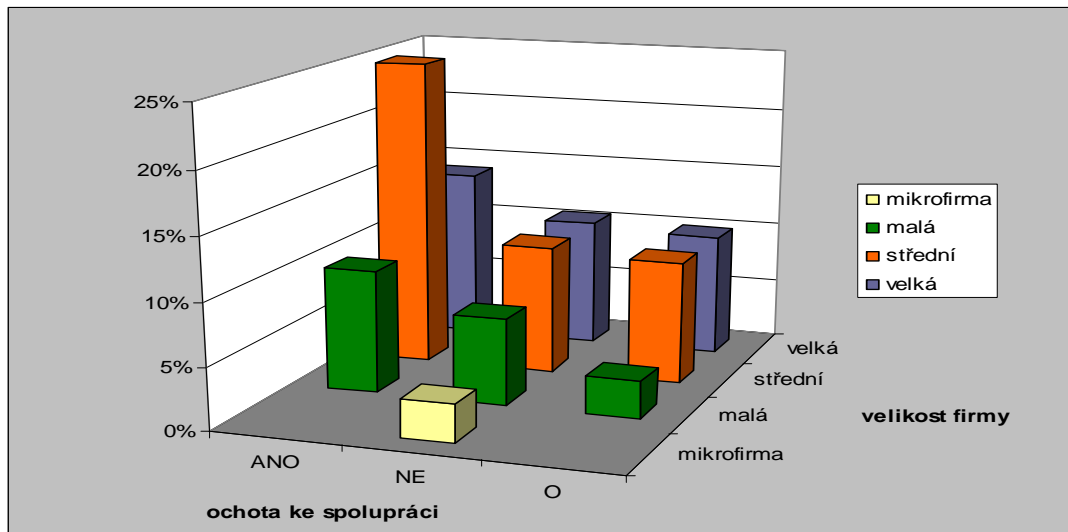

Vyhodnocení

Primárně byla řešena otázka, do jaké míry jsou firmy ochotny pracovat s mimořádně nadanými studenty středních škol. Výsledek je ukázán v grafu č. 2. 49 % firem má o spolupráci zájem, přičemž vynikají společnosti střední velikosti. 28% není ochotno spolupracovat, zbytek nemá vyhraněný názor. Čtyři oslovené společnosti chtějí spolupracovat pouze s VŠ studenty. Nejčastějším důvodem neochoty spolupracovat je časová zaneprázdněnost kvůli plnění dalších, důležitějších priorit.

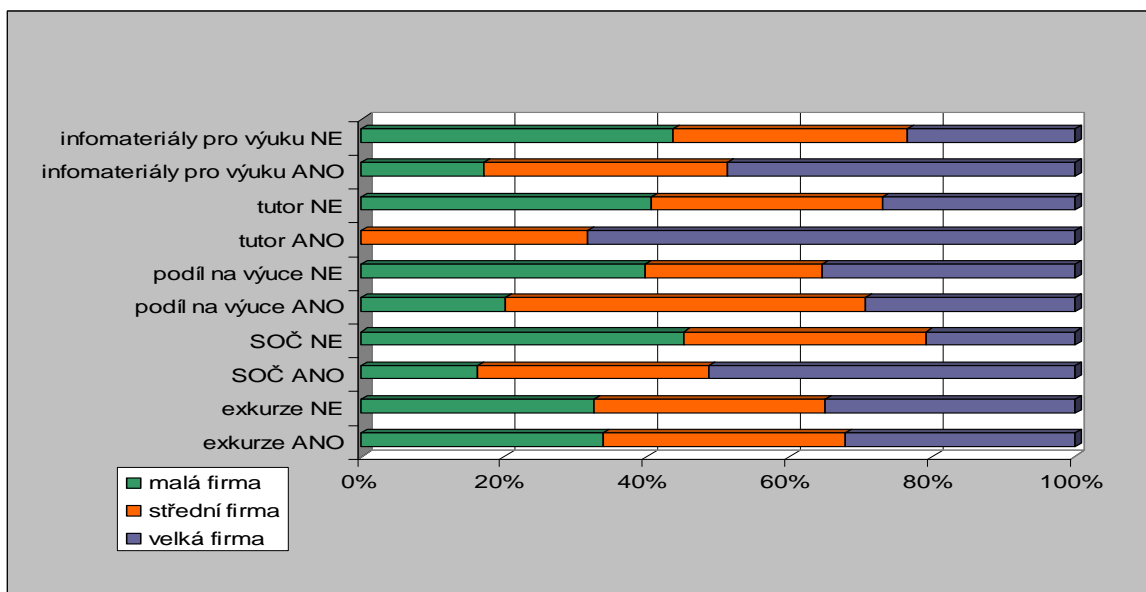
Čím menší společnosti, tím více kladou podmínek ke spolupráci. Malé společnosti zpravidla vyhledávají spolupráci pouze v určitém úzkém oboru, tlačeny aktuální potřebou a nedostatkem podobných pracovníků na trhu práce (například operátoři CNC stroje, laboratorní pracovníci, administrativní zaměstnanci). Velmi často jednoduše nedojde k protnutí zájmů školy a společnosti v časové ose (například pokud společnost hledá pracovníky v období mimo konec školního roku).

Graf 0-2: Rozdělení společností v průzkumu podle jejich velikosti a ochoty spolupracovat se středními školami v % (N=28)

Na firmy, které spolupráci nevyloučily, byly směřovány doplňující otázky na upřesnění formy spolupráce. Odpovědi na všechny dotazy se jeví konzistentní v jednotném trendu. Čím je společnost větší, tím je ochotnější přispívat ke zlepšení celkového stavu, aniž by z toho měla přímý profit. Téměř výhradně velké společnosti jsou ochotné pomoci s proškolením tutora z řad pedagogů, který by vzdělával ostatní pedagogy (43%, 20% střední a 0% malých firem). Naopak, malé firmy mají zájem o aktivity, které jim přinesou pouze maximální okamžitý profit při minimálních nákladech. Například, tři čtvrtiny malých firem jsou ochotných uskutečnit exkurzi pro studenty. To je výrazně více než u jiných aktivit. Čtvrtina malých firem by měla potenciálně zájem o jinou aktivitu než právě exkurzi. Střední firmy pak představují kompromis mezi oběma póly, a jsou ochotné pracovat dlouhodobě, nicméně pouze na aktivitách přínosných pro jejich vlastní personální politiku. Střední firmy jsou tak ochotny pomáhat středním školám při výuce, případně i koncepčně studenty vést při studentských pracích. Nevyklučují ani možnost exkurzí pro potenciální zaměstnance.

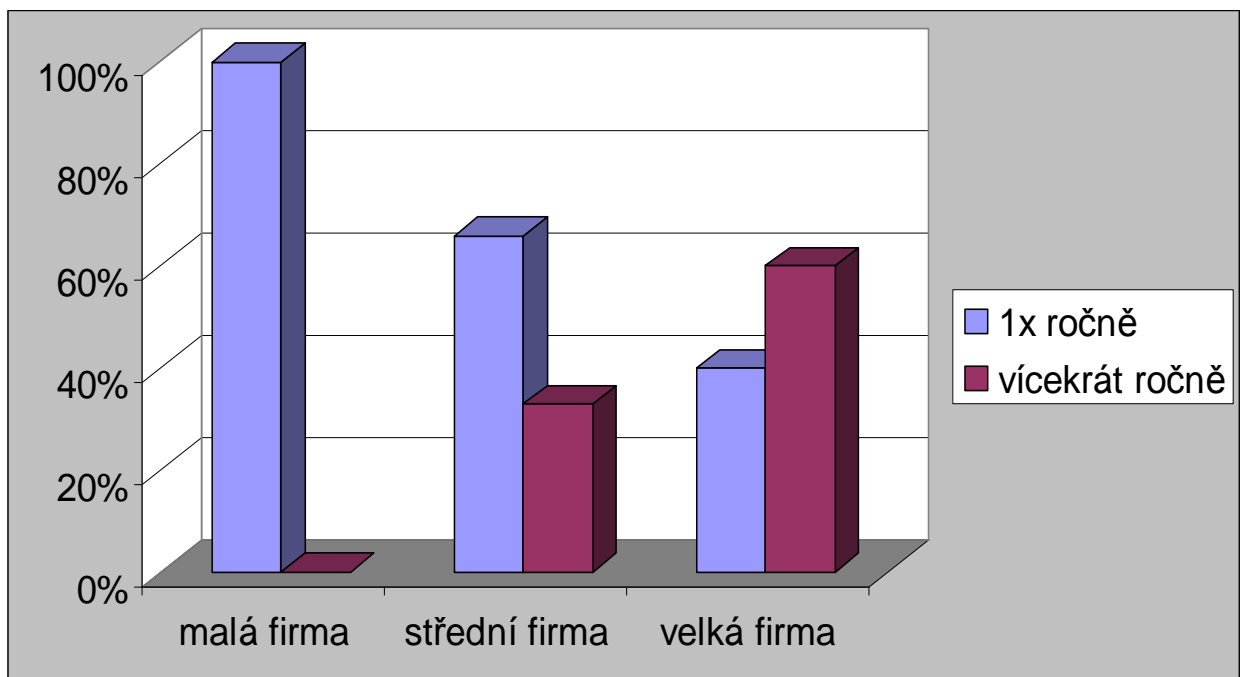
Graf 0-3: Zvažované formy spolupráce firem se školami (N=21)

Ze společností, které spolupráci se středními školami nevyloučily, jich 9 nabízí studentům možnost přivýdělnku formou brigády. 4 společnosti samy nabízí účast studentů na povinné praxi, případně ji ve spolupráci s konkrétními školami přímo studentům organizuje. U některých technologických společností jsou problémem přísná bezpečnostní pravidla, která neumožňují účast dostatečně neproškolených zaměstnanců v některých výrobcích. Tento fakt však studenty z praxí nebo brigád vylučuje.

Společnosti nicméně vesměs nejsou ochotné se práci se studenty věnovat intenzivně. Malé firmy předpokládají podobné aktivity vesměs jednou ročně. Pouze velké firmy jsou vesměs ochotné se studentům ochotně věnovat systematicky a to bez ohledu na okamžitý pozitivní výsledek, což je pak dáno personální politikou společnosti.

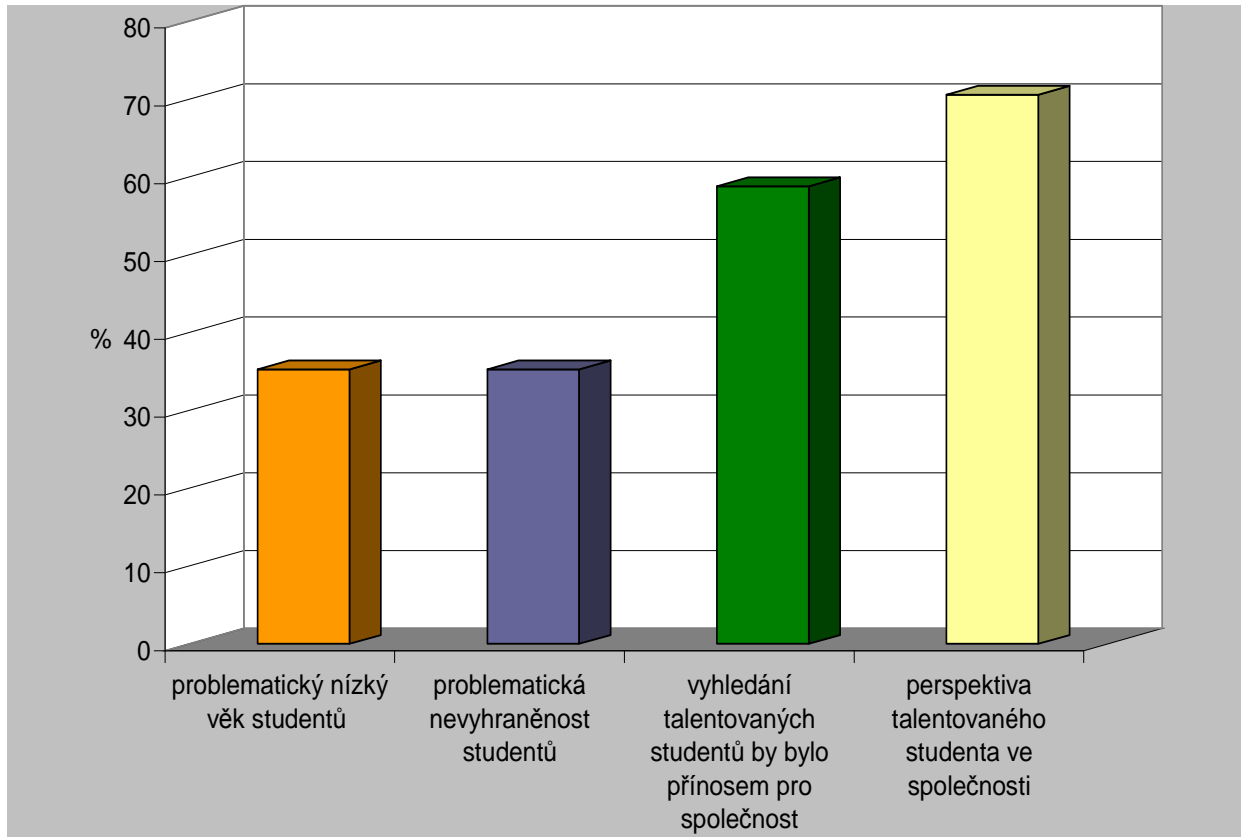
Graf 0-4: Frekvence navrhovaných forem spolupráce se školami vzhledem k velikosti firem (N=19)

14 firem konkrétně specifikovalo důvody, proč se spolupráci věnují pouze v omezeném rozsahu. Hlavní překážkou aktivního zapojení spolupráce se SŠ studenty je primárně časová náročnost při relativně nízkém přínosu pro zúčastněné firmy. Důležitým faktorem je i dosažené vzdělání. Hlavně technologické firmy mají zájem především o vysokoškoláky, vyhledávání talentů pro ně není důležité. Objevuje se i pochybnosti, zda relativně mladí absolventi bez praxe, a tudíž s nutností další výchovy, jsou pro firmu přínosem. Pokud na trhu práce tato možnost existuje, pro firmu je jednodušší najmout „hotového“ pracovníka, než ho vychovávat na škole. K tomu přispívá i samotný přístup studentů k hledání jejich budoucího zaměstnání, který personalisté v některých případech označují jako laxní. Aktivity na středních školách jsou někdy hodnoceny jako nedocenené studenty, a tudíž neúčinné. Graf č. 5 ukazuje, že nízký věk a nevyhraněnost absolventů považuje za problém zhruba třetina zaměstnavatelů.

Mezi zaměstnavateli panují i obavy z odchodu těch nejlepších studentů. U těch nadaných předpokládá, že půjdou dál studovat. Proč pak dlouhodobě vychovávat studenta, který poté odejde. Pokud jsou pak společnosti se věnovat práci se studenty, míří na vysoké školy, jejichž absolventi jsou pro firmu výrazně atraktivnější.

Graf 0-5: Frekvence navrhovaných forem spolupráce se školami (N=17)

Téměř dvě třetiny respondentů přiznávají, že vyhledávání talentovaných studentů je aktivita přínosná pro jejich společnost. O něco málo menší procento firem je pak ochotno se školami nižšího stupně spolupracovat (viz Graf č. 2). Téměř 70% respondentů talentovaného studenta podpoří při jeho kariéře ve společnosti a připraví mu perspektivu růstu.

Porovnání zájmu o spolupráci firem se školami nižšího a vyššího stupně

V tomto kontextu je zajímavé srovnání kontaktů s podnikatelskou sférou mezi školami nižšího stupně a vysokými školami. U vysokých škol vycházejí data z průzkumu mezi celkem 250 firmami (zdroj: šetření Medicomp s.r.o., 2005–8), výsledky lze proto považovat za reprezentativní.

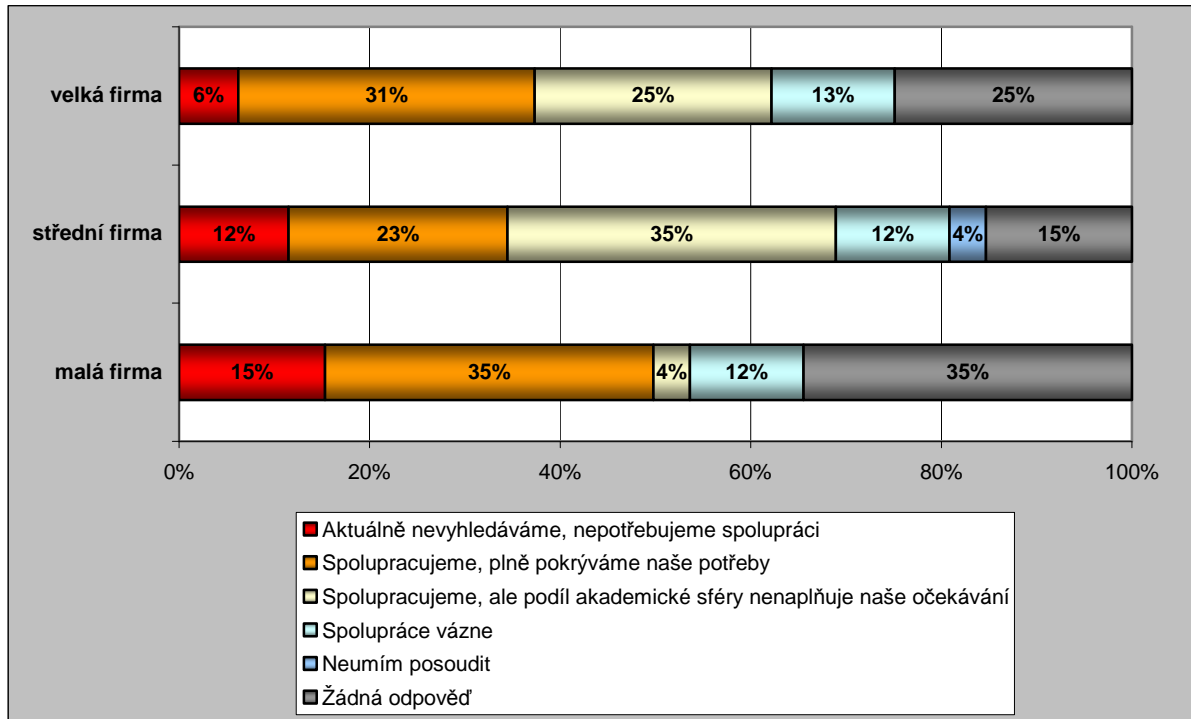
Většina společností (73%) aktuálně absolventy vysokých škol hledá, případně absolventy už zaměstnává. Větší zájem je u velkých společností s více jak 500 zaměstnanci – kladně odpovědělo přes 90% dotazovaných.

Firmy potvrdily výraznou potřebu spolupráce s akademickou sférou. Ze získaných dat vyplynulo, že s vysokými školami udržuje spolupráci přibližně polovina společností. Podobně jako u středních škol, ochota investovat do spolupráce je vyšší u větších společností. Vysvětlením je především nedostatek „volných“ zaměstnanců v malých společnostech, kteří by se studentům mohli věnovat a dále nejistota návratnosti jejich časové, personální a odborné investice.

Většina společností má zájem i o spolupráci se studenty nižších ročníků vysokých škol a nabízí na vypracování konkrétních úkolů, diplomových prací, stáží, atd. U velkých

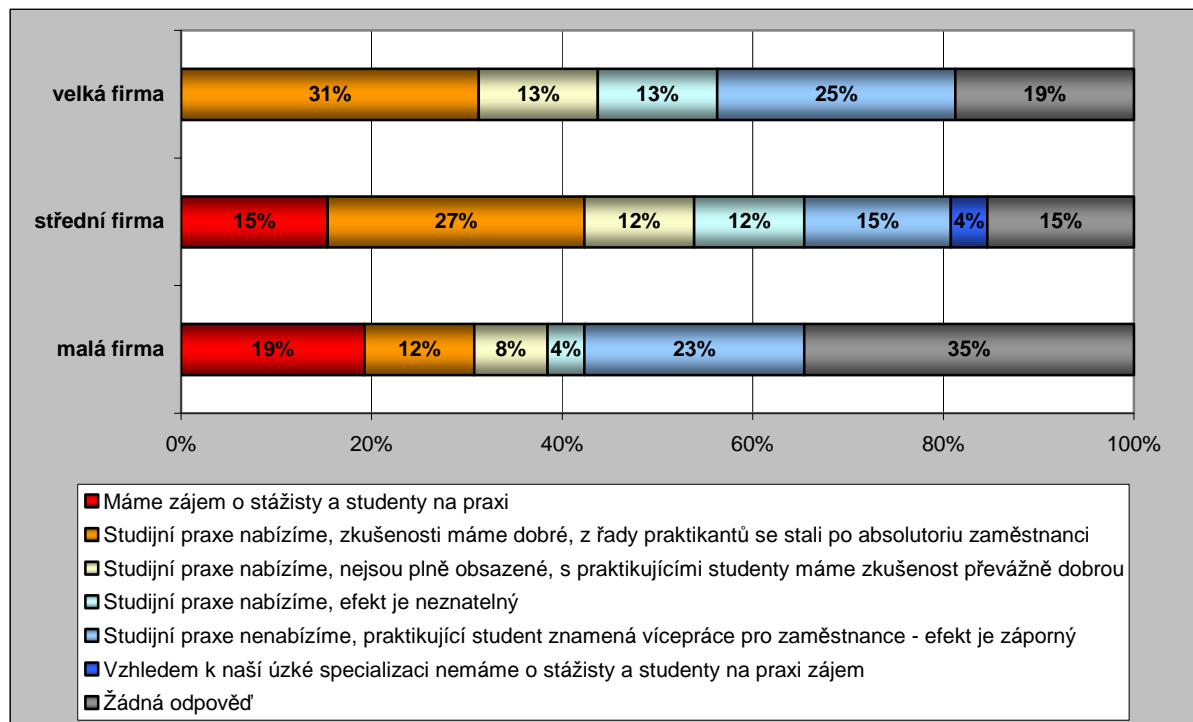
společností odpovědělo kladně 77%, u středních a malých podniků odpovědělo kladně 67% dotázaných. To je ve výrazném rozporu se středními školami (viz Graf č. 6).

Graf 0-6: Potřeba nových zaměstnanců – VŠ absolventů ve firmách (N=89)

Graf č. 7 nabízí opět srovnání zájmu firem zvoleného zaměření o formu spolupráce s vysokými školami, na rozdíl od škol nižšího stupně (viz Graf č. 3).

Graf 0-7 Rozložení zájmu firem o formu spolupráce s VŠ studentem (N=89)

Většina společností zaznamenala v poslední době problém se získáváním vysokoškolsky vzdělaných zaměstnanců. Na trhu je především nedostatek absolventů technických oborů a programátorů. Většina společností se tento problém alespoň částečně snaží řešit účastí na veletrzích pracovních příležitostí. Čerství absolventi bez praxe v oboru jsou ve firmách přijímáni v převážné většině případů do řadových pozic s možností dalšího profesního růstu. Nástupní platy absolventů se pohybují nejčastěji v rozmezí 20 000 - 30 000 Kč hrubého měsíčně, pouze u velkých společností se ve významnější míře objevila i kategorie 30 000 - 40 000 Kč. To jsou jednoznačně čísla až násobně vyšší než u absolventů s pouze ukončeným středním vzděláním.

Závěr

Společnosti jsou ochotné spolupracovat se školami nižšího stupně jen v omezené míře. Z velké části považují tuto aktivitu za organizačně a finančně náročnou s omezeným dopadem. U menších firem souvisí snaha po spolupráci s aktuálními krátkodobými potřebami při hledání vhodných zaměstnanců. Čím větší firma, tím více je pak ochotna se podílet na rozvoji středních škol a zvyšování úrovně absolventů.

Je třeba proto zvážit, zda v kontextu aktuální ekonomické a personální situace na trhu práce je vhodné zaměřit se na spolupráci ekonomicky aktivních společností se školami nižšího vzdělávacího stupně, či se spíše zamyslet nad nástroji, jak s kognitivně nadanými studenty pracovat individuálně v rámci jejich školní docházky.

Jako efektivní se ve srovnání se zahraničím jeví spíše vyšší podpora řady soutěží, znalostních olympiád, prázdninových škol a podobných aktiv s důrazem na přírodní a technické obory. S nabídkou participace jako varianty firemních investic do výzkumu pak oslovit konkrétní firmy větších velikostí.

3.6 Střediska volného času

Střediska volného času s ohledem na větší volnost ve srovnání se školami by mohla sehrát výraznější úlohu v systému péče o nadané. Je otázkou, zda s ohledem na existující praxi a svoje kapacity a zakotvení ve stávajícím systému jsou (a v jaké míře) schopna a ochotna participovat v systému pro identifikaci a péče o (mimořádně) nadané děti se zájmem o přírodní a technické disciplíny.

Cíle šetření

Šetření si kladlo za cíl získat následující informace:

- jaká je představa o nadaném dítěti z pohledu pracovníků SVČ
- jak jsou pracovníci SVČ obeznámeni s problematikou péče o nadané a mimořádně nadané (platnou legislativou) a zda vůbec mají o tuto problematiku zájem
- jaké mají SVČ možnosti finanční podpory aktivit pro nadané
- jaké aktivity pro nadané SVČ nabízejí (počet, případně o jaké typy se jedná)
- jaké aktivity by se daly využít i v jiných SVČ (příklady dobré praxe)

Metodika šetření

1. Dotazník č. 1 – vybraným SVČ ve Středočeském kraji
2. Dotazník č. 2 zjednodušené verzi dotazníku č. 1 rozeslán v elektronické podobě vybraným SVČ
3. Přepřacovaný a doplněný dotazník s připravenými otázkami rozdan ředitelům SVČ na Celostátním semináři ředitelů SVČ
4. Osobní rozhovory s řediteli SVČ, kteří se přihlásili v rámci Celostátního semináře ředitelů SVČ do sekce věnované práci s nadanými dětmi

SVČ, která se zabývají talentovanými dětmi a mládeží

Z oslovených (elektronickou poštou) 296 SVČ (291 DDM a 5 stanic zájmových činností) se nám ozvalo 50 SVČ tj. 17% SVČ z jednotlivých krajů České republiky. Z toho 48 SVČ pracuje s talentovanými (nadanými dětmi). Ředitelé 2 SVČ přiznali, že se talentovanými dětmi a mládeží (vyjma sportu) zatím nezabývají. Z tohoto vzorku se ukázalo, že:

- a. převažuje činnost s talentovanými dětmi a mládeží v oblasti estetické výchovy a to hlavně v oblasti hudební (flétna, kytara), taneční (taneční soubory-různé typy), pěvecké (pěvecké sbory-různé žánry), výtvarné a tvořivé dramatiky (viz Příloha č. 1);
- b. to potvrzují i výsledky, zpracované z výkazu o činnosti SVČ (Z15-01), z roku 2004, kdy se naposledy vykazovala činnost SVČ podle oblastí činnosti volného času (estetická, technická, přírodovědná atd.), kdy se ukázalo se, že na prvním místě byla oblast tělovýchovy a sportu, a na druhém místě oblast estetické výchovy;

Ze získaných podkladů vyplývá, že s talentovanými dětmi a mládeží v oblasti přírodovědné (mimo jiné i astrologie) a technické (i fotografie, elektrotechnika, robotika) se zabývá jenom poměrně malé procento SVČ

Přehled činností konkrétních SVČ ve směru k talentovaným dětem a mládeží

Nejčastěji SVČ (především ta, která patří mezi „větší“) mezi aktivitami pro nadané uvádějí organizační zajištění nižších kol předměťových soutěží (okresních, popř. krajských), naproti tomu „menší“ SVČ často uvádějí, že žádné aktivity pro nadané nenabízejí. Ve větší míře převažují umělecké soutěže a aktivity.

Současnou legislativu pro práci s talenty považuje za dostatečnou stejný počet SVČ jako je těch, kteří uvedli, že legislativa není dostačující, popř. žádná.

Legislativa práci s talenty sice umožňuje, ale nijak ji nepodporuje (nezvýhodňuje), za nedostatečnou je považována zvláště ve vztahu k menším DDM, které je nuceno pracovat s každým zájemcem.

SVČ pociťují nedostatek finančních prostředků na práci s talentovanými dětmi, buď jsou zdroje malé, nebo vůbec žádné.

Mnoho SVČ uvedlo, že s intelektově nadanými nepracují, popř. ne speciálně, 2 SVČ uvedla, že pro nadané připravují jednorázové akce (např. soustředění vítězů okresních kol předmětových soutěží technických oborů) a pouze u jednoho SVČ bylo uvedeno, že s nadanými pracují (kroužky, tábory, soustředění, akce).

Největší přínos pro práci s nadanými pociťují SVČ zejména v organizaci nižších kol soutěží, popř. v organizaci přípravných soustředění.

Zjištění

Mezi největší překážky práce s nadanými dětmi podle SVČ patří peníze, prostorové, popř. časové podmínky, vhodní pedagogové a často uváděli malý zájem ze strany dětí. Co se týká zvláštního vybavení pro práci s intelektově nadanými, většina SVČ uvedla, že žádné nemají, popř. že vybavení je zastaralé (např. mikroskopy, PC). Jako možnost „identifikace“ nadaných uvádějí nejčastěji vítězství v předmětové soutěži, event. vyhraněný zájem dítěte.

U hodnocení výsledků práce s nadanými se odpovědi značně odlišovaly, uváděny byly odborné poroty, profesionálové (zřejmě míněno hodnocení soutěží), 1x individuální přístup a 1x uvedli, že hodnocení je slabé, bylo by třeba vymezit zvláštního pracovníka a prostředky. Na otázku, jací lidé v SVČ pracují s intelektově nadanými, odpovídali, že pracovníci odborných oddělení DDM, lidé s VŠ vzděláním, popř. lidé s praxí v SVČ či bývalí „absolventi“. U financování aktivit pro nadané uváděli nejčastěji granty, popř. krajské úřady, popř. poplatky od účastníků, objevily se též odpovědi, že na tyto aktivity nejsou žádné zvláštní prostředky, SVČ je tedy financuje z běžných zdrojů. Jako hlavní motivy k organizaci aktivit pro nadané uváděli nejčastěji vlastní zájem, nadšení, zájem účastníků (hl. po soutěžích), tradice a naději získat talentované v budoucnu pro externí vedení či dobrovolnickou činnost.

Hlavním problémem při realizaci aktivit jsou nedostatečné finanční zdroje, zastaralé vybavení, nedostatečné prostory, popř. to, že nadaných je málo, tj. je za ně málo bodů. Jako hrozbu, která by mohla do budoucna omezit současné aktivity pro nadané (a zřejmě aktivity SVČ vůbec) vidí nedostatek financí, nedostatek dobrých vedoucích, konkurenci ze ZŠ, kde děti mohou chodit do kroužků zdarma, nezájem talentů chodit do SVČ, popř. nezájem SVČ tyto aktivity dělat („co z toho mají?!?“). Naproti tomu by jim pomohlo lepší materiální vybavení, popř. investice do rozšiřování prostor a více financí.

Nejčastěji SVČ uváděly spolupráci se zřizovateli, tj. krajskými úřady, se školami (základními a středními), popř. též s VŠ, výjimečně s NNO.

Smysl aktivit pro nadané SVČ vidí především v pomoci v dalším životě klientů, jejich rozvoji, přínosu pro společnost, popř. v propagaci DDM a města, ve kterém se nachází.

Informaci v této oblasti považují vesměs za dostupnou, případně uvádějí, že je ji nutno hledat a vyvíjet v tomto směru vlastní aktivitu.

Na otázku o celkovém stavu řešení této problematiky u nás často pracovníci SVČ odpovídali, že situaci v jiném kraji či zemi neznají, popř. že zatím chybí koncepce, na rozdíl od zahraničí je u nás kladen důraz na jiné minority, které jsou podporovány státem. Rezervu v této oblasti práce pociťuje většina SVČ, za důležité považují umět nadchnout děti pro určitý obor, za důležité považují zlepšit podporu legislativní a finanční. Co se týká vizí SVČ v dané oblasti,

má ji stejný počet SVC jako těch, co uvedly, že ji nemají. Většina SVC, která jsou organizátorem soutěží, uvedla, že nezajišťují žádné další aktivity.

Identifikace problémových oblastí

- není přesně vymezeno, koho lze označit pojmem „nadané“ či „talentované“ dítě
- pracovníci KÚ vyjádřili potřebu přesnějšího vymezení, jaké dítě patří mezi „nadané“ a je tedy možné mu případně poskytnout nějakou podporu
- celkově se pracovníci SVC shodli na tom, že ubývá zájem dětí o oblast přírodních věd a techniky, např. modelářské kroužky
- v poslední době výrazně klesá rovněž zájem o kroužky, kde pracují s počítači
- v rámci jednotlivých krajů fungují, event. jsou připravovány programy na podporu nadaných, a to i kognitivně nadaných, ale dosud neexistuje celostátně propracovaný systém podpory kognitivně nadaných, na rozdíl od celkem dobře fungujícího systému u sportovně nadaných (sportovní oddíly, sportovní školy apod.), příp. i u umělecky nadaných (ZUŠ)

Návrhy a doporučení

Je třeba vytvořit **systémové řešení podpory kognitivně nadaných**, jehož součástí by byla i možnost získání informací, kam je možno takové kognitivně nadané dítě dále „přeposlat“, jak je tomu např. u sportovních či uměleckých talentů (např. spolupráce s odborníky z VŠ, AV ČR, on-line vzdělávání apod.).

V systému podpory kognitivně nadaných by SVC plnila především funkci „přípravky“, do SVC chodí děti s určitým zájmem, pokud se objeví dítě v dané oblasti nadané, je většinou „přeposláno“ tam, kde se může dále rozvíjet (sportovní oddíly, ZUŠ apod.), u kognitivně nadaných takováto možnost chybí.

V celku dobře vybavené počítačové učebny, které jsou v současné době využívány mnohem méně než dříve, neboť děti mají již většinou počítač doma, by bylo možné využívat k e-learningovému či on-line vzdělávání (viz např. Talnet, který rozvíjí nadání dětí v oblasti přírodních a technických věd).

Byl vysloven návrh, že by na SVC mohly vznikat kroužky přírodních věd, kde by se scházely děti se zájmem o různé oblasti přírodních věd, které by mohly prostřednictvím počítače komunikovat s učiteli z VŠ či jinými odborníky v daném oboru, ale měly by též možnost se setkávat a komunikovat mezi sebou, a tím se dále rozvíjet; děti totiž v určitém věku mají zájem se vzájemně setkávat, tato setkání je obohacují, získávají zde přátele se stejnými či podobnými zájmy, necítí se tolik vyřazení z kolektivu.

Co se týká konkrétní podpory, SVC by v současnosti nejvíce přivítali:

- možnost podpory individuální péče o talentované dítě, tj. možnost finančně ohodnotit lektora, který se věnuje individuálně třeba jen 1 nadanému dítěti (v současnosti to lektor dělá jen na bázi dobrovolnosti a hlavně osobního nadšení, bez možnosti finančního ocenění)
- větší možnosti finanční podpory mezinárodní reprezentace, tj. možnost „zafinancovat“ výjezd dětí (např. tanečních či pěveckých souborů apod.) na mezinárodní soutěže, eventuálně různá mezinárodní setkání za účelem výměny zkušeností apod. (v současnosti často pro mnohé děti finančně nedostupné)
- možnost finančně podpořit vzdělávání lektorů, kteří pracují s nadanými dětmi (aby mohli děti vést dál, musí sami sledovat trendy v dané oblasti a rozvíjet se), zatím si většinou vše financují lektori sami
- uznávání neformálního vzdělávání

Konfrontace s výsledky výzkumu prováděného IPPP

V září roku 2006 proběhla v ČR celorepubliková analýza s názvem Mezinárodní srovnávací studie nadání. V rámci této studie se IPPP snažilo mapovat systém služeb poskytovaných mimořádně nadaným žákům v našem státě. Výsledky posloužily jako doplnění mezinárodní studie s názvem „Gifted Education in 21 European Countries: Inventory and Perspective“ (Nijmegen, 2004), která vyšla v Nizozemí. V publikaci byla zastoupena většina států Evropy, Česká a Slovenská republika však v této studii chyběla. Proto se IPPP rozhodlo doplnit studii o výstupy z ČR. Prostřednictvím dotazníku oslovili zástupce středisek volného času s cílem zmapovat co možná nejširší nabídky služeb relevantních pro skupinu nadaných žáků. Ze 100 dotázaných SVČ aktivně reagovalo cca 60 respondentů.

Dotazník se věnoval v první fázi otázkám spolupráce s dalšími institucemi. Většina SVČ aktivně spolupracuje se školami různých stupňů na přípravě vlastní nabídky aktivit a programů - se základními školami aktivně spolupracuje 94% , s vysokými školami již jen 36%. Mnohem užší míra spolupráce existuje mezi SVČ a jinými vzdělávacími institucemi, jako jsou např. AV ČR nebo výzkumné ústavy. Z výčtu zmiňovaných institucí získal 39% pouze Národní institut dětí a mládeže, což je koordinátor těchto zařízení, lze tedy jistou míru spolupráce očekávat. Na druhé straně SVČ poměrně často spolupracují s dalšími středisky volného času (36%), s občanskými sdruženími (25%), s komerčními subjekty (23%), s Junákem a skautem (23%).

SVČ se aktivně podílejí na spoluorganizování žákovských soutěží a olympiád. Na přípravě předmětových olympiád se jich podílí 38%, dále participují na sportovních a uměleckých soutěžích aj. Velká míra z nich také pořádá pro děti a mládež tábory (např. pobytové z 43%, příměstské 19%, sportovní 15% nebo turistické 8%).

Dle vyjádření respondentů je 75% činnosti SVČ zaměřena na rozvoj neintelektových dovedností dětí a mládeže. Na druhé straně nás pozitivně překvapil výčet (resp. šíře nabídky) kroužků, aktivit a programů zaměřených na rozvoj akademických schopností, což je jistě dobré pole realizace pro rozumově nadané žáky. Střediska jmenovala kroužky jako např.: počítačový (68%), jazykový (66%), šachy, (62%), stolní hry (57%), dále pak statisticky významné zastoupení měly kroužky přírodovědný, chovatelský, novinářský, matematický, modelářský, elektronický apod.

Důvody, proč nemohou nabízet dostatečné pole realizace pro nadané žáky:

- nedostatek odborníků, finančních prostředků a prostoru.
- 6% respondentů uvedlo, že nadaní žáci se realizují mimo střediska volného času, že nacházejí vlastní aktivity jinou cestou
- 6% respondentů na druhé straně uvedlo, že z jejich nabídky vyplývá dostatečně univerzální pole pro využití v různých žánrech, a je tak možné předpokládat využití i pro nadané v kognitivní oblasti.

Závěry z šetření

Střediska volného času nabízejí stále převahu uměleckých a sportovních aktivit, nicméně rozšiřují nabídku programů i v oblasti akademických disciplín, z čehož lze usuzovat na dobré pole realizace pro rozumově nadané žáky. Nabídka dílčích aktivit však není univerzální, velmi se liší v jednotlivých regionech vlasti. Z tohoto důvodu se lze domnívat, že v některých krajích mají nadaní žáci širší nabídku aktivit, kde mohou své nadání dobře uplatnit a rozvíjet i mimo prostory školy.

3.7 Celostátně vyhlašované soutěže typu A

Cíle šetření

Cílem šetření je zjistit jakou pozici zaujímají soutěže v rámci celkového systému péče o nadané, prověřit funkčnost stávajícího systému soutěží, zjistit nakolik soutěže odpovídají potřebám identifikace a péče o nadané žáky. Jaká jsou slabá místa, co a jakým způsobem je potřebné a možné řešit, a to ve vztahu k: MŠMT, krajům, Talentcentru a připravovanému projektu OP VK.

Metodika

Podklady pro studii byly získány dvěma způsoby:

Rozhovory s předsedy ústředních komisí soutěží

- a) analýza dostupných dokumentů včetně informací z webu (Organizační řády, propozice, hodnocení soutěží, výsledky, mezinárodní aktivity,..)
 - d) řízený rozhovor s předsedou příslušné ÚK soutěže na základě předem předloženého seznamu otázek. Jednalo se spíše o okruhy otázek, které zahrnovaly všechny oblasti týkající se soutěží. Tato forma byla zvolena především proto, že respondenti i tazatel mají poměrně rozsáhlé zkušenosti a znalosti z oblasti soutěží a rozhovor umožňuje dostat se více do hloubky problémů. Z rozhovorů byl pořízen podrobný zápis,
 - e) zpracování přehledu výsledků z mezinárodních olympiád za ČR a vybrané země a jejich porovnání; zpracování přehledu účastníků těchto olympiád podle krajů,
 - f) vyhodnocení získaných informací, hlavní nedostatky, možnosti řešení, možnosti zapojení do OP VK.
2. Zpracování dotazníků z ostatních oblastí, přesněji okruhu otázek, které se v rámci těchto dotazníků věnují soutěžím. Jedná se o oblasti:
- a) školy (ředitel x učitel) v rámci Středočeského kraje
 - b) krajské úřady

Šetření bylo navíc doplněno informacemi ze semináře „Středoškolské soutěže a práce talentů II“, který se konal začátkem v listopadu 2008 v Brně. V rámci semináře se konalo diskusní dopoledne s konzultanty, porotci a organizátory soutěží.

Vyhodnocení rozhovorů s předsedy ÚK vybraných soutěží typu A

Z rozhovorů s předsedy ústředních komisí vybraných předmětových olympiád vyplývá, že systém soutěží tak jak je v současné době nastaven vyhovuje i legislativa odpovídá potřebám soutěží. Řešení problému návaznosti úloh na výuku v souvislosti s RVP je řešeno u většiny soutěží vydáváním studijních materiálů. Pokles počtu účastníků u většiny olympiád nastal v r. 1989, po kterém došlo k výrazné humanizaci školství, poklesu hodinové dotace uvedených předmětů, zrušení internátních forem matematických gymnázií.

Hlavní problémy stávajícího stavu lze shrnout do následujících bodů:

- systém soutěží na všech soutěžních úrovních včetně aktivit, které předcházejí či navazují na soutěže, je nedostatečně finančně zajištěn;
- větší pozornost soutěžím je třeba věnovat především ze strany škol a učitelů. Školy nemají legislativně zakotvenou povinnost organizovat soutěže a připravovat na ně žáky. Nejsou k této aktivitě nijak motivovány, neexistuje podpora učitelů pro zapojení do soutěží a nejsou zajištěny podmínky. Vše je založeno na přístupu ředitele, případně učitele, na jejich nadšení a zájmu o věc;

- je třeba zvýšit prestiž soutěží, propagaci soutěží v médiích, ocenění a vyzdvižení podílu učitele na úspěchu žáka;
- prohloubit spolupráci s krajskými úřady (MO);
- chybí dostatečná podpora ze strany VŠ;
- zapojení učitelů VŠ především z pedagogických fakult při zpracování soutěžních úkolů, případně propojení doktorandů s žáky SŠ při zpracování odborných prací (témata prací, konzultace);
- motivování žáků SŠ pro soutěže např. bodovým zvýhodněním úspěšných účastníků soutěží při přijímacích zkouškách;
- hodnocení práce, kterou věnují učitelé VŠ práci pro soutěže není považována za odbornou činnost učitelů VŠ.

Soutěže z pohledu krajských úřadů

Soutěže jsou považovány za jeden z mála, možná jediný, dobře fungující systém péče o nadané. Od soutěží se odvíjejí další aktivity krajů (odměňování vítězů soutěží, oceňování škol úspěšných v soutěžích). Hlavním problémem soutěží je nedostatečné finanční zajištění. Přestože náklady narůstají, prostředky na soutěže nejsou již 12 let valorizovány. Školy nemají prostředky na odměňování učitelů na nadstandardní práci, prostředky na úhradu nákladů spojených s účastí učitelů a žáků v soutěžích (přípravu žáků na soutěž, práci v komisích, náklady na dopravu do místa konání soutěže, náhrady za suplování). Většina krajů podporuje soutěže MŠMT z finančních zdrojů kraje. Doporučení krajů je ponechat stanovení výše % OPPP pro soutěže zcela v kompetenci krajů. Dalším problémem je neexistence jednoznačně vymezených pravidel u všech soutěží. Organizační řády a propozice jsou zpracované jen pro vybrané předmětové olympiády. Doporučují zpracovat organizační řády a vydávat pravidelně propozice soutěží pro všechny soutěže vyhlašované a spoluvyhlašované MŠMT a organizovat semináře pro přípravu učitelů zaměřené na identifikaci talentů a na práci s nimi.

Shrnutí

Při porovnání odpovědí z dotazníků rozeslaných v rámci Středočeského kraje do základních a středních škol (otázky pro ředitele, otázky pro učitele) s hodnocením soutěží kraji, v rámci dotazníku určeného pro pracovníky kraje, vyplývá, že hodnocení soutěží z pohledu kraje a školy se shoduje. Shodně jsou soutěže hodnoceny i z pohledu předsedů ústředních soutěží předmětových olympiád. Soutěže je možné považovat za důležitou aktivitu péče o nadané včetně jejich identifikace. Neměly by ale být jedinou aktivitou, což podle šetření v mnohých krajích je, ale důležitou částí systému. Toto zjištění potvrzuje i Tematická zpráva ČŠI ze srpna 2008 „Umí školy pracovat s nadanými žáky?“, ve které je uvedeno: „Podpora nadaných žáků je nesystematická, nejčastěji orientována pouze na jejich zapojování do školních a mimoškolních soutěží a olympiád.“ ČŠI zpracovala v rámci tohoto tematického okruhu souhrnnou informaci z inspekční činnosti v 1 148 školách (MŠ, ZŠ, SŠ). Na základě analýzy stanovila jednotný postup ČŠI při sledování práce s nadanými včetně 10 hlavních kritérií. Jedním z kritérií je účast na projektech a soutěžích.

System soutěží tak jak je v současnosti nastaven je funkční a není třeba ho měnit. Aby soutěže mohly plnit důležitou úlohu v systému péče o talenty, která se šetřením potvrdila, měly by být významně finančně podpořeny ze strany MŠMT, a to na všech úrovních. Současně je potřeba doplnit systém soutěží o tzv. podpůrné aktivity pro žáky a učitele (viz návrhy, které je možné pilotně realizovat v rámci připravovaného projektu).

Závěrečná doporučení

- Vyhradit část pracovního úvazku učitele pro práci s nadanými žáky ve škole, který by zodpovídal za přípravu žáků na soutěže, organizování soutěží na škole atp. Pro jejich podporu organizovat ukázková školní kola pro učitele na vybraných školách (SVČ, VŠ) v rámci každého kraje.
- Nastavit podpůrné mechanismy pro podchycení a zainteresování škol a učitelů o tyto aktivity. Na Slovensku je pro ZŠ a SŠ zaveden bodovací systém za mimořádné výsledky v předmětových soutěžích vyhlášených ministerstvem školství SR (viz Smernice č. 22/2006-R z 15. června 2006).
- Zvýšit zájem o soutěže ze strany MŠMT zřízením poradního orgánu ministra. V SR již několik let existuje. Je tvořen zástupci vybraných soutěží, především předmětových olympiád.
- Podpořit popularizaci vědy. Opět je možné využít zkušenosti ze SR, kde existuje Projekt popularizace vědy na Slovensku. V rámci projektu jsou poskytovány 3-leté granty různým subjektům, které se věnují popularizaci vědy na Slovensku (školy, SVČ, NNO, ..). Z projektu je podporována i FO SR.
- Vydat chybějící organizační řády pro soutěže typu A a vydávat propozice k aktuálnímu ročníku soutěží.
- Vybudovat v každém kraji jedno centrum jako místo pro konání především krajských kol soutěží (např. ChO), ale i pro semináře určené žákům a učitelům, konzultace pro zájemce o zpracování odborné práce. Tuto funkci by mohlo plnit velké SVČ, případně VŠ odpovídajícího zaměření (případně pedagogické fakulty), které mají nejen technické a materiální zázemí, ale i potřebné odborníky. Jako vhodný region se nabízí zpočátku Praha (VŠCHT) a Královéhradecký kraj (Pedagogická fakulta).
- Zpracovat informační systém pro zveřejnění aktivit pro nadané s možností vstupů z různých subjektů (aktivity organizované v rámci krajů, celostátní, mezinárodní, v členění podle typu, obsahu, věkových kategorií).
- Nastartovat propagaci soutěží, od škol až k veřejnosti. Publikovat informace prostřednictvím kvalitního webu.
- Navázat spolupráci s ostatními VŠ při přípravě soutěžních úloh, propojit doktorandy s žáky ZŠ a SŠ při tvorbě projektů (SOČ aj.).
- Podpořit realizaci aktivit, které předcházejí a navazují na olympiády (MO, FO, ChO, SOČ) a jsou nezbytné pro podporu zájmu žáků.
- Zpracovat a vydat metodické materiály pro učitele a žáky (překlady metodických materiálů do AJ a cizojazyčných materiálů do ČJ, převody tištěných metodických materiálů do digitální podoby, zpracování metodického materiálu zahrnujícího 60-leté zkušenosti z MO, 50-leté zkušenosti z FO, dopracovat a vydat chybějící ročníky Matematických ročenek (+ zajistit distribuce do škol). Pořádat semináře pro učitele.

3.8 Vysoké školy

Metoda

Na základě analýzy veřejně dostupných dokumentů, informací z webu, z dotačních schémat (rozvojové projekty VŠ) byla stanovena skupina VŠ pracovišť k šetření. Postupně byla kontaktována zpravidla kancelář prorektora pro studijní záležitost nebo oddělení pro vnější vztahy s cílem zjistit kompetentní osobu/y v problematice šetření. Tito reprezentanti VŠ byli následně sami respondenty nebo odkázali na další kompetentní

respondenty pro následné telefonické rozhovory, e-mailovou komunikaci a vyplnění www dotazníku.

Popis současného stavu ze zjištěných dat

Současné aktivity pro nadané žáky SŠ, případně i ZŠ, proč a jak se uskutečňují, systém

Aktivita kmenové VŠ respondentů pro nadané je považována většinou za prospěšnou.

Ne každá VŠ či každá fakulta má svůj (zdokumentovaný) systém tvorby a zajišťování akcí pro nadané. Nejčastěji se aktivity realizují v rámci specifických akcí zahrnovaných též pod propagaci oboru nebo studia na fakultě, převažujícím motivem je získávání studentů ke studiu na oboru nebo na fakultě. Akce v rámci jednotlivých oborů (nikoli fakult) nejsou příliš koordinované. VŠ se výraznou měrou podílejí na realizaci celostátně vyhlašovaných a koordinovaných soutěží, ale zpravidla zaměstnanci VŠ jako jednotlivci.

Akce jsou zajišťovány z valné části VŠ učiteli a doktorandy, ale i studenty. Hlavní motivací organizátorů je vnitřní zájem (nebo „žádny!“). Akce jsou většinou financovány z vlastních zdrojů VŠ, bez nároku na odměnu účinkujících, někdy se vyžaduje účastnický poplatek. Většinou VŠ na akcích s ostatními VŠ nespolupracují, častěji spolupracují se SŠ.

Akce probíhají během celého roku, liší se délkou trvání od jednorázových jednodenních nebo několikátýdenních táborů po série akcí (přednášky, korespondenční semináře) charakterem činností (letní tábory, vedení odborných prací) i formou (exkurze v laboratořích, korespondenční semináře, časopisy, tématické weby pro zájemce o obor). Zpravidla v akcích není explicitě odkazováno na nadání nebo talent, důraz je kladen na zájem. Celková nabídka je velmi rozmanitá a pestrá, akce probíhají v rytmu daném školním rokem. V součtu se jedná o desítky až stovky jednotlivých příležitostí ročně.

Respondenti neuvádějí „solističtější“ metody evaluace, zřejmě hlavním vodítkem je počet přihlášených nebo zapsaných studentů a spokojenost účastníků akcí.

Současné aktivity pro nadané studenty VŠ

Repertoár aktivit pro nadané studenty je pestrý a nabízí možnosti účasti ve „Studentské vědecké a umělecké (tvořivé) práce (činnosti)“, zapojení do vědecké práce kateder, nabídka (zahraničních) stáží a zřejmě díky možnostem z rozvojových grantů častěji finanční podporu odborně aktivních studentů, kteří se nějak podílejí na výzkumné či vědecké činnosti školy.

Práce s nadanými studenty na VŠ je hodnocena jako spíše dostatečná, často s tím, že se nadaný musí projevit (přihlásit) spíše než, že se nadání aktivně vyhledávají. Většina VŠ soustřeďuje práci s talentovanými studenty kolem doktorského studia, nabídkou práce na vědeckých úkolech, zapojením do práce na katedrách a ústavech, hledáním finanční pomoci během studia či zaměstnání po ukončení studia.

Současná nabídka vzdělávání učitelů pro práci s nadanými žáky

Nabídka studijních kurzů pro identifikaci a práci s nadanými žáky ať v rámci přípravy budoucích učitelů nebo v rámci další přípravy učitelů je dosti chudá, některé školy nabízejí dílčí přednášku v rámci doplňkové na základní didaktické přípravy. Největší nabídka je na PedF MU v Brně a UK v Praze – pro učitele základního stupně v rámci pedagogicko-psychologické přípravy.

Zjištěné konkrétní problémy, překážky, potřeby

- Aktivity pro nadané žáky SŠ a ZŠ

Jako problém realizace akcí pro nadané žáky SŠ a ZŠ byly nejčastěji respondenty uváděny finance a čas (organizace), těsně byly následovány absencí systému péče o nadané v národním měřítku nebo na jejich VŠ, motivací pracovníků a materiálním vybavením, dále nedostatkem informací o uplatnění nadaných v praxi. Vzdělávání pracovníků v oblasti péče o nadané spolu s dovedností identifikovat nadání není považováno za kritický faktor.

- **Aktivita pro nadané studenty VŠ**

Ačkoli v řadě případů problematika studia na VŠ z pohledu maximálního rozvoje nadání není nová, identifikace nadání se omezuje na aktivitu studenta. Někdy se považují všichni studenti VŠ za nadané jindy jenom studenti doktorského studia.

- **Spolupráce s firmami**

Spolupráce s firmami v případě doktorského studia je někdy vnímána jako problém s ohledem na možnosti výše výdělků u firem ve srovnání s dalším působením na VŠ.

- **Vzdělávání učitelů pro práci s nadanými žáky**

Nabídka vzdělávání učitelů pro práci s nadanými pro 2. stupeň ZŠ a SŠ téměř neexistuje, v didaktikách jednotlivých předmětů není dohledatelná fakticky v nabídce žádné VŠ.

- **Informovanost pro nadané**

Přes velikou nabídku akcí nabízených jednotlivými fakultami je „netriviální“ na webu najít odpovídající (fakticky dost širokou) nabídku aktuálních akcí, aby si zájemce mohl vybrat nebo dokonce porovnat podle několika kritérií, která odpovídají jeho možnostem a potřebám (tedy např. nejen téma nebo termín konání).

Problémové oblasti

Celkově není problematika nadaných vnímána na VS jako zásadní problém, ačkoli reprezentanti většinou projeví o ni zájem.

V kategorii nadaných VŠ studentů se nabídky příležitostí řeší osvědčenými způsoby, tzn. účastí v odborné práci. Nadaný student je vnímán především jako výkonný, aktivní, logicky uvažující student, který je schopen uvažovat tvořivě a multidisciplinárně a má zájem o obor. Možnost, že by nabídka vzdělávacích příležitostí VŠ v daném oboru nemusela pokrývat potřeby nadaných, se vůbec neuvažuje.

V kategorii nadaných žáků SŠ je problematika řazena do agendy „náboru studentů“ a v tomto informačně kampaňovitém kontextu se k ní často přistupuje.

VŠ jsou víceméně srozuměny s tím, že obor musejí představovat ony, nicméně hlouběji vypracovaná koncepce včetně propracovaných mechanismů evaluace a řízení není doložena, spíše se jedná o program jednotlivých akcí bez optimalizace jako vnitřních vazeb tak ucelené nabídky jinak než v lepším případě výčtem na webu fakulty.

Z pohledu VŠ zpravidla má tato agenda nízkou prioritou (s výjimkou tématu nadaných v doktorském studiu) nebo málo významnou ve srovnání s prioritami vědecko-výzkumné činnosti či výuky VŠ studentů.

Přístupy k řešení pro nadané žáky SŠ a ZŠ

S podporou centrálních grantových, regionálních nebo vlastních prostředků lze vyčlenit několik zásadních přístupů, které v jistém ohledu přesahují rámce náboru studentů na příslušnou VŠ:

- „širokospektrální“ trvalá nabídka dlouhodobějších aktivity pro zájemce o oboru s výraznou účastí studentů VŠ jako organizátorů a odbornou, organizační, finanční podporou VŠ, která spočívá ve vytváření nabídky odborných zájmových aktivit vázaných obecně k oboru (cykly korespondenčních seminářů, přednášek, kroužku, provoz tématicky odborně zaměřených webů, ale i pravidelných jednorázových „prezentačních“ akcí, např. MFF UK
- dlouhodobá podpora zaměřená na užší spektrum aktivit pro (zájemce) nadané s výraznou vazbou na celostátní aktivitu („soutěž“ – olympiádu), např. VŠCHT
- „širokospektrální“ nabídka pro zájemce o obory kombinovaná s pobídkovým systémem (i finančním) využívajícím regionální prostředky pro podporu talentů, např. MUNI

Přístupy k řešení pro nadané studenty VŠ

Možným řešením je patrně mj. stanovení Priority 7 MŠMT: Podpora talentovaných studentů a absolventů bezprostředně po ukončení studia do Aktualizací dlouhodobých záměrů se na VŠ vytvářejí jisté podmínky pro komplexnější řešení problému. O tom svědčí např. formulace z Aktualizace dlouhodobého záměru pro rok 2009.

VŠCHT Praha „počítá i nadále s vyhledáváním vynikajících studentů již na středních školách, se zapojováním výborných studentů do výzkumu na ústavech téměř od samého počátku studia, a poskytováním mimořádné pozornosti i jejich výuce. VŠCHT Praha počítá se svou účastí v programu VpK (Pozn. zřejmě Operační program ESF Vzdělání pro konkurenceschopnost) k této aktivitě.

Spolupráce VŠCHT v této oblasti bude směřovat jak na střední školy, tak i na ústavy AV ČR (v oblasti třetího cyklu). V oblasti doktorských studijních programů bude VŠCHT Praha hledat vynikající studenty i v zahraničí. VŠCHT bude pečovat i o své nejlepší studenty po získání titulu PhD tím, že jim nabídne kariéru na VŠCHT. Bude tím, jak jinak, zkoušet řešit problémy našeho stárnoucího učitelského sboru. Postavení VŠCHT Praha v soupeření o vynikající absolventy třetího cyklu je však nerovné – nabídky od jiných zaměstnavatelů obvykle přesahují finančně-mzdové možnosti VŠCHT Praha“.

Jiné vysoké školy rámeč VŠ studia zpravidla nepřekračují.

Přístupy k řešení vzdělávání učitelů pro práci s nadanými žáky

Kurzy jsou nabízeny studentům pedagogických fakult jako samostatné celky v rámci pedagogicko-psychologické přípravy. Základní obecné informace jsou nabízeny jakou součástí jiných (doplňkových) kurzů počáteční přípravy.

Existuje nemnoho samostatně stojících kurzů nabízených v rámci DVPP.

Kritické momenty a rizika

Možnosti spolupráce vysokých škol při vytváření aktivit pro nadané nebo jejich participace v národním systému péče o nadané by mohly být omezené, pokud takové aktivity budou realizovány pouze v kontextu náboru žáků SŠ na fakultu. Náborové akce jsou pochopitelně vnímány jako do jisté míry konkurenční aktivity mezi jednotlivými VŠ, obory nebo regiony.

Řešení může být zúženo pouze na finanční zajištění aktivit pro „nadané“ identifikované podle zjednodušujících hledisek a to ještě pouze pro studenty VŠ kolem doktorského studia.

Bohatá nabídka aktivit nebude zajištěna z pohledu trvalé a přizpůsobované nabídky, nebude dostatečně zajištěna odbornou přípravou lidí, nebude vyhodnocována, nebude přiměřeně navazovat mezi stupni SŠ, VŠ, zaměstnání. Nebude zajištěno vhodné uplatnění nadaných v ČR či EU a dojde k trvalému odlivu „mozků“.

Informace na nabídkách nebudou přiměřeně dostupné potenciálně nadaným (zájemcům) či učitelům a dalším nominátorům.

Návrhy a doporučení pro formulaci projektu s uvedením rizik, návrhů výstupů, metod a kritérií hodnocení

- a) Stávající úloha aktéra v systému identifikace a péče o nadané a efektivita jeho působení

VŠ hrají a budou hrát důležitou úlohu v realizaci aktivit pro nadané žáky. Mohou sehrát ještě větší úlohu při organizaci celostátně vyhlašovaných soutěží včetně SOČ. Mohly by zřejmě působit více i jako prostředník mezi potřebami praxe pro nadané a vzdělávacím systémem nejen pro úroveň VŠ, ale i pro perspektivu práce s nadanými na SŠ.

- b) Limity této role v daném systému

Trvalému udržení a potřebnému rozvoji těchto aktivit ovšem neodpovídá současný stav hodnocení těchto aktivit v rámci hodnocení pracovníků na VŠ.

VŠ nemají kapacitu ani vytváření systémových podmínky tak, aby mohly efektivně změnit dosavadní pojetí aktivit pro nadané žáky jako aktivit náborových. Nemohou nabídnout aktivity či studijní programy pro nadané, jejichž zájmový a schopnostní profil neodpovídá aktuální studijní nabídce VŠ.

- c) Konkrétní možnosti zvýšení efektu působení aktéra v horizontu tří let

VŠ mohou prezentací efektivních příkladů uplatnění nadaných v rámci VŠ studia a prezentací konkrétních vazeb se zaměstnavateli jednak zprůchodnit, ale především osvětlit a ztraktivnit VŠ studium a uplatnění v praxi i pro nadané na nižších stupních škol.

- d) Návrh příslušných akcí a aktivit jejich verifikace a evaluace (včetně návrhu metod a kritérií) v rámci projektu

Přizvat VŠ k jednání o řešení problematiky nadaných v kontextu celoživotního učení. Vyzvat VŠ ke spoluúčasti na tvorbě a provozování informačního systému pro nadané. Pilotně ověřit účast VŠ v systému globální i lokální podpory středisek i sítě pro nadané a zajištění rozvoje celostátně vyhlašovaných soutěží i jeho modifikace, aby více odpovídal potřebám a možnostem zaměstnavatelů i nadaných – např. spoluúčastí VŠ v regionálních konsorciích pro práci s nadanými s možností napojení na inovační aktivity regionů, VŠ a zaměstnavatelů. Pozvat VŠ k rozvoji vzdělávacích aktivit k identifikaci a práci s nadanými žáky (dle oborů VŠ) pro učitele SŠ a ZŠ.

- e) Související nutné systémové změny

Financování a uznávání aktivit pro nadané žáky SŠ a ZŠ realizované vysokými školami. Uznávání dosaženého vzdělávání pro jeho účastníky.

3.9 Střední školy, základní školy

Školy jsou podle zákona povinné postarat se přiměřeně vzdělávání mimořádně nadaných. Učitelé, ačkoli na to nejsou systematicky připravováni, mají velmi často rozhodující úkol jako nominátoři při identifikaci nadaných a často ovlivňují přímo či nepřímo další profesní volbu žáka. Učitelé u nás tradičně participují při organizaci aktivit vhodných pro nadané.

Základní otázky šetření, výběr respondentů

V rámci šetření byly formou dotazníku na ředitele škol zjišťovány odpovědi na tato témata: identifikace talentu a co s ním dál; podmínky materiálního, finančního a personálního zabezpečení; spolupráce s jinou organizací vč. NNO, VÚ apod. Výsledky byly srovnány se závěr šetření z roku 1998 a zprávou České školní inspekce z roku 2008.

Osloveno bylo celkem 400 škol (cca 10 % z celkového počtu škol), konkrétně 150 středních škol z toho 127 gymnázií (z toho 90 % státních, 5 % soukromých a 5 % církevních) a 23 SOŠ (z toho 90 % státních a 10 % soukromých) a 250 základních škol.

Zpracováno bylo všech 132 došlých dotazníků (tzn. 25% návratnost).

Současný stav, identifikace problémových oblastí

V oblasti identifikace kognitivního nadání je podle názoru respondentů situace dobrá. Více jak 80 % škol s ní nemá problémy, má dostatek informací, je ochotno se dále vzdělávat a realizuje řadu aktivit na jejich podporu. Mezi nejčastější aktivity škol pro nadané jsou kroužky, semináře, odborné přednášky, exkurze, celostátně vyhlašované soutěže. O jejich prospěšnosti a potřebnosti již není na školách pochyb. Péče o talenty je ponejvíce zabezpečována vedením škol a iniciativou učitelů, což shodně odpověděli jak ZŠ tak SŠ. Školy však postrádají finanční motivaci k těmto aktivitám.

Materiální podmínky na školách považují respondenti za dobré (59 % ZŠ i SŠ jako velmi dobré až výtečné, čtvrtina škol je považuje za dobré, za špatné jen 17 % škol).

Podmínky finanční hodnotí jen čtvrtina všech škol jako velmi dobré, více než čtvrtina je považuje za dobré (ZŠ 24 % a SŠ 34 %) a jako špatné je hodnotí téměř polovina škol (u ZŠ je to přes 50% u SŠ téměř čtyřicet %).

Organizační podmínky a management školy chválí, nejvíce je považují za dobré (přes 40 %), za velmi dobré až výtečné pak více než čtvrtina a za špatné jen každá desátá škola.

Až 70 % všech škol své personální podmínky pochvaluje jako velmi dobré až výtečné, špatné hodnocení se prakticky nevyskytlo.

Nejčastější spolupráce škol v oblasti péče o nadané je s odbornými pracovišti, školskými zařízeními (55 %) a s vysokými školami. Nejčastějšími formami jsou odborné semináře a exkurze.

Problémy v oblasti péče o nadané

- Chybí ucelený vzdělávací systém včetně vzdělávání nadaných na celostátní úrovni;
- požadavek na lepší přísun informací, což koresponduje i s tím, že pětina pedagogů tyto informace nemá a ani neví, kde je sehnat;
- systém vzdělávání pedagogů pro práci s talenty;
- nedostatek finančních prostředků především k motivaci učitelů;
- chybí odborná pracoviště (v bývalých okresních městech), kde by mohli studenti realizovat své projekty a další aktivity;
- celkový stav ve společnosti při vnímání finančního ohodnocení vzdělaných lidí;
- snižování významu pedagogů v médiích atd.

Porovnání výsledků šetření s výsledky ČŠI

	% škol identifikujících nadané dle ČŠI	% škol identifikujících nadané dle tohoto šetření
ZŠ	43	76
G	63	96

	% škol - ČŠI	školy pracující systematicky	školy pracují – jsou-li talenti
ZŠ	43	25 %	68 %
G	63	28 %	72 %

Možnosti řešení

- Vytvoření uceleného systému (koncepce) vzdělávání na celorepublikové úrovni;
- změna přístupu k oceňování pedagogů a lepší motivační docenění jejich práce;
- vytvoření odborných pracovišť;
- zvýšení finanční podpory celostátně vyhlašovaných soutěží včetně podpory učitelů, kteří je organizují a podporují zejm. tím, že se studenty soustavně pracují;
- návrat k specializovaným školám např. s rozšířenou výukou přírodovědných předmětů;
- pořádání pravidelných seminářů a odborných soustředění, kde by se studenti setkávali, vyměňovali si své zkušenosti a poznatky a odbornými přednáškami se dále vzdělávali;
- změnit přetrvávající trend převahy humanitních oborů oproti přírodovědným a technickým oborům;
- popularizovat nejen na školách, ale v médiích a v celé společnosti.

Návrh aktivit

- Vytvořit tlak na vytvoření systému vzdělávání s jasnou koncepcí péče o nadané;
- systém vzdělávání pedagogů v identifikaci a rozvoji talentů a jejich speciálních potřebách;
- pravidelná spolupráci s psychologem – odborníkem pro danou oblast při identifikaci a podpoře nadaných;
- zpracovávání individuálních vzdělávacích plánů pro nadané, pravidelně je vyhodnocovat a zlepšovat;
- rozšířit komunikaci s rodiči a spolupráci s odbornými pracovišti, VŠ a dalšími vzdělávacími pracovišti;
- podporovat studium nadaných žáků vybraných předmětů nebo oblastí učiva ve vyšší třídě nebo na vyšším stupni vzdělávání;
- podporovat studentské projekty a soutěže.

Systémové změny

- Systém vzdělávání de facto od mateřských škol až po celoživotní vzdělávání;

- vytvořit centrální pracoviště a soustavu regionálních pracovišť (nejlépe z hlediska dostupnosti v bývalých okresních městech, které by zabezpečovaly fungování systému péče o nadané;
- prohlubování informovanosti pedagogů o problematice práce s nadanými žáky s cílem dosažení aktivního vyhledávání a identifikace mimořádně nadaných žáků;
- organizování vzdělávacích akcí, výměn zkušeností pedagogů a poradenských pracovníků, rozvoj výzkumu a mezinárodní spolupráce spojená s výměnou zkušeností;
- organizovat studentská setkání a odborná soustředění, studentských konferencí, seminářů, odborných soustředění a projektů.

Kritické momenty a rizika

- Zdlouhavý proces vytváření komplexního systému vzdělávání včetně identifikace nadání a podpory jeho potřeb;
- přístup pedagogů na školách;
- řešení finanční podpory, jak samotných aktivit, tak především motivačními pobídkami učitelů;
- rizikem tohoto řešení je skladba kapitoly školství ve státním rozpočtu.

Srovnání se šetřením v r. 1998

- V oblasti identifikace talentu a jeho další podporou – nepatrné zlepšení, v roce 1998 umí identifikovat talent 84 % pedagogů, v tomto šetření to bylo 85 %, o talenty nezajímá jen 2 % pedagogů, v r. 1998 to bylo 5 %;
- materiální podmínky na školách jsou dobré (59 % ZŠ i SŠ), špatné jen dle 17 % škol; v roce 1998 špatné 65 % škol;
- čtvrtina všech škol hodnotí finanční podmínky jako velmi dobré, více než čtvrtina je považuje za dobré a jako špatné je hodnotí téměř polovina škol; V r. 1998 je jako špatné hodnotilo 65 % všech škol;
- organizační podmínky na škole považuje za dobré (přes 40 %), za velmi dobré až výtečné pak více než čtvrtina a za špatné jen každá desátá škola; v r. 1998 jako špatné je označilo 48 % škol;
- personální podmínky školy byly vesměs hodnoceny velmi dobře, 70 % všech škol personální podmínky pochvaluje jako velmi dobré až výtečné; před 10 lety určitou spokojenost s personálním stavem uvedlo jen 44 % škol;
- oblast celostátně vyhlašovaných soutěží – soutěže realizuje v průměru 80 % základních a 90 % středních škol, v. 1998 to bylo 70 % základních a 72 % středních škol.

Závěr

Pedagogové jsou převážně ochotni se nejen dále vzdělávat v oblasti identifikace nadaných a péče o ně a jejich podporu, ale i se dále angažovat v celé věci.

Zásadně však postrádají ucelený vzdělávací systém a finanční motivaci

Jejich odhodlání pramení spíše z uvědomění si potřeb a svého poslání, než že by k těmto aktivitám byli cíleně vedeni.

3.10 Mateřské školy

Mateřské školy byly do šetření zařazeny na základě doporučení experta ze znalostí praxe na krajském úřadu. Dobrým důvodem je i skutečnost, že často se (mimořádné) nadání projevuje právě v předškolním věku a kromě toho nelze obecně pominout tento stupeň vzdělávání v rámci perspektivy celoživotního učení. Orientační šetření v oblasti MŠ bylo zaměřeno na zjištění legislativních možností a na exkurz do praxe škol pro ilustraci současného stavu.

Stručný popis současného předškolního vzdělávání ve vztahu k problematice vzdělávání mimořádně nadaných dětí

K problematice vzdělávání mimořádně nadaných dětí je možné se vyjádřit z hlediska koncepce vzdělávání v mateřských školách, přesněji z hlediska vzdělávacího obsahu.

Mateřské školy pracují od roku 2004 podle rámcového vzdělávacího programu pro předškolní vzdělávání (dále jen RVP PV) – bližší informace o obsahu tohoto dokumentu najdete v příloze 1.

Jedním z hlavních principů RVP PV je, že současné předškolní vzdělávání umožňuje rozvoj a vzdělávání každého jednotlivého dítěte v rozsahu jeho individuálních možností a potřeb. Děti se speciálními potřebami nevyjímají. Čímž je dán předpoklad i možnost ke vzdělávání dětí i s mimořádným nadáním. Jak rámcově by toto vzdělávání mělo probíhat je popsáno v kapitole 8.2.

RVP PV svým obsahem počítá se vzděláváním mimořádně nadaných dětí. Požadavkem pak je, aby pro takovéto vzdělávání byly připraveny odpovídající podmínky – nejen věcné (materiální a prostorové), ale i personální zajištění.

Otázkou je:

- zda je vhodné identifikovat již předškolním věku u jedince nějaké mimořádné nadání;
- zda preference jedné dovednosti nebude na úkor ostatních dovedností a schopností, které jsou pro tento věk důležité (jde přece jenom o všestranný rozvoj dítěte);
- zda lze s určitostí říct, že je dítě mimořádně nadané, nejde jen o akceleraci v jeho vývoji, třeba na základě vhodných podmínek? (domácí prostředí, apod.)

Doporučením je stanovit hlavní rysy (projevy chování, znalosti, dovednosti), které ukazují na kognitivní nadání v oblasti technického zamření v tomto věku.

Názory pracovníků MŠ z praxe na práci s mimořádně nadanými

	Respondentka č. 1 (MŠ Praha)	Respondentka č. 2 (MŠ Praha)	Respondentka č. 3 (MŠ Praha)
	učitelka	učitelka	učitelka
	Věk: 40–50	Věk: 40–50	Věk: 40–50
	velká školka: 208 dětí, 8 tříd	malá školka 48, 2 třídy	větší školka: 94 dětí, 4 třídy
Setkali jste se ve své praxi s dítětem mimořádně nadaným?	1 chlapeček za 5 let praxe	ne za 10 let praxe. Co je to mimořádně nadané dítě?	Co je to mimořádné nadání? 1-2 děti za 4 roky praxe
Jak byste takovéto dítě popsali, jak byste ho identifikovali?	Dítě žilo v jiném světě, problémy s kontaktem s ostatními dětmi	Obvykle se nadání projevuje pouze v konkrétním oboru. Dítě je zvědavější.	Umělo číst, počítat. Bylo introvertní, samotářské, povýšené nad ostatní děti, slabě zapojené do kolektivu

Měli jste možnost pracovat s tímto dítětem? Jakým způsobem?	Ano, bylo to náročné, práce s ním nebyla spontánní, potřeboval svůj prostor	Ne. A pokud by se takové dítě objevilo, směřovala bych ho jinam	Ano. Individuální přístup, potřeba komunikace "na úrovni"
Máte ve své třídě v současné době dítě s mimořádným nadáním?	ne	ne	ne
Co si myslíte, že byste pro vzdělávání dětí mimořádně nadaných potřebovali?	menší počet dětí ve třídě	dovzdělávání pro pedagogy	Menší počet dětí ve třídě. Pomůcky: knížky s velkými písmeny, hlavolamy
Myslíte si, že potřebují tyto děti speciální péči? Pokud ano, jak by vypadala?	Ano. Měla by být zajišťována psychologickými poradnami	Ano. Nevím.	Ne v MŠ, pokud ano, tak ve speciálním zařízení (obdobu zvláštních mateřských školek)
Jaký je Váš názor na vzdělávání nadaných dětí v MŠ?	Mimořádně nadaných dětí do MŠ nechodí mnoho, učitel není zvyklý s nimi pracovat, problém řeší až teprve, když se s mimořádně nadanými dětmi setká	Potřebovaly by být vyčleňovány do menších skupin	Nadání se vůbec nerozvíjí, děti se ve školce nudí, potřebovaly by speciální školku

Pro ilustraci konkrétní situace z pohledu managementu MŠ uvádíme celé znění odpovědi ředitelky.

1. Vytváří Vaše škola vhodné podmínky pro rozvoj nadaných dětí? Jsou podmínky dostatečně popsány v ŠVP?

Náš ŠVP je zaměřen především na rozvoj intelektového nadání a sociálních dovedností, které rozvíjejí např. v následujících kategoriích:

- nezávislost – dítě se učí vytvářet strategie pomoci sobě samému, pochopit svoje vlastní aktivity, držet se svých plánů a uskutečňovat je, sebejistota – naučí se nenásilným způsobem obhajovat svá práva a vyjadřovat svoje
- potřeby a pocity bez slz a napětí,
- sociální citlivost – učí se chápat potřeby a pocity jiných lidí, učí se spolupracovat, budovat a zaměřovat chování na pomoc ostatním,
- sociální kontakty – učí se aktivně komunikovat s ostatními a používat různé strategie a vhodným způsobem prosazovat svoje vlastní potřeby a zájmy ve skupině,
- řešení problémů – učí se akceptovat rozdílné názory a řešit konflikty bez fyzického násilí.

Součástí sledování rozvoje každého dítěte je jeho portfolio, které sleduje jeho rozvoj dítěte ve všech oblastech. Na základě tohoto sledování se dá velmi dobře odhalit nadání a pracovat na jeho rozvoji. V ŠVP máme formulované otázky k jednotlivým oblastem rozvoje dítěte. Záznamy provádíme 2x do roka a jsou vedeny a založeny po celou dobu docházky dítěte do MŠ.

Jak motivujete pedagogy, aby se zajímali o problematiku nadaných dětí a o své vzdělání týkající se této problematiky?

Pedagogové si vyhledávají kurzy a školení k prohlubování a ověřování svých zkušeností s výchovou a vzděláváním dětí předškolního věku. Velmi pečlivě sledují nové trendy v předškolní výchově.

Informace o problematice nadaných dětí mohou čerpat z knih ve školní knihovně např.:

HŘÍBKOVÁ, L. *Psychologie pro učitelky mateřské školy.*

OPRAVILOVÁ, E., GEBHARTOVÁ, V. *Rok v mateřské škole*

SHEEDYOVÁ-KURCINKOVÁ, M. *Problémové dítě v rodině a ve škole*

VONDRÁKOVÁ, E. *Společnost pro talent a nadání. Nadané děti.* 2002

3. Myslíte si, že máte dobře odborně a znalostně vybavené učitele pro práci s nadanými dětmi?

V současné době si myslím, že ano. V mateřské škole pracují učitelky s bohatými zkušenostmi, mateřská škola splňuje požadavky pro rozvoj nadání všech dětí i těch, které jsou mimořádně nadané.

Za velmi důležité považuji:

Pracuje-li dítě v klidném prostředí, s důvěrou a povzbuzením, dosahuje lepší výsledky, než bychom běžně očekávali – děti mají zájem tvořit, uskutečňovat svoje sny a poznávají takto přirozenou cestou svoje schopnosti a limity.

Zajímavým projektem by bylo shromáždit (a vyhodnotit) zkušenosti z těch MŠ, které pracují s dětmi individuálně – s cílem rozvinout jejich poznávání a schopnosti.

4. Máte dostatečné finanční prostředky pro zajištění odpovídajících podmínek pro kvalitní vzdělávání a výchovu nadaných dětí?

Ano, máme dostatek finančních prostředků pro potřeby nadaných dětí. Obnovujeme a dokupujeme didaktické pomůcky, knihy, hry aj. pro rozvoj dětí. Při výběru vždy přihlížíme na složení skupiny dětí, pro kterou jsou pomůcky pořizovány.

5. Máte v současnosti identifikovány děti s mimořádným nadáním ve vaší MŠ?

Identifikované děti nemáme.

Pokud ne: Uveďte důvody, proč nemáte tyto děti, či proč jim nevěnujete speciální péči.

Moje osobní zkušenost a subjektivní hodnocení je, že při vysokém počtu dětí ve třídě dochází „spíše ke tlačením dětí do průměru“.

Závěr

Je zřejmé, že základní legislativní podmínky pro péči o mimořádně nadané děti v MŠ existují, implementace je založena na vlastní iniciativě MŠ nebo jejich učitelek. Není řešena otázka identifikace. Problém není vnímán jako závažný.

4. Zahraničí

Dílčí šetření o stavu systému péče o nadané ve Velké Británii, Slovensku a přípravě učitelů pro práci s nadanými ve Velké Británii a Holandsku mají především sloužit jako zdroje inspirativních momentů pro diskusi na návrh systémových opatření a aktivity projektu. Šetření byla dále doplněna dílčími šetřeními z Francie a Německa (viz příloha).

V průběhu získávání informací ze zahraničí a výsledků šetření v České republice začaly, i přes zjištěné odlišné přístupy zahraničních vlád a celkového pojetí vzdělávání nadaných dětí a mládeže, vynikat některé momenty, které se na první pohled mohou jevit jako inspirativní. Je zřejmé, že vzhledem k odlišnému pojetí vzdělávání nadaných a jeho zasazení do kontextu vzdělávací politiky i celého legislativního a institucionálního rámce, není zahraniční praxe jednoduše přenositelná do českých podmínek a jednotlivá opatření se odvíjí od pojetí nadání a celkového přístupu k nadaným v legislativě a ze strany vládních opatření. Přesto mohou být v některých oblastech zjištění podnětná, ať pro inspiraci či její opak.

Než ovšem přistoupíme k jednotlivým politikám a opatřením v jednotlivých zemích a jejich (dobře) fungujícím prvkům, které by mohly být inspirativní pro Českou republiku, zastavme se ještě u materiálů, které byly v metodice a zahraničních šetření označeny jako výchozí zdroj informací, a tedy do jisté míry i referenční rámec a nasměrování pro další šetření. Jde zejména o studii Specifická vzdělávací opatření na podporu všech forem nadání žáků v Evropě. Při opětovném čtení s větší znalostí některých zahraničních systémů a především znalostí opatření, která jsou součástí českého vzdělávacího systému, jsou některé informace v důsledku chybějícího kontextu a celkového omezeného zaměření studie nepřesně nebo chybně interpretované. Jako příklad uvádíme následující citaci, která se týká České republiky:

„Nadání mladí lidé bývají někdy zařazeni do širší kategorie mládeže se speciálními vzdělávacími potřebami. Model tohoto typu zahrnuje četná velmi rozmanitá a legislativně zakotvená speciální opatření, přičemž mladí lidé, jimž jsou určena, jsou zahrnováni do zvláštních skupin stejného složení. Teoretickému modelu tohoto typu tudíž odpovídá i existence četných škol specializovaných na určitý druh nadání.

Dostupné informace naznačují, že žádná evropská země nepřijala tento model v jeho vyhraněné podobě. Některé k tomu mají zřejmě blíže než jiné, což platí o České republice, Lotyšsku a Polsku. Uplatňují široké spektrum speciálních opatření určených pro jednotlivé skupiny nadaných žáků, zejména na školách sekundární úrovně, a kromě toho mají k dispozici speciální školy pro rozvíjení nadání toho či onoho druhu.“ (Eurydice 2006)

Zejména poslední věta svádí k vyvození závěru, že opatření pro nadané v rámci vzdělávacího systému České republiky jsou bohatá a hojně využívaná, což však, jak ukazuje praxe a šetření prováděná v Čechách, nelze tak s jistotou tvrdit. I když jde o dokument pracovní, který byl připraven pro setkání ministrů školství věnované problematice vzdělávání nadaných v březnu 2006, je potřeba brát některé informace, které zpráva zmiňuje a interpretuje, s rezervou.

V této fázi analýzy bude hlavním předmětem Velká Británie, protože odtud je (kromě Slovenska) doposud k dispozici nejvíce informací. Případné inspirativní momenty pak budou porovnány s dalšími zeměmi do té míry, nakolik to umožní množství dílčích informací vztahujících se ke realizovaným politikám vzdělávání nadaných v ostatních zemích (Francie, Německo, Nizozemí). Možné inspirativní momenty ze Slovenska jsou shrnuté v samostatné části dokumentu.

I tak je potřeba následující shrnutí chápat jako počátek dalších analýz a dalšího zkoumání, zejména v oblastech, které se jeví jako dobře fungující, a vyžaduje další rozpracování z hlediska využitelnosti v připravovaném projektu.

Přístup k nadaným

Britský systém, který studie popisovala (resp. pouze Anglie, Wales a Severní Irsko) nechápe nadané děti jako děti se speciálními vzdělávacími potřebami. Hlavní princip zdejšího vzdělávání nadaných spočívá v tom, že se země snaží zajistit patřičné vzdělání pro všechny své děti, a proto je zde vzdělávání nadaných chápáno pouze jako jeden element většího celku.

Z hlediska vzdělávacích opatření jsou žáci na Slovensku i ve Francii zařazeni mezi mládež se speciálními vzdělávacími potřebami. Ve Francii však na rozdíl od Slovenska není žádná oficiální procedura pro identifikaci nadání. Obecná filozofie francouzské národní vzdělávací směrnice je identifikovat individuální a specifické vzdělávací potřeby a poskytnout rovné vzdělávací příležitosti pro všechny (zákon z června 1989). Tento přístup silně podporuje myšlenku heterogenních tříd na každém stupni, kde žáci se speciálními potřebami jsou integrováni do řádných tříd, což je velmi podobný trend a přístup jako ten, který zastává Anglie.

4.1 Inspirace – Velká Británie

Hlavní princip vzdělávání nadaných spočívá v tom, že země se snaží zajistit patřičné vzdělání pro všechny své děti, a proto je zde vzdělávání nadaných chápáno pouze jako jeden element většího celku. Přestože však Anglii, Walesu a Severnímu Irsku (na rozdíl od Skotska) nejsou nadané děti považované za žáky speciálními potřebami, neznamená to, že pro ně žádná speciální vzdělávací opatření neexistují. Počítá se s tím, že školy a orgány místní správy se o tyto žáky náležitě postarají. (Existují zde vzdělávací opatření realizovaná jak školami tak i mimoškolní vzdělávací opatření. Některé obce tuto pomoc uskutečňují v rámci vlastních programů speciálního vzdělávání)

Anglie zastává přístup integrace dětí do běžných škol, a proto je vzdělávání nadaných žáků součástí všeobecné vzdělávací politiky, kde ústřední roli hraje učitel a škola, v jejichž kompetenci je nadaného žáka identifikovat a pracovat s ním. Integraci vzdělávání nadaných lze tedy chápat dvojitým způsobem – integrace vzdělávání nadaných do všeobecného vzdělávacího systému a na druhé straně integrace samotných žáků mezi jejich vrstevníky. Tento přístup tedy staví na kvalitním vzdělávání obecně a nikoli na umístování a separování nadaných mimo všeobecnou vzdělávací strukturu.

Klíčovou roli v celé Velké Británii hraje snaha o důslednou podporu nadaných na nejvyšší úrovni ze strany vlády, která financuje program Young Gifted and Talented, a další úřady státní správy, které poskytují řadu metodických a informačních materiálů pro učitele, aby byli schopni plnit a uvádět v praxi záměry vládní politiky.

V souvislosti s celkovým přístupem a pojetím vládní politiky jsou proto velmi důležitým aktérem podpory nadaných také školy a především učitelé - jsou to vlastně oni, kdo mají nabízet kvalitní vzdělání všem žákům tak, aby dosahovali výkonů, které nejsou pod úrovní jejich schopností, což na ně klade značné požadavky. Zde je potřeba zdůraznit že nabídka školení a informací o nadaných žácích, o tom jak se mohou projevit, jak mohou být identifikováni a jak s nimi pracovat, se zdá být velmi bohatá. Informace jsou dostupné nejen od státních institucí (<http://www.teachernet.gov.uk/>, TeachersTV, YG&T program, <http://www.standards.dfes.gov.uk/giftedandtalented/> - informace o vládní politice v oblasti nadaných, standardy, průvodce apod.), ale funguje zde i řada dalších organizací, které kromě informací metodického charakteru nabízí i zdroje pro obohacení výuky a podobné rady a informace o nadaných a nadání poskytují také rodičům.

Příjemným zjištěním během sběru dat, kde značnou roli hrála také rešerše webových stránek vládních i nevládních institucí a odpovědných aktérů (především ministerstva DCSF, Programu Young Gifted and Talented, anglického úřadu pro kvalifikace a kurikulum apod.), byla jejich bohatost na informace a vyhledávání na nich, což je naprosto odlišná zkušenost od mnoha webových stránek veřejných institucí v ČR.

Jako další velmi inspirativní moment pro českou republiku vidím koordinátory (leading teachers) YG & T, kteří působí přímo na školách a jsou zodpovědní za vedení plánování a rozvoje efektivní praxe ve třídách, dohlíží na to, aby učitelé měli přístup ke vzdělávání a jsou vlastně mezičlánkem mezi dítětem a národním programem pro nadané, kam doporučují své žáky. Mohou koordinovat práci s nadanými na škole a rozvíjet spolupráci s dalšími subjekty.

Přestože se navenek systém práce s intelektově nadanými jeví jako poměrně propracovaný, dostupnost informací velmi dobrá, stejně jako poradenské služby pro učitele nebo jejich další vzdělávání se jeví jako dostupné, otázkou je, nakolik je individuální přístup k nadaným dětem v rámci běžné výuky, aktivity školy schopnost učitelů nadané identifikovat a nabídnout jim odpovídající vzdělání skutečně živou praxí. Nicméně snaha o podporu a koordinaci vzdělávání nadaných ze strany vlády je naprosto zjevná.

Na webových stránkách OfSTED se bohužel nepodařilo najít komplexnější zprávu, která by hodnotila současný stav této vzdělávací politiky a praxi na školách v oblasti identifikace a péče o nadané. Dílčí analýzy Ofsted provedené v období 09/2005-12/2007 ukazují, že pojmy nadaný či talentovaný, žáci s vysokými schopnostmi apod. (jak jsou v jednotlivých regionech tyto žáci různě označováni) se objevily v souvislosti s tím, co by měly školy zlepšit, pouze u cca 1400 primárních škol (kolem 11 % zpráv) a 54 středních škol (2 %). Společným tématem těchto zpráv bylo, že školy by měly nadané žáky stavět před dostatečné výzvy a měly by pro ně poskytovat lepší opatření, aby žáci plně naplňovali své vzdělávací potřeby. Bylo by velmi vhodné získat skutečný pohled z praxe a více informací o evaluaci a zhodnocení naplnění této vládní politiky, který by doplnil informace získané z výše zmíněné inspekční zprávy (Ofsted 2008).

Alespoň částečně je také vyčíslitelná finanční podpora vzdělávání nadaných. Dle výroční zprávy 2006-2007 NAGTY (Annual Report 2006-2007) - předchůdce Young Gifted and Talented Programme, příjmy organizace činily £ 6 064 140 v daňovém roce 2006-2007, z čehož 85 % pocházelo z grantu ministerstva (DfES), 11 % z poplatků a 4 % z darů. Je to zatím jediný, poměrně současný, kvantitativní údaj, který se podařilo získat a který se týká (finanční) vládní podpory nadaných. Zajímavé by bylo zjistit, jaký podíl rozpočtu ministerstva tato částka zaujímá a zda vláda dává i jiné granty jiným organizacím, případně jakou částku.

(Více informací o Velké Británii viz dílčí studie)

4.2 Inspirace – srovnání přípravy učitelů pro práci s kognitivně nadanými dětmi ve Velké Británii a Holandsku

V UK se jedná o propracovaný systém podpory práce s nadanými, řízený shora, který je na úrovni strategické a finanční značně centralizovaný, na úrovni realizační a implementační zmiňuje decentralizaci, jako celek však decentralizovaně nepůsobí. Pokusy o decentralizaci realizační (a zejména informační) části budí spíše poněkud roztříštěný až zmatečný dojem.

V Holandsku se naproti tomu jedná o iniciativy zdola, jsou zde desítky spolků, vznikajících až živelně, a desítky webů, obsahujících často poněkud nekonzistentní informace i velmi různorodou (co do obsahu a podle učitelů i co do kvality) nabídku školení a kurzů, jak pro rodiče a učitele, tak pro děti samotné.

Finanční podpora iniciativám a aktivitám kolem nadaných je v Holandsku nesrovnatelně menší než v UK. V Holandsku se jedná o 10 milionu EUR (nově), v UK jen samotný program

„**Excellence in the cities**“ (který ale nezahrnoval pouze nadané) stál 1,7 miliardy liber (byl realizován v letech 1999-2006).

V UK je programově vyhlášeno, že se podpora nadaných týká každé školy a každého učitele. Každá škola musí mít svého „učitele pro záležitosti nadaných, apod. Jedná se tedy o plošná opatření a podporu.

V Holandsku naproti tomu takováto celostátní, ministerstvem vyhlášená strategie neexistuje a podporovány jsou spíše zajímavé iniciativy a ti, kteří si o podporu řeknou a přesvědčí, že jejich přístup je přínosem k dané problematice – viz E-třídy – samofinancované rodiči, Leonardo školy a bilinguální školy – podrobněji v dílčí studii.

V UK podpora talentovaných souvisí do značné míry i s veřejně přiznávaným problémem deprivace určité části mladých lidí (viz program „Excellence in the cities“) a s problémy, souvisejícími s jejich sociálním původem.

To se v Holandsku vůbec nepromítá (alespoň ne v dostupných informačních zdrojích), za lepší budoucnost svého talentovaného dítěte si rodiče klidně musí zaplatit, ovšem částka na druhou stranu není taková, aby ji průměrná rodina neunesla.

Za identifikaci talentovaných v UK zodpovídá spíše škola (dítě či rodič se sice mohou přihlásit, ale učitel musí potvrdit), v Holandsku spíše rodiče.

Jako jedno z kritérií pro identifikaci nadaných se v Holandsku stále uvádí slovní zásoba, schopnost čtení v ranném věku, apod. V UK se (zjednodušeně řečeno) toto považuje za politicky nepřijatelné, protože dlouhodobě používané zařazení člověka (a s ním související odhad schopností) do určité společenské vrstvy podle používaného jazyka přinesla a přináší zemi řadu problémů.

Další vzdělávání učitelů

Ačkoliv platy učitelů v UK a Holandsku jsou zhruba stejné je další vzdělávání učitele v Holandsku spíše jeho soukromou záležitostí (není povinné, stejně jako v ČR) a škola jej podporuje jen velmi málo, protože má pro tyto účely velmi omezené prostředky. V UK je další vzdělávání učitelů povinné (5 dnů ročně) a je do značné míry záležitostí školy a jejího vedení, její politiky a odpovědnosti. Výše uvedené se samozřejmě týká všech oblastí dalšího vzdělávání, tedy i vzdělávání pro práci s nadanými.

Počáteční vzdělávání učitelů

Modely pro počáteční vzdělávání učitelů jsou v UK a Holandsku v podstatě stejné. Obě země umožňují souběžnost obou převládajících modelů, na rozdíl od České republiky. O zařazení kurzů, věnovaných speciálně práci s nadanými dětmi se většina škol, připravujících učitele, nezmiňuje. Přehledová studie přípravy učitelů v jednotlivých EU zemích pro oblast přírodních věd zatím neexistuje (dotazem na Eurydice).

(Více informací viz dílčí studie)

4.3 Inspirace ze Slovenska

Motivačním prvkem pro vznik projektu mohou být například vzdělávací poukazy, poskytnutí finančních prostředků pro školy za mimořádné výsledky žáků v soutěžích, olympiádách a projektech (bodový systém), identifikace a péče o nadané děti v rámci formálního vzdělávání a existující legislativní rámec. V této části se pokusíme zhodnotit příležitosti a hrozby jednotlivých příkladů a navrhnout některá řešení, která by měla předcházet těmto hrozbám.

Vzdělávací poukazy

Cílem je podpořit rozvoj mimoškolních aktivit, dát rodičům a žákům možnost přímo rozhodovat o použití státních peněz a poskytnout všem žákům bez rozdílu stejnou šanci zúčastňovat se mimoškolních aktivit (viz Směrnice č. 6/2007-R z 29. 5. 2007 o vzdělávacích poukazech – přílohy: „smernica o vzdelavacích poukazoch.doc“).

Příležitosti:

- žáci a rodiče sami rozhodují o části státních peněz na mimoškolní aktivity, rozhodovací moc se tak částečně posouvá na nejnižší úroveň (k uživateli), nabídka a forma mimoškolních aktivit tak může více odpovídat potřebám dětí a jejich rodičů
- při správném nastavení lze motivovat žáky a jejich rodiče, aby zaměřili svou pozornost na určitou oblast mimoškolního vzdělávání (např. přírodovědné předměty)
- při zapojení i nevládního (neziskového, soukromého) sektoru lze rozšířit nabídku kurzů po kvalitativní i kvantitativní stránce
- podpora aktivních žáků, kteří mají zájem se vzdělávat nad rámec formálního vzdělávání
- nevyužití peníze od žáků, kteří se nezapojí do mimoškolních aktivit, mohou být znovu použity

Hrozby:

- možné zneužití systému ze strany poskytovatelů; na Slovensku se stalo, že školy „nutily“ žáky absolvovat kurzy na jejich škole a ne jinde
- „populární“ kurzy vytlačí „méně populární“, i když jsou více důležité (např. pro rozvoj intelektu), to může vést až k uzavření kurzu
- „neaktivní“ nadaní žáci zůstanou stranou

Řešení:

- správně nastavit financování (diferencovaně podle typu mimoškolní aktivity, odměny za mimořádnou aktivitu a úspěšnost studentů i kurzů atd.)
- omezit financování na „přínosné“ aktivity (ne „hip hop kurzy“)
- rozšířit „slovenskou verzi“ o nevládní organizace a soukromý sektor – to vyvolá potřebu větší regulace kvůli možnému zneužití prostředků
- rozvinout zájem i u méně aktivních nadaných žáků (??)

Bodový systém

Zákon č. 597/2003 Z. z. o financování základních škol, středních škol a školských zařízení ve znění pozdních předpisů v §4 b odst.1 umožňuje poskytnutí finančních prostředků pro školy za mimořádné výsledky žáků v soutěžích, olympiádách a projektech (příloha – složka: „smernica fin za vysledky“). Za umístění v těchto soutěžích a olympiádách nebo za účast na mezinárodních projektech jsou žáci ohodnoceni různým počtem bodů. V roce 2008 byla hodnota jednoho bodu 6 tis. Sk. Ve školním roce 2007/08 nejúspěšnější škola (základní) získala 96 bodů, které představují částku 576 tis. Sk!

Příležitosti:

- motivace pro školy, aby zapojovaly své žáky do olympiád, soutěží a projektů (velmi důležité právě v souvislosti s identifikací a péčí o intelektově nadané děti)
- získání značných finančních prostředků (až přes 500 tis. Sk ve školním roce 07/08), které mohou být použity pro další práci s nadanými žáky
- nastartování široké a systematické přípravy, resp. péče o nadané děti na všech školách

Hrozby:

- úspěšné školy začnou systematicky připravovat své žáky, s využitím extra financí, neúspěšné školy budou „deprimovány“ a ztratí zájem o soutěže, olympiády a projekty
- speciální školy pro mimořádně nadané mohou úspěšně získávat body, a tím si zlepšit finanční situaci, ostatní školy jsou v tomto případě v nevýhodě
- nedostatek financí z veřejných rozpočtů, určených k přerozdělení mezi školy znemožní jeho fungování

Řešení:

- správně nastavit systém odměn
- zapojení žáků ze speciálních škol pro intelektově nadané do soutěží pro starší žáky
- získání dostatečného finančního obnosu k přerozdělení, nejenom ze státního rozpočtu a to hned od začátku fungování, aby se projekt správně nastartoval a získal si pozornost

Identifikace a péče o nadané děti v rámci formálního vzdělávání ve vztahu k legislativě

Identifikace a péče v rámci formálního vzdělávání na jedné straně a legislativa na druhé v případě Slovenska spolu úzce souvisí. Lze identifikovat dva přístupy k formálnímu vzdělávání - integrovaný a segregovaný. Přínosná by byla existence obou, k tomu je však potřeba spolu s metodickými pokyny identifikace a práce s nadanými dětmi řádně vypracovat legislativní rámec.

Příležitosti:

- nastavení **jasných** pravidel identifikace intelektově nadaných dětí umožní další práci s nimi a to hlavně z pohledu „nevyškolených“ a „nezkušených“ pedagogů, rodičů a dalších možných aktérů
- vytvoření jednotných metodických pokynů práce s nadanými dětmi umožní nejenom jejich intelektový rozvoj, ale i psychologický a společenský. To je důležité z pohledu častých poruch v chování a nedostatečné socializace ve spojení s intelektovým nadáním u dětí
- diferencovaný přístup k výuce je prospěšný i pro „méně nadané“, ti dokonce mohou dosáhnout lepších pokroků než ti nejnadanější. To potvrzují i provedené případové studie ze Slovenska, které hodnotí integrovaný vzdělávací systém (viz příloha: Setrení ND Slovensko.doc, str. 25)

Hrozby:

- množství různých ukazatelů a charakteristik, které vypovídají o intelektovém nadání se nedá úplně „jasně“ formulovat a podchytit, mohlo by totiž dojít k neúplnému nebo nesprávnému identifikování intelektového nadání
- vývin jedinců je různý a nepravidelný; dítě, které již jednou bylo identifikováno jako nadané může o rok později ztratit svojí nadprůměrnost, přesto si na sobě ponese nálepkou „nadané dítě“
- nedostatek pedagogů způsobilých k práci s intelektově nadanými dětmi neumožní správné fungování systému integrované nebo segregované výuky intelektově nadaných dětí
- ze slovenského příkladu víme, že podíl žáků základních škol, kteří byli identifikováni jako intelektově nadané děti a jsou zapojeni do speciální výuky pro intelektově nadané, je jenom málo přes 0,5 %. Literatura však uvádí, že v běžné populaci se nachází kolem 3 % intelektově nadaných; tento systém tak nemusí být dostatečně výkonný a schopný podchytit všechny intelektově nadané děti

Řešení:

- vytvoření dvou úrovní pravidel identifikace intelektově nadaných dětí: a.) odborná (pro speciální pedagogy, psychology, odborníky atd.) b.) laická (pro rodiče, „běžné“ pedagogy, ostatní zainteresovaní)
- identifikace je průběžná, neustálá; identifikované dítě bude podrobeno průběžnému zkoumání a testování
- je potřeba začít systematicky vyučovat pedagogy k práci a identifikaci intelektově nadaných dětí, **každý** pedagog musí absolvovat speciální kurz v rámci přípravy na povolání
- integrovaná péče o nadané žáky se může zavádět i na školách v menších městech. „Forma integrace je přístupná většímu počtu dětí i v malých sídlech, kde

není v populačním ročníku dostatek nadaných dětí, pro které by bylo možné zřídit speciální třídu. Vhodné by bylo, kdyby v každém menším městě existovala alespoň jedna škola, která integruje intelektově nadané děti“ (Madlengová, 2005). Speciální školy a třídy mohou fungovat ve větších městech, dostupnost však neumožňuje dětem z odlehlých malých měst docházet do těchto škol (hlavně ve spojení s horší sociální situací v rodině)

- jasný legislativní rámec péče a identifikace intelektově nadaných dětí je základním krokem, který může nastartovat změny

(Více informací o Slovensku viz dílčí studie)

4.4 Inspirace z Francie

Řada odborníků hodnotí Francii jako zemi, která v péči o nadané výrazně zaostává za ostatními. Péče o kognitivně nadané ve Francii není v současné době jasně legislativně ukotvena. Většina aktivit pro nadané vzniká zespodu, tzn. z iniciativy rodičů předčasně intelektově vyspělých dětí či ředitelů škol. Aktivní jsou tedy zejména asociace a některé školy v regionech, případně výzkumníci.

Kromě diskuzí na téma vhodných metod identifikace, probíhají diskuze ohledně vyčleňování předčasně intelektově nadaných dětí a jejich vzdělávání v homogenních třídách či naopak jejich vzdělávání v běžné třídě dostatečně kvalifikovanými učiteli a za použití moderních pedagogických přístupů. Velký tlak je zkvalitnění přípravy budoucích učitelů. Vzhledem k tomu, že ve Francii učitelství je studováno jako dvou až tří letá nástavba, je implementace problematiky pedagogiky nadaných alespoň z obecného hlediska jednodušší než v Česku. Pokud jde o obohacování učiva, na základě vlastní zkušenosti velmi kladně hodnotím francouzské učebnice, které jsou koncipovány tak, aby rozšiřovaly základní učivo a nabízely možnosti dalšího obohacování (tzv. dossiers).

Pro možný zdroj inspirace, lze vyzdvihnout dvě oblasti: 1) regionální síť péče o nadané, 2) vymezení aktivit asociací. Podle vzoru Lyonské akademie by bylo velmi zajímavé vytvořit podobnou spolupracující síť i v jednotlivých regionech Česka, samozřejmě upravenou podle místních podmínek. Regionální spolupráce tvořená poradenským centrem pro rodiče a učitele (psycholog, speciální pedagog a odborný pedagog), sítí základních a středních škol úzce spolupracujících s jasnou koncepcí péče o nadané, regionálním centrem pro nadané, resp. děti zajímavící se o přírodní vědy a matematiku (volnočasové centrum s kroužky, kontakty na odborná pracoviště a možností práce na individuálních projektech). Druhým možným bodem inspirace z francouzského modelu péče o nadané je jasné vymezení kompetencí mezi přímo řízenými organizacemi MŠMT, občanskými sdruženími věnujícími se problematice péče o nadané a dalšími dotčenými subjekty a jejich spolupráce v poradním orgánu nejen pro MŠMT, podobně jako ve Francii Commission. Konkrétní příklady (aktivity) péče o nadané přímo na školách je možné čerpat ze zkušenosti jednotlivých škol, nicméně je třeba brát v úvahu, že většinový názor je spíše nevyčleňovat nadané z hlavního vzdělávacího proudu.

(Více informací viz část *dotatky* k tomuto materiálu)

4.5 Inspirace z Německa

Podpora nadaných žáků v Německu je založena na několika pilířích:

- soutěže
- prázdninové pobyty
- školy pro výjimečně nadané žáky
- stipendia

VLÁDNÍ INICIATIVA VZDĚLÁNÍ A NADÁNÍ (BILDUNG UND BEGABUNG)

Vzdělání a nadání je iniciativa, která vznikla v rámci Nadace pro německou vědu (Stiftverband für die Deutsche Wissenschaft). Tento spolek vznikl v roce 1985 a jeho cílem je

podpora nadaných dětí. Jde o to nalézt, podporovat a probouzet v mladých lidech nadání. Má pomáhat stávajícím vzdělávacím institucím nalézat a podporovat zvláště nadané a motivované žáky, především v rámci sekundárního vzdělávání.

Cílem tohoto spolku je:

- Vyvíjet dobře realizovatelné, různorodé a přístupné pomůcky k rozvoji intelektuálních schopností
- Zpřístupnit informace týkající se podpory nadaných všem, kdo se o tuto oblast zajímají
- Podporovat a organizovat další prostředky týkající se podpory nadaných, např. školení, odborné konference
- Zpracovávat výzkumné studie a publikace

FINANCOVÁNÍ

Projekty spolku jsou financovány převážně z podpory Spolkového ministerstva pro vzdělání a výzkum a Nadace pro německou vědu. Jednotlivé projekty jsou také financovány příslušnými spolkovými zeměmi, dary od sponzorů a nadací.

GRÉMIA

Grémium radí v otázkách činnosti spolku a rozhoduje o jednotlivých opatřeních. Členy tohoto grémia jsou: Spolkové ministerstvo pro vzdělání a vědu, Konference ministrů kultury (Kultusministerkonferenz), Nadace pro německou vědu, dále pak reprezentanti vědy a hospodářství. Pro jednotlivé projekty jsou zřízeny výbory, které radí v odborných otázkách.

Soutěže

Žákovské soutěže patří mezi jednu z hlavních nabídek iniciativy.

Hlavním instrumentem, který má umožnit vyhledávání a probouzení talentu u žáků, jsou soutěže. Soutěž je pro žáky motivující, mohou si zde prověřit své znalosti. Zároveň jsou vhodným prostředkem pro vyhledávání nadaných žáků. Ze zhruba 20 soutěží probíhajících v celém Německu organizuje spolek následující tři:

Spolková cizojazyčná soutěž (Bundeswettbewerb Fremdsprachen)

Spolková matematická soutěž (Bundeswettbewerb Mathematik)

Výběrová soutěž pro Mezinárodní matematickou olympiádu (Auswahlwettbewerb zur International Mathematik Olympiade)

Soutěží pro nadané žáky je mnoho, např.:

- Bundeswettbewerb Fremdsprachen
- Bundeswettbewerb Mathematik
- Chemieolympiade
- Physikolympiade
- Biologieolympiade
- Philosophieolympiade

Informační služba k podpoře nadaných

Spolek dává k dispozici informace týkající se podpory nadaných. Většinu z nich lze nalézt na internetu. Každý, kdo by měl zájem, může požádat o další informace. Jde především o následující oblasti:

- nabídka podpory nadaných v Německu i v zahraničí
- soutěže a ceny
- odborníci na oblast podpory nadaných

Další projekty

Kromě výše uvedeného pořádá spolek odborné konference, menší výzkumné projekty, vydává publikace

Německá žakovská akademie (Deutsche Schüller Akademie)

Německá žakovská akademie je mimoškolní program podpory nadaných žáků a žákyň. Akademie se konají každoročně během letních prázdnin a trvají 17 dní. Skládají se ze šesti kurzů, které se týkají různých témat z oblasti přírodních věd, duchovních věd, společenských věd a z oblasti múzické. Odbornou činnost v kurzech doplňuje nabídka dalších aktivit (sport, divadlo, hudba, exkurze, přednášky).

Zvláštní program nabízí Mezinárodní akademie. Zde se setkávají mladí ze čtyř východoevropských sousedních zemí a Německa. Vychází z konceptu Žakovské akademie. Skládá se ze čtyř kurzů a klade důraz na rozdílnost národních identit.

Obecně představují akademie pro žáky intelektuální a sociální nabídku, která jim má zprostředkovat nové a širší zkušenosti. Akademie povzbuzují k interdisciplinárnímu myšlení a práci. Umožňují setkání s vrstevníky, kteří mají podobné zájmy a výjimečné schopnosti v nejrůznějších oborech. Díky tomu mají účastníci možnost poznávat nové způsoby myšlení, podívat se za horizont svých dosavadních zkušeností a přiblížit se k hranicím svých schopností a sil.

Německý Bundestag dal roku 1993 souhlas ke zřízení Žakovských akademií jako dlouhodobého opatření financovaného z rozpočtu Spolkového ministerstva pro vzdělání a výzkum. V roce 1994 dala k tomuto opatření souhlas také Konference ministrů kultury. Žakovské akademie stojí pod záštitou spolkového prezidenta.

Německá juniorská akademie (Deutsche Junior Akademie)

Existuje od roku 2003 a vychází z konceptu Žakovské akademie. Je to také mimoškolní program zaměřený na nadané žáky, ale pro nižší ročníky gymnázií (Sekundarstufe I., 5.-10. stupeň vzdělávání). Juniorské akademie jsou organizovány v jednotlivých spolkových zemích, jde tedy o regionální záležitost. Jednotlivé regiony si samy určují délku, poplatky, způsob výběru účastníků, případné snížení poplatku. Juniorské akademie trvají zpravidla 10 – 16 dní. Hlavním kritériem výběru bývá opět především doporučení školy nebo úspěch v uznávaných soutěžích.

Vývoj programu je koordinován Spolkem pro vzdělání a nadání. Konkrétní organizace akademií však probíhá na úrovni jednotlivých spolkových zemích. Juniorské akademie se na Konferenci ministrů kultury v roce 2006 zavázaly ke kvalitě, která má zaručovat vysoký pedagogický standard.

STIPENDIA A STIPENDIJNÍ PROGRAMY

Výjimečně nadaní studenti jsou státem podporováni především finančně, a to ve formě stipendií. Tato stipendia jsou rozdělována výjimečně nadaným studentům prostřednictvím nadací.

V Německu existuje mnoho stipendijních programů. Např. 11 největších nadací, funguje v rámci Spolkového ministerstva pro vzdělání a výzkum.

Kromě toho existují i soukromé nadace. Jednou z největších je Reemtsma Begabtenförderungswerk.

SPECIÁLNÍ ŠKOLY

Některá gymnázia nabízí od 6. stupně speciální třídy pro výjimečně nadané žáky se zaměřením na matematiku, jazyky, hudbu, sport.

Kromě toho zde existují internátní školy pro výjimečně nadané.

- v Hesensku: Oberstufengymnasium Schloss Hansenberg
- v Sasku: Sankt Afra zu Meißen
- v Bádensku-Würtembersku: Landesgymnasium in Schwäbisch Gmünd
- v Sasku-Anhaltsku: Landesschule Pforta

Koncepce školy Sankt Afra zu Meißen

Výběrové řízení

Gymnázium přijímá na začátku každého školního roku až 50 žáků 7.stupně. K tomu probíhá třídní výběrové řízení. Kromě rozumových schopností jsou prověřovány takové vlastnosti, jako je schopnost týmové práce a sociálního začlenění. Po svém přijetí prochází žáci tříměsíční zkušební dobou. Případný přestup žáka z jiné školy je možný pouze tehdy, je-li volné místo v daném ročníku a pokud žák složí přijímací zkoušku.

Výuka

Jako jediná škola má gymnázium Sankt Afra všeobecný profil a nabízí rozšíření v různých oborech (jazyky, matematicko/přírodovědná oblast, umělecko/estetická oblast a múzická oblast).

Z těchto oblastí si mají žáci po poradě se svým gymnaziálním „mentorem“ vybrat nejméně dvě, maximálně všechny čtyři. Rozšířená výuka v těchto oblastech pak probíhá v rámci tzv. „Addit“ (jejich výuka probíhá v odpoledních hodinách).

V nižších ročnících gymnázia se účastní žáci jak přírodovědné tak jazykové výuky, na rozdíl od většiny gymnázií, kde si žáci musí zvolit jeden z těchto směrů.

Pokud jde o jazyky, žáci si vybírají jeden ze starých jazyků (latina a starořečtina), jeden z moderních jazyků (francouzština, ruština, španělština). Angličtina je přitom hlavním povinným jazykem. Všichni žáci si vybírají nejméně tři cizí jazyky, nejvíce však čtyři. Další jazyky si mohou podle nabídky zvolit jako volitelný předmět (čínština, portugalština, čeština, hebrejština, arabština).

Výuka probíhá ve dvouhodinových, běžný vyučovací den má dvouhodinovy tři. Výuka je na rozdíl od ostatních gymnázií také v sobotu, pouze dvě dvouhodinovy. Obsah vzdělávání vychází ze saských osnov, v některých svých částech může být však krácen nebo naopak prohlouben, což otevírá prostor vlastní iniciativě žáků.

Pro žáky, kteří se zvláště zajímají o některé téma, existuje na gymnáziu koncept „**studijního závazku**“ (Lernvertrag). To umožňuje žákům věnovat se určitému tématu paralelně s běžnou výukou samostatně s podporou učitelů. Tato práce je zakončena přednáškou, diskusí nebo jiným podobným výstupem.

V 8.a 9. třídě píší žáci trimestrální práce. Každý rok odevzdají tři práce týkající se tří různých tematických oblastí. V 10. ročníku píší jednu větší odbornou práci na libovolné téma. Tato práce je zároveň přípravou na zvláštní studijní práce (besondere Lernleistungen) na vyšších stupních gymnázia. Kromě základní výuky (Fundamentum) a rozšířené výuky (Additum I.) je zde ještě další stupeň rozšířené výuky na soutěžní úrovni (Additum II.). Odborní učitelé rozhodují o účasti žáků na této výuce, ale ne o účasti na samotných soutěžích.

Vyšší ročníky gymnázia (11. a 12. stupeň, Oberstufe)

Ve vyšších ročnících gymnázia je na rozdíl od běžných gymnázií v Sasku vyučován třetí specializační předmět (Leistungskurs, pozn. podle saského školského zákona jsou na vyšších ročnících gymnázia vyučovány dva specializační předměty, které mají vyšší hodinovou dotaci). Na rozdíl od ostatních gymnázií v Sasku je zde také volnější možnost různých kombinací těchto předmětů. Možnosti kombinací však odpovídají předpisům Saského ministerstva kultury. To znamená, že mezi těmito předměty nemůže být tělocvik, kurzy zaměřené na umění nebo společenské vědy. Přesto se mohou žáci zaspát do neobvyklých specializačních kurzů. Tak byl například v Sasku v roce 2006 poprvé otevřen specializační kurz starořečtiny.

Přípravné studium („Frühstudium“)

Ve spolupráci s Technickou univerzitou v Drážďanech a s podporou Nadace německého Telekomu, existuje na gymnáziu nabídka přípravného studia. Žáci 10. až 12. stupně se mohou účastnit některých kurzů na Technické univerzitě v Drážďanech. Pokud zvládnou závěrečnou práci v daném předmětu, je možné tento předmět započítat do budoucího studia.

Zvláštní studijní práce („Besondere Lernleistung“)

Tato zvláštní studijní práce je analogická dobrovolným pracím v rámci maturity, které jsou běžné na jiných gymnáziích v Sasku. Na gymnáziu Sankt Afra není volitelná, ale je důležitou součástí filosofie výuky. Žáci mají během 11. a 12. ročníku prostor, který mají věnovat této práci. Práce musí splňovat velmi vysoké nároky na odbornou a stylistickou úroveň. Tuto práci musí žák navíc obhájit v kolokviu.

Závěr studia

Žáci gymnázia píší jako ostatní saskou státní maturitu, ve které jsou v celonárodním srovnání pravidelně velmi úspěšní. K maturitě si musí každý žák vybrat dva ze svých specializačních předmětů, ze kterých je pak zkoušen. Sám žák se může rozhodnout, zda do své maturity zahrne také svou studijní práci. V tom případě může dostat dva týdny volna na dopracování této práce.

Žáci gymnázia obdrží kromě běžného maturitního vysvědčení také certifikát, ve kterém je popsán průběh jejich studia, specializační zaměření, úspěchy.

(Více informací o Německu viz část *dodatky* k tomuto materiálu)

Přestože vzdělávací opatření a politika pro nadané se v Německu v jednotlivých spolkových zemích liší, výše jmenované základní pilíře jsou zřejmé. Jako možnou inspiraci lze chápat například systematickost v oblasti finanční podpory nadaných studentů ve formě stipendií, která nabízí řada nadací, z nichž řada funguje v rámci Spolkového ministerstva pro vzdělání a výzkum.

Kromě soutěží, které mají dlouholetou tradici také u nás, a žakovské akademie lze možnou inspiraci nalézt v tom, jak propracovaně funguje vzdělávací systém na škole zaměřené na nadané žáky, jak bylo popsáno výše. V přijímacím řízení jsou kromě rozumových schopností prověřovány i další vlastnosti, jako je schopnost týmové práce a sociálního začlenění. Přestože škola je ukázkou segregačního přístupu nadaných jedinců, některé vzdělávací postupy nebo metody by mohly být stejně dobře aplikovány jako obohacování výuky pro nadané žáky v rámci běžného školního vzdělávání. (viz například přípravné studium či zvláštní studijní práce, které by ovšem kladly nové požadavky na pedagogy či na rozvíjení spolupráce se subjekty vyššího vzdělávání).

4.6 Inspirace z „Inventáře vzdělávání nadaných v 21 zemích EU“

Studie¹ založená na dotazníkovém šetření mezi národními koordinátory ECHA realizovaném v roce 2002 a aktualizovaném v roce 2004 nabízí zajisté poněkud zkrácený, ale globální pohled na aktuální stav hlavní trendy vývoje péče o nadané v okolních evropských zemích. Údaje, které jsou více než 4 roky staré a mají spíše význam existence určitého prvku v dané zemi, využijeme k globálnímu pohledu z výšky. K tomu nám dobře poslouží grafy zpracované na základě tabulek v citované studii. Dozvíme se více o tom, která specifická opatření při vzdělávání nadaných jsou ve vzorku zamí realizována, jaké metody identifikace nadaných se používají, základní informace o přípravě učitelů pro práci s nadanými a získáme přehled o prioritách v jednotlivých zemích. Úvodní tabulka vypovídá o legislativním ukotvení nadání a zároveň dává přehled o zemích, v nichž šetření proběhlo.

Tabulka 0-1 Školní legislativa, nařízení a směrnice týkající se nadaných – 21 zemí EU

Legenda:

Symbol Popis

- Ano; tato informace je založena na šetření z roku 2002
- Ne; tato informace je založena na šetření z roku 2002
- + Ano; Tato informace se změnila v roce 2004 vzhledem k roku 2002

¹ Mönks, F.J. & Pflüger, R.: Gifted Education in 21 European Countries: Inventory and Perspective. RADBOUD UNIVERSITY NIJMEGEN. 2005

0 Ne; Tato informace se změnila v roce 2004 vzhledem k roku 2002

A) Školní legislativa, nařízení a směrnice týkající se nadaných

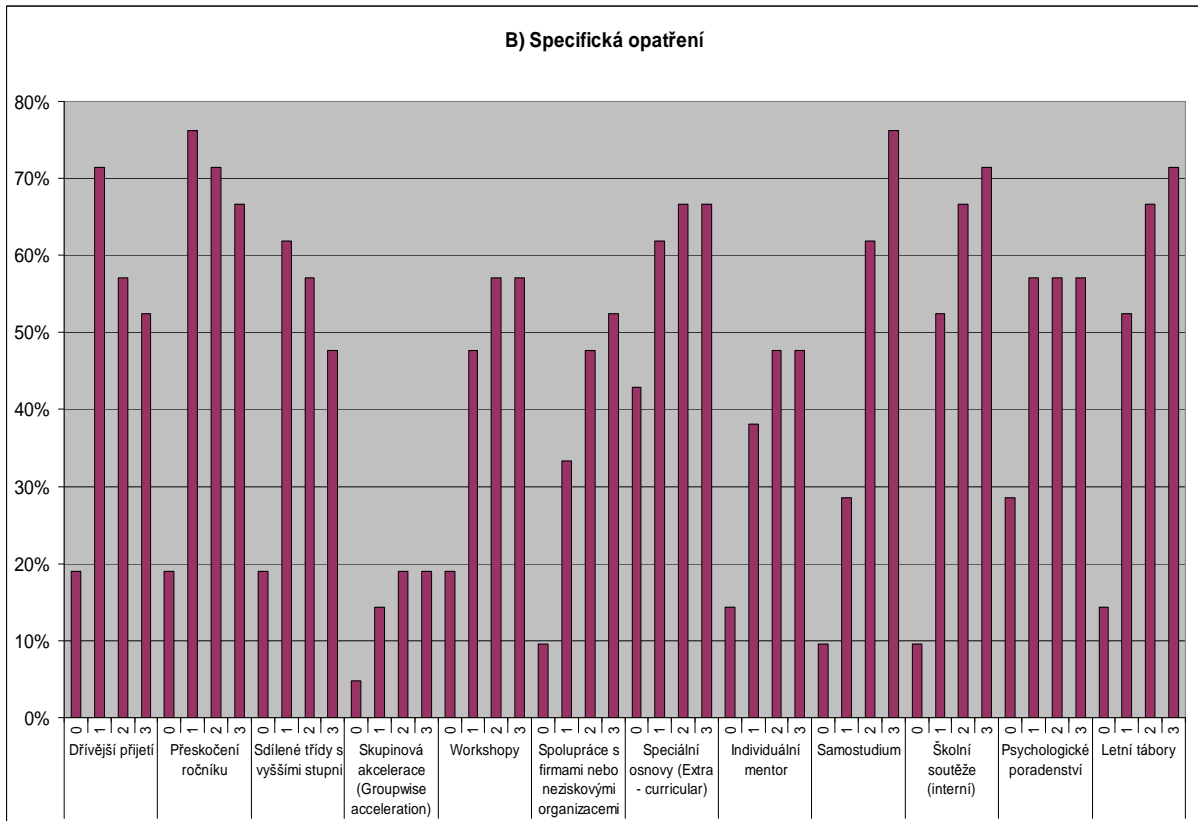
		Zákonné uznání		Legislativní úprava
Země		Termín "nadání" (nebo jeho synonymum) je explicitně uvedeno v legislativě	Nadaní studenti jsou podskupinou (např. děti se speciálními vzdělávacími potřebami apod.)	Legislativní úprava a směrnice o vzdělávání nadaných jsou stanovovány školní inspekcí
AT	Rakousko	●	●	●
BE	Belgie - Flandry	-	●	●
CH	Švýcarsko*	●	●	●
DE	Německo*	●	●	●
DK	Dánsko	-	●	●
ES	Španělsko	●	●	●
FI	Finsko	-	-	●
FR	Francie	-	+	●
GR	Řecko	+	+	●
HU	Maďarsko	●	●	●
IE	Irsko	-	●	●
IT	Itálie	-	-	-
LU	Lucembursko	-	●	●
LV	Litva	-	-	●
NL	Nizozemí	-	-	●
PO	Polsko	●	-	●
PT	Portugalsko	- a)	- a)	●
RO	Rumunsko	●	-	●
SE	Švédsko	-	-	●
SI	Slovinsko	●	●	●
UK	Spojené Království	-	-	●

* Země je rozdělena do nezávislých sub-regionů. Legislativa je tvořena v provinciích autonomně. Pokud školní legislativa, nařízení a směrnice o nadání a nadaných existují v jedné nebo více oblastech, je zaznamenáno v tabulce

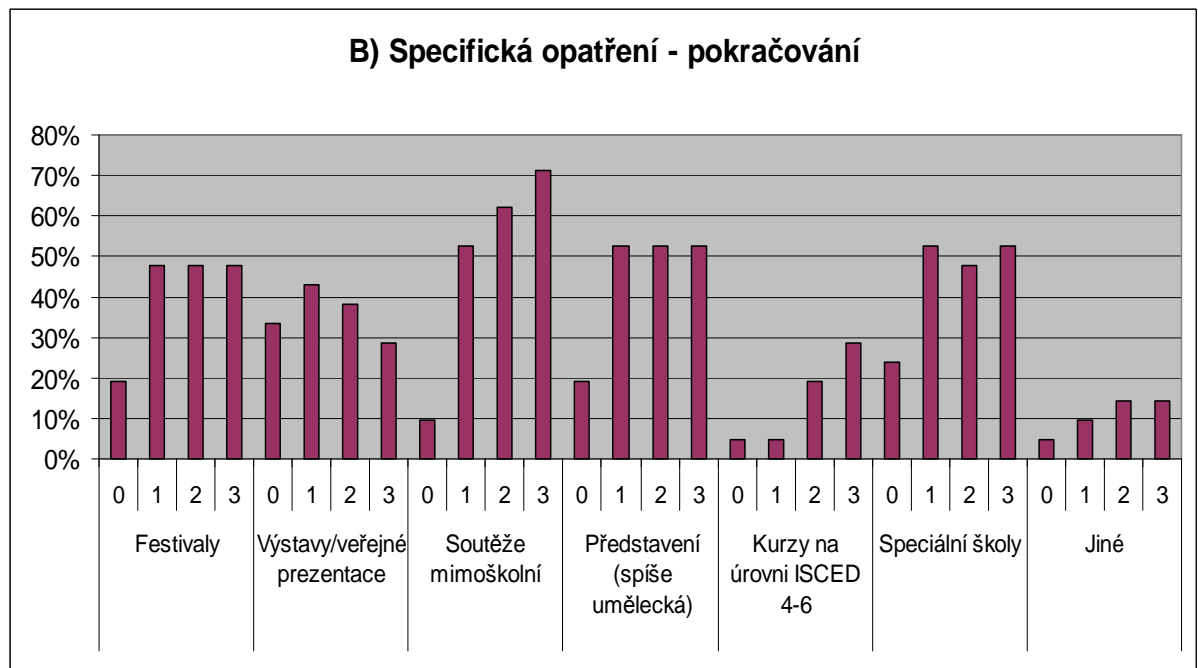
a) Pouze autonomní region Madeira
n - aktualizovaná data z roku 2004 nejsou dostupná

Následující grafy zobrazují počty zemí, které v daných položkách odpovídají ANO z roku 2002 a odpověď ANO z roku 2004. V grafech se rozlišuje, na kterém stupni vzdělání je příslušné opatření aplikováno dle škály ISCED. Stupeň 0 odpovídá předškolnímu vzdělávání, stupeň 1 prvnímu stupni základního, stupeň 2 druhému stupni základního a stupeň 3 středoškolskému vzdělávání. Stupeň 4 odpovídá VŠ vzdělávání (bakalářskému).

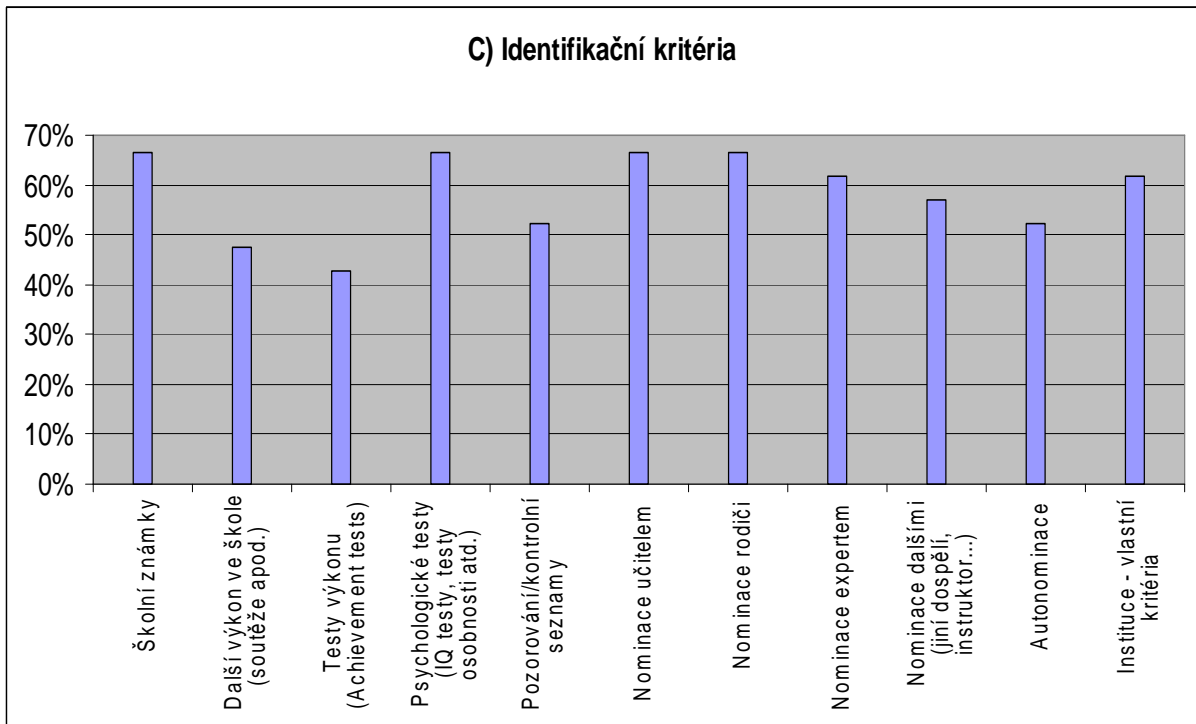
Graf 0-1 Četnost výskytu specifických opatření v 21 zemích EU dle stupně vzdělávání

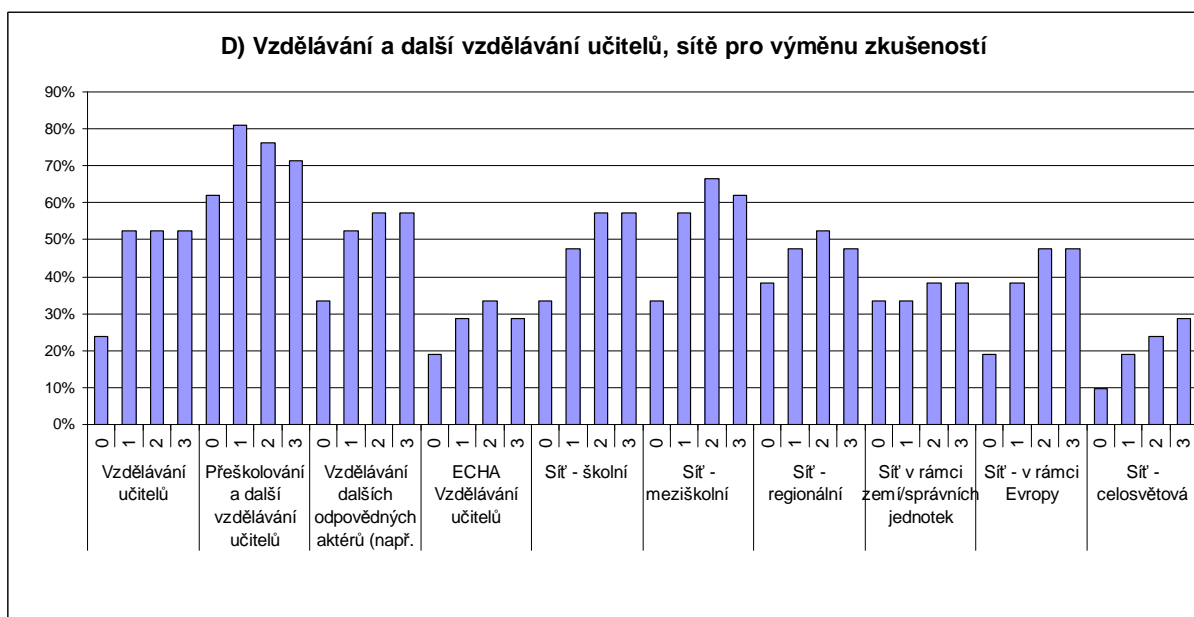
Graf 0-2 Četnost výskytu specifických opatření v 21 zemích EU dle stupně vzdělávání – pokračování

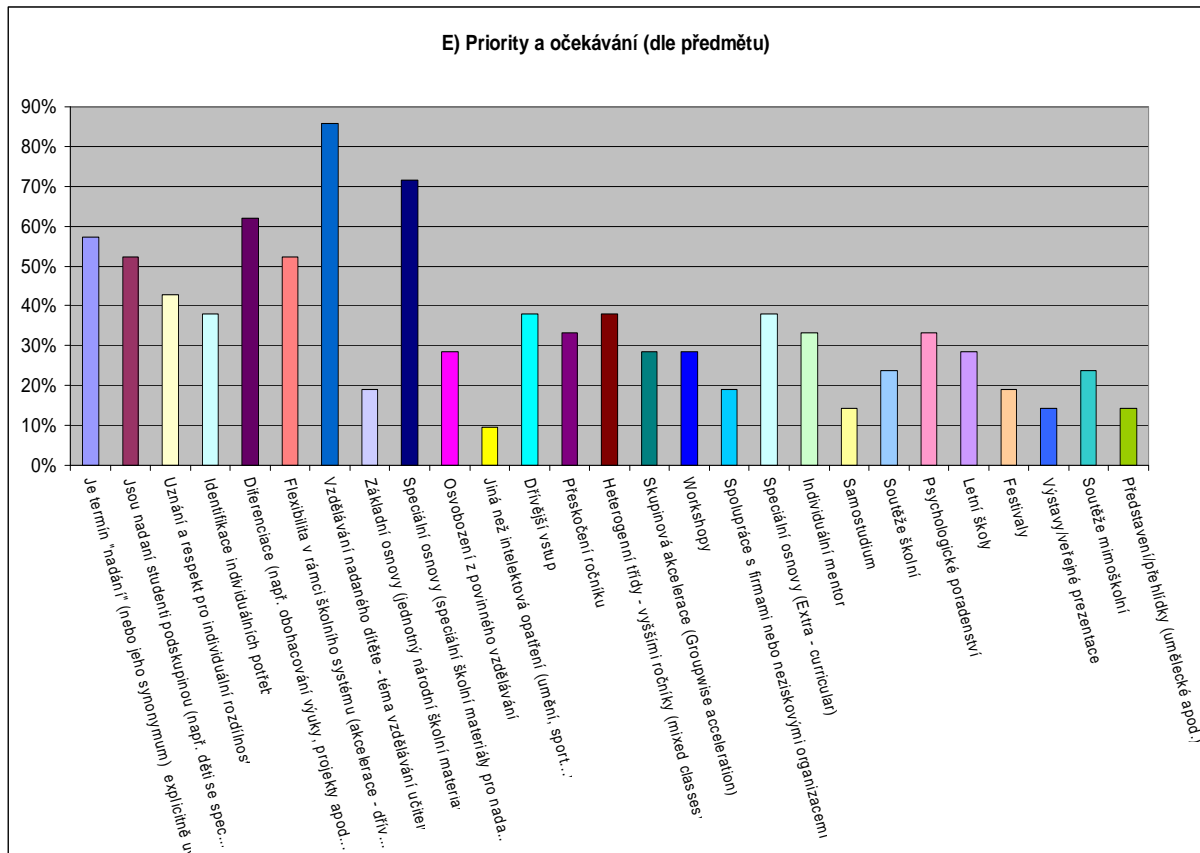
Graf 0-3 Četnost používání různých typů kritérií pro identifikaci nadaných v 21 zemích EU (Pozn. počet zemí, kde se nepoužívají IQ testy vzrostl na 7)

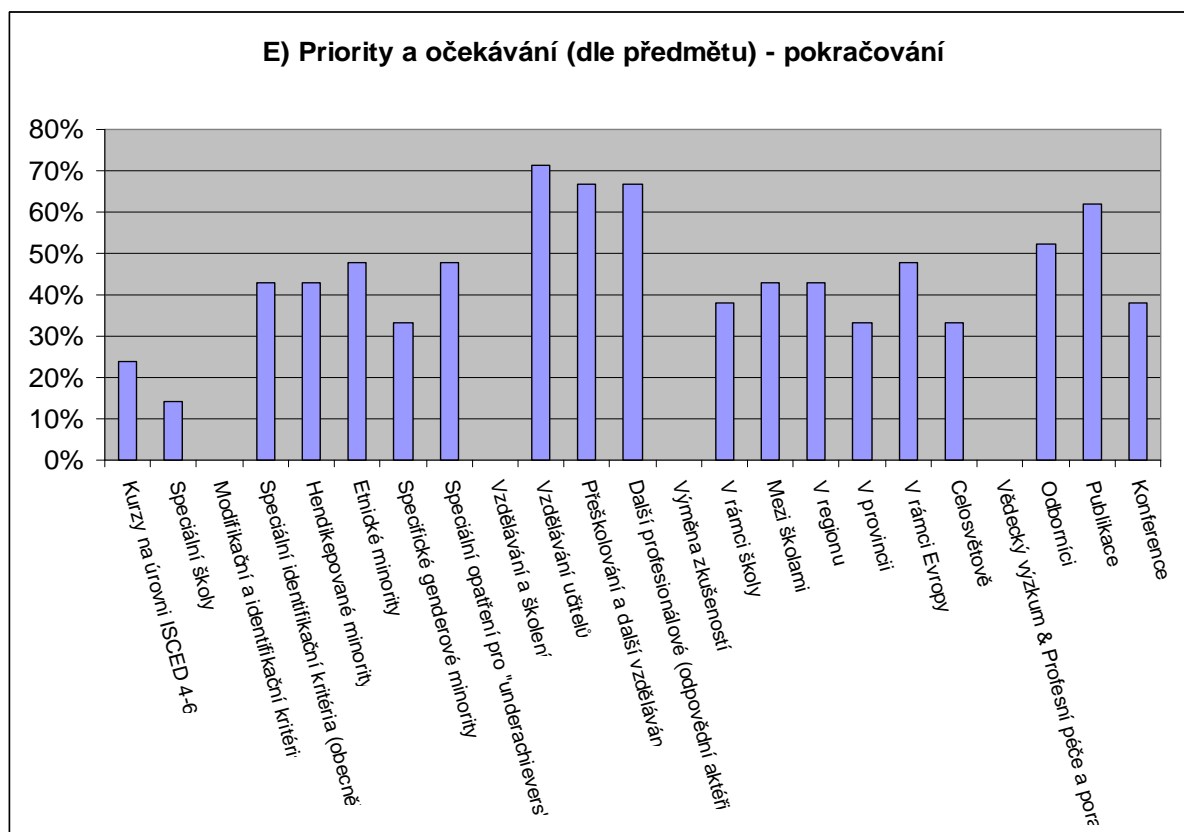
Graf 0-4 Vzdělávání učitelů různých stupňů škol a užívání „sítí“ pro výměnu zkušeností v 21 zemích EU

Graf 0-5 Četnost výskytu priorit opatření v péči o nadané v 21 zemích EU

Graf 0-6 Četnost výskytu priorit opatření v péči o nadané v 21 zemích EU – pokračování

V poslední době přibývá pokusů o využití nástrojů webu a komunikace po internetu v různých oblastech práce s nadanými včetně využívání online komunit^{2,3}. Tato skutečnost se ve výše uvedeném šetření dosud neprojevila. Grafy nám mohou poskytnout oporu při rozhodování o prioritách či momentech, kterým se doposud u nás nevěnovala pozornost. Mezi specifickými opatřeními pro nadané stojí za pozornost používání speciálních osnov, mezi identifikačními nástroji pak pozorování s využitím připravených kontrolních seznamů. Je zajímavé že počet zemí, kde se používají testy IQ pro identifikaci klesnul. V oblasti vzdělávání učitelů a sítí pro výměnu zkušeností vycházíme z konfrontace velmi nepříznivě, rozvoj těchto forem vzdělávání a výměny zkušeností jsou tedy spíše nutností než inspirativním momentem. Tomu koneckonců odpovídá v prioritách a očekávání i vysoká četnost u položek vzdělávání, dalšího vzdělávání učitelů a vzdělávání dalších odborníků vstupujících do aktivit pro nadané.

5. Návrhy hlavního zaměření klíčových aktivit připravovaného projektu

Všichni aktéři v té či oné podobě zmiňovali nedostatek informací o příležitostech pro nadané nebo o péči o nadané. Postrádali ucelený (komplexní, národní) systém práce s nadanými. Z NNO jasně zaznělo, že v naší společnosti není po talentech „hlad“. To patrně odpovídá ekonomickým podmínkám, kdy většina našich podniků výzkum, jako místo pro uplatnění nadaných, může pouze proklamovat, dovolit si jej ve větší míře nemůže.⁴

² Crace, J.: Gifhorse bolts. The Guardian. 28.8.2007

³ Projekt Talnet. <http://www.talnet.cz> 28.12.2008

⁴ Pokorný, O. a kol. Analýza inovačního potenciálu krajů České republiky. TC AV ČR. Praha. 2008. s. 11

Má-li perspektivní řešení nabízet dostatek příležitostí odpovídajících široké škále zájmů, potřeb a možností nadaných, respektovat různé rychlý rozvoj dovedností a schopností, rozličné motivace, odlišné styly učení, potřebu komunikace, nabízet různorodé aktivity, které dovolují prověřovat si schopnosti a rozvíjet dovednosti na mnoha stupních náročnosti včetně těch nejvyšších a to nejenom formou soutěží, a současně nabízet vhodné způsoby uplatnění nadání v ekonomicky aktivním životě, musí být napojen na různé aktéry. Aktéři by měli mezi sebou vhodně kooperovat, a přesto by měla být účast v takovém systému pro všechny přínosem. Jak pro školy základní, střední, vysoké, tak zaměstnavatele, tak samozřejmě především pro potenciálně nadané, nadané i mimořádně nadané. Takový systém by mohl být vhodnou příležitostí pro „lovení hlav“, pro zajištění lidských zdrojů pro inovace, jakožto nutnou podmínku rozvoje znalostní ekonomiky. Kromě toho, že potřebuje pro svůj provoz trvalý přísun prostředků, které jsou ve většině zemí poskytovány z veřejných zdrojů, tak může být také příležitostí pro „rizikový“ kapitál, ale může být příležitostí pro zaměstnavatele najít schopné a velmi schopné pracovníky. Problémem je nejen jak získávat prostředky, ale i to, jak je rozdělovat.

Obecně lze vyjít z parametrů, které budou nějak vázány na určité měřitelné vlastnosti, (např. IQ nebo pořadí v soutěži). Potíž je v tom, že je to v rozporu s charakterem nadání a a podmínkami pro jeho rozvoj. Nadání je silně proměnnou strukturou vlastností závisící na aktivitě jedince. Je zapotřebí řešit problém efektivní podpory zázemí a zangažovanosti širší vrstvy, kterou vítězové potřebují, aby mohli být nejlepší, a která je současně širokou základnou pěstování a hledání nejrůznějších typů vysokého nadání, nejen takového, které se projevuje vítězstvím v soutěžích. Na druhé straně si uvědomujeme, že spoléhat se jenom na primární motivaci (zájem o obor) nebo nerealistická vidina dobrého uplatnění nestačí pro optimální rozvoj vlastností potřebných k uplatnění talentu. Domníváme se, že identifikaci i rozvoji nadání lépe odpovídá mechanismus podpory aktivit a produktů než podpory jednotlivců na základě psychologických nebo didaktických testů.

Stávající praxe u nás i v zahraničí klade důraz na přípravu učitelů pro práci s nadanými. Žalostná nabídka vzdělávacích příležitostí přímo volá po řešení tohoto problému. Podobně je to se studiem zahraničních zkušeností a vytvářením příležitostí pro mezinárodní aktivity nadaných. Ne všechny požadované funkcionality systému bude možné v připravovaném projektu, ve většině případů se jedná o dlouhodobé proces závislé na mnoha faktorech a subjektech. Navrhujeme nejaktuálnější témata, o kterých jsme přesvědčení, že jsou v rámci 2-3 letého projektu realizovatelné do podoby funkčních modelů.

Domníváme se, že aktuální potřebou je

1) Vytvoření základů a verifikace klíčových komponent **distribuovaného informačního systému se vzdělávací, poradenskou a komunikační složkou** s podporou workflow a technologií Web II, který bude poskytovat cílové skupině takové informace a vzdělávacích příležitostí, které dovolí nadané dítě identifikovat a optimalizovat jeho vzdělávací trajektorii.

Takový systém by se měl skládat z informační síťové složky a fyzických distribuovaných středisek a distribuované kapacity pedagogů a odborníků.

A) Informační komponenta by měla obsahovat kromě jiného:

- nabídku aktivit pro potenciálně nadané a prostředky pro podporu zapojení se do nich
- publikační kapacity pro vydávání metodických a podpůrných tištěných nebo multimediálních materiálů
- informace o modelech vzdělávání a identifikace nadaných, možnosti jejich podpory a uplatnění v praxi

- informace o výsledcích aktivit, produktech zpojených žáků (pro veřejnost, další zájemce, veřejnost)
- B) Konzultačně poradenská komponenta by měla nabízet kromě jiného:
- poradenské a konzultační služby pro děti, rodiče, studenty, učitele a pedagogické pracovníky, zaměstnavatele zaměřené jak na identifikaci nadaných, řešení vzdělávacích otázek, kariérní poradenství pro nadané, ale i poradenství pro zaměstnavatele jak v otázkách vyhledávání nadaných, tak i k možné efektivní participaci zaměstnavatelů v systému péče o nadané
- C) Vzdělávací komponenta by měla obsahovat:
- online i prezenční vzdělávací a produkční aktivity pro děti, učitele, rodiče, pedagogické pracovníky,
 - soustavu středisek pro realizaci a podporu vzdělávacích aktivit pro potenciálně nadané v místě nebo v regionu
- D) Komunikační komponenta by měla obsahovat:
- prostor a škálu prostředků pro komunikaci a výměnu zkušeností různých virtuálních i fyzických komunit (potenciálně nadaných, jejich pedagogů, odborných pracovníků, rodičů, zaměstnavatelů, i osatních aktérů či odborné veřejnosti)
- V rámci toho to znamená zřídit 2 až 3 centra excelence v regionech pro realizaci aktivit pro nadané (školních i mimoškolních) pro různé obory (fyzika, chemie, robotika, biologie), připravit pro ně program a vyškolit lidi, zapojit tato střediska do centrálních online aktivit.

Dalšími důležitými aktivitami jsou:

2) Navrhnout, vyvinout a ověřit **modely identifikace nadaných**, navrhnout metody hodnocení užitych postupů i evaluace systému založených na monitorování a vyhodnocování interakcí potenciálně nadaných se vzdělávací příležitostí a výsledků této interakce – nosnou informační strukturou při tom by mělo být **žakovské e-portfolio**. Toto portfolio by mělo plnit ještě řadu dalších funkcí ve srovnání s tradičními funkcemi elektronického žakovského portfolia. Jedná se zejména o jeho využití pro optimalizace vzdělávacích cest, evaluace a vývoj aktivit pro nadané a další funkce v elektronickém systému.

3) Navrhnout, vyvinout a ověřit vybrané modely udržitelných **vzdělávacích, badatelských a produkčních aktivit** pro jednotlivce nebo týmy potenciálně nadaných navazujících na stávající aktivity pro nadané žáky, doplňujících a rozšiřujících nabídku aktivit jak z hlediska pokrytí celého spektra náročnosti intelektuální, nároků na čas žáka a geografické dostupnosti, potřebného vybavení i nezbytné podpory ze strany učitelů nebo odborných pracovníků.

4) Navrhnout a ověřit důležité prvky systému **přípravy učitelů** a pedagogických pracovníků pro identifikaci (nominaci) nadaných, podporu vzdělávacích aktivit pro nadané a využití výsledků těchto aktivit pro zvýšení kvality výuky na škole, např. „Příprava dětí pro účast soutěží“.

5) Navrhnout a ověřit regionální systém spolupráce mezi Krajským úřadem, školou, VŠ a zaměstnavateli (podnikem, výzkumným nebo odborným pracovištěm atp.) **pro vytváření a provoz vzdělávacích akcí a příležitostí** v systému práce s nadanými – včetně vytvoření příslušné infrastruktury (např. vybavení laboratoří) s perspektivou napojení se do inovačních procesů a programů stimulovaných státem či regionem.

- 6) Realizovat expertní seminář, jehož cílem bude diskutovat a hledat řešení „meziresortních“, meziodborových“ problémů při koncipování, budování a provozu systému péče o kognitivně nadané, včetně problematiky jako je financování, uznávání výsledků studia v aktivitách pro nadané pro formální vzdělávání, vazby systému péče o nadané s existujícím systémem vzdělávání na úrovních ZŠ, SŠ, VŠ, priority a zajištění výzkumu v této oblasti.
- 7) Připravit a realizovat mezinárodní vzdělávací aktivity a zahraniční stáže jak pro nadané tak pro pedagogické pracovníky, tak aby mohl být využit pro stimulaci vzdělávání učitelů a dalších odborníků vstupujících do práce s nadanými a sloužit jako součást vzdělávání učitelů a pedagogických pracovníků.
- 8) Vytvořit udržitelné a funkční vazby mezi implementovaným informačním systémem se současnou vzdělávací, poradenskou a diagnostickou sítí, tak aby se nabídka stala dostupnější potenciálně nadaným dětem.
- 9) Jako aktuální dílčí úkoly se jeví: Ověřit model financování aktivit pro nadané v regionu, ověřit model evaluace aktivit v systému přidělování prostředků založeném na podpoře aktivit.

6. Závěr

Předložený materiál shrnuje zjištění o aktuálním stavu práce s (mimořádně) nadanými se zájmem o přírodní a technické disciplíny. Doposud byly páteří systému celostátní aktivity typu „předmětové olympiády“ s vazbou na mezinárodní kola. V souvislosti se změnami na školách (viz např. výsledky mezinárodní studie TIMSS 08) a trvalému podfinancování narůstá riziko, že systém vybudovaný v podmínkách jednotné školy na základě dobrovolnosti a nadšení učitelů nebude vyhovovat potřebám nadaných žáků a nakonec ani zaměstnavatelů, jako reprezentantů potřeb ekonomiky. Podobně je tomu se SOČ, která v technických a přírodovědných oborech bývá ještě náročnější na čas žáka, vedoucího i na prostředky.

SVČ nejsou aktuálně připravena převzít hlavní tíhu a odpovědnost za realizaci nutného širokého spektra aktivit pro nadané, některá SVČ však mohou velmi efektivně participovat.

Školy, ač v současnosti nemají optimální podmínky pro práci s nadanými, tak bezesporu zůstanou hlavními aktéry a učitelé jedněmi z nejdůležitějších nominátorů nadaných. Školy budou moci nabídky systému využívat podle potřeb jejich žáků. Mnohé se budou moci aktivně participovat v síti lokálních středisek systému podpory (např. poskytnutím vyškoleného pedagoga nebo vhodně vybavených laboratoří, zařízení, či jiných kapacit).

Vysoké školy, ač jsou aktuálně velmi aktivní při tvorbě a nabídce vzdělávacích aktivit pro nadané, nemají vytvořeny podmínky pro soustavnější zajišťování aktivit pro nadané žáky. V uvažovaném systému by jejich úloha mohla být pevněji zakotvena. VŠ mají obrovský potenciál především v nabídce odborných témat, garance vzdělávacích a výzkumných aktivit, podílů na fungování středisek lokální podpory (středisek excelence). Mohou se zapojit do vzdělávání učitelů. Výzvou je zapojení VŠ do regionálních konsorcií a hledání způsobů propojení inovačních procesů s aktivitami pro identifikaci o péči o nadané.

Krajské úřady volají po pravidlech, metodách a nástrojích, které by jim umožnily optimálně rozdělovat finanční prostředky, návrh a verifikace takového modelu je i důležitou podmínkou pro udržitelné fungování takového systému. Výzvou pro krajské úřady je participace v regionálních konsorciích a napojení regionálních inovačních strategií na aktivity pro nadané.

Mezi zaměstnavateli bude potřeba hledat ty, kteří jsou připraveni participovat v systému práce s nadanými. Pro usnadnění jejich účasti by měl v projektu vzniknout model efektivní účasti zaměstnavatele v aktivitách pro nadané, kde budou řešeny otázky financování, přípravy lidí a další záležitosti s cílem efektivního a udržitelného fungování systému jako pro nadané žáky a studenty, tak pro zaměstnavatele.

Na základě zjištění, že v současných podmínkách a s ohledem na komplexní charakter kognitivního nadání a jeho uplatnění v přírodních a technických oborech nelze jednoduše vybudovat řešení podobné soustavě základních uměleckých škol, nebo sportovních tříd. Podobně nejde snadno všechny školy přeměnit na „inkluzivní“ školy, kde budou podmínky pro individualizaci a diferenciaci výuky. Samozřejmě se také nelze spoléhat na to, že nadaný si se vším poradí sám. Na základě zjištění v jednotlivých šetřeních přicházíme s návrhem rozvíjet systematicky identifikaci a péči o nadané kolem balíčku kombinovaných online a prezenčních vzdělávacích aktivit pro nadané žáky distribuovaného do škol a středisek volného času. Aktivity budou s výhodou realizovány online s využitím lokální a regionální sítě podpory s centrálně organizovanou leč distribuovaným odborným vedením. Balíček bude nabízet i podporu a vzdělávání pedagogických pracovníků a stávajících ověřených aktivit zvl. soutěží. Toto řešení dovolí zapojit distribuované odborné kapacity do vedení aktivit potenciálně nadaným žákům, jejichž výskyt je z principu náhodný a rovněž distribuovaný. Lokální a regionální kapacity všech aktérů se budou moci podle svých možností zapojit na lokálních, regionálních nebo celonárodních aktivit. Počítá se samozřejmě i s vytvořením vazeb na zahraniční aktivity a jejich využití pro naše potřeby.

7. Dodatky

7.1 Školský zákon § (17-19)

ZÁKON ze dne 24. září 2004 o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon) ve znění pozdějších změn provedených zákonem č. 383/2005 Sb.

§ 17

Vzdělávání nadaných dětí, žáků a studentů

§17 (1) Školy a školská zařízení vytvářejí podmínky pro rozvoj nadání dětí, žáků a studentů.

§17 (2) K rozvoji nadání dětí, žáků a studentů lze uskutečňovat rozšířenou výuku některých předmětů nebo skupin předmětů. Třídám se sportovním zaměřením nebo žákům a studentům vykonávajícím sportovní přípravu může ředitel školy odlišně upravit organizaci vzdělávání.

§17 (3) Ředitel školy může mimořádně nadaného nezletilého žáka na žádost osoby, která je v souladu se zvláštním právním předpisem[12] nebo s rozhodnutím soudu oprávněna jednat za dítě nebo nezletilého žáka (dále jen „zákonný zástupce“), a mimořádně nadaného zletilého žáka nebo studenta na jeho žádost přeradit do vyššího ročníku bez absolvování předchozího ročníku. Součástí žádosti žáka, který plní povinnou školní docházku, je vyjádření školského poradenského zařízení a registrujícího praktického lékaře pro děti a dorost. Podmínkou přerazení je vykonání zkoušek z učiva nebo části učiva ročníku, který žák nebo student nebude absolvovat. Obsah a rozsah zkoušek stanoví ředitel školy.

§ 18

Individuální vzdělávací plán

Ředitel školy může s písemným doporučením školského poradenského zařízení povolit nezletilému žákovi se speciálními vzdělávacími potřebami nebo s mimořádným nadáním na žádost jeho zákonného zástupce a zletilému žákovi nebo studentovi se speciálními vzdělávacími potřebami nebo s mimořádným nadáním na jeho žádost vzdělávání podle individuálního vzdělávacího plánu. Ve středním vzdělávání nebo vyšším odborném vzdělávání může ředitel školy povolit vzdělávání podle individuálního vzdělávacího plánu i z jiných závažných důvodů.

§ 19

Ministerstvo stanoví prováděcím právním předpisem pravidla a náležitosti zjišťování vzdělávacích potřeb dětí, žáků a studentů se speciálními vzdělávacími potřebami a dětí, žáků a studentů nadaných a úpravu organizace, přijímání, průběhu a ukončování vzdělávání dětí, žáků a studentů se speciálními vzdělávacími potřebami a nadaných, náležitosti individuálního vzdělávacího plánu a podmínky pro přerazování do vyššího ročníku.

7.2 Vyhláška 73/2005 Sb.

VYHLÁŠKA ze dne 9. února 2005 o vzdělávání dětí, žáků a studentů se speciálními vzdělávacími potřebami a dětí, žáků a studentů mimořádně nadaných

ČÁST TŘETÍ

VZDĚLÁVÁNÍ ŽÁKŮ MIMOŘÁDNĚ NADANÝCH

§ 12

(1) Mimořádně nadaným žákem se pro účely této vyhlášky rozumí jedinec, jehož rozložení schopností dosahuje mimořádné úrovně při vysoké tvořivosti v celém okruhu činností nebo v jednotlivých rozumových oblastech, pohybových, uměleckých a sociálních dovednostech.

(2) Zjišťování mimořádného nadání žáka provádí školské poradenské zařízení.

(3) Pro mimořádně nadané žáky může ředitel školy vytvářet skupiny, ve kterých se vzdělávají žáci stejných nebo různých ročníků v některých předmětech.

§ 13

Individuální vzdělávací plán

(1) Vzdělávání mimořádně nadaných žáků se může uskutečňovat podle individuálního vzdělávacího plánu, který vychází ze školního vzdělávacího programu příslušné školy, závěrů psychologického vyšetření a vyjádření zákonného zástupce žáka nebo zletilého žáka. Je závazným dokumentem pro zajištění vzdělávacích potřeb mimořádně nadaného žáka.

(2) Individuální vzdělávací plán je součástí dokumentace žáka.

(3) Individuální vzdělávací plán obsahuje:

- a) závěry psychologických vyšetření, která blíže popisují oblast, typ a rozsah nadání a vzdělávací potřeby mimořádně nadaného žáka, případně vyjádření registrujícího praktického lékaře pro děti a dorost,
- b) údaje o způsobu poskytování individuální pedagogické nebo psychologické péče mimořádně nadanému žákovi,
- c) vzdělávací model pro mimořádně nadaného žáka, časové a obsahové rozvržení učiva, volbu pedagogických postupů, způsob zadávání a plnění úkolů, způsob hodnocení, úpravu zkoušek,
- d) seznam doporučených učebních pomůcek, učebnic a materiálů,
- e) určení pedagogického pracovníka školského poradenského zařízení, se kterým bude škola spolupracovat při zajišťování péče o mimořádně nadaného žáka,
- f) personální zajištění úprav a průběhu vzdělávání mimořádně nadaného žáka,
- g) určení pedagogického pracovníka školy pro sledování průběhu vzdělávání mimořádně nadaného žáka a pro zajištění spolupráce se školským poradenským zařízením,
- h) předpokládanou potřebu navýšení finančních prostředků nad rámec prostředků státního rozpočtu poskytovaných podle zvláštního právního předpisu.⁹⁾

(4) Individuální vzdělávací plán je vypracován po nástupu mimořádně nadaného žáka do školy, nejpozději však do 3 měsíců po zjištění jeho mimořádného nadání. Individuální vzdělávací plán může být doplňován a upravován v průběhu školního roku.

(5) Za zpracování individuálního vzdělávacího plánu odpovídá ředitel školy. Individuální vzdělávací plán se vypracovává ve spolupráci se školským poradenským zařízením a zákonným zástupcem žáka nebo zletilým žákem.

(6) Ředitel školy seznámí s individuálním vzdělávacím plánem zákonného zástupce žáka nebo zletilého žáka, který tuto skutečnost potvrdí svým podpisem.

(7) Určený pedagogický pracovník školy sleduje průběh vzdělávání mimořádně nadaného žáka a poskytuje společně se školským poradenským zařízením podporu žákovi i jeho zákonným zástupcům.

§ 14

Přeřazení do vyššího ročníku

(1) Ředitel školy může přeřadit mimořádně nadaného žáka do vyššího ročníku bez absolvování předchozího ročníku na základě zkoušky před komisí, kterou jmenuje ředitel školy.

(2) Komise je nejméně tříčlenná a tvoří ji vždy:

- a) předseda, kterým je zpravidla ředitel školy nebo jím pověřený učitel,

- b) zkoušející učitel, jímž je vyučující předmětu dané vzdělávací oblasti, v prvním až pátém ročníku základního vzdělávání vyučující daného ročníku,
c) přísedící, kterým je učitel vyučující předmětu dané vzdělávací oblasti.
- (3) Termín konání zkoušky stanoví ředitel školy v dohodě se zákonným zástupcem žáka nebo se zletilým žákem. Není-li možné žáka ze závažných důvodů ve stanoveném termínu přezkoušet, stanoví ředitel školy náhradní termín zkoušky.
- (4) Žák může v 1 dni skládat jen 1 zkoušku.
- (5) Ředitel školy stanoví obsah, formu a časové rozložení zkoušky s ohledem na věk žáka. Zkouška ověřuje vědomosti a dovednosti umožňující žákovi plynulý přechod do vyššího ročníku a je zaměřena na jednotlivý předmět nebo vzdělávací oblast.
- (6) Výsledek zkoušky určí komise hlasováním. V případě rovnosti hlasů rozhodne hlas předsedy.
- (7) O zkoušce se pořizuje protokol, který je součástí dokumentace žáka.
- (8) Ředitel školy sdělí výsledek zkoušky prokazatelným způsobem zákonnému zástupci žáka nebo zletilému žákovi.
- (9) Za neabsolvovaný ročník nebude žákovi vydáno vysvědčení. V následujících vysvědčeních se na zadní straně uvede, které ročníky žák neabsolvoval.

7.3 Příloha – dotazník srovnávacího šetření – Zaměstnavatelé

1. Má vaše společnost zájem o spolupráci s mimořádně nadanými studenty?
 - spíše ano
 - spíše ne
 - zdůvodnění (doplňte)
2. Vyberte z následujících možností variantu pro Vás optimální formy spolupráce:
 - exkurze
 - zpracování samostatné studentské práce (např. SOČ)
 - osobní participace zástupců firmy na výuce
 - participace na vyškolení tutora/mediátora z řad pedagogů jako prostředníka pro další pedagogy z jiných škol
 - poskytnutí informačních materiálů pro potřeby výuky
 - jiný způsob (brigáda, stáž, jednorázová tematicky zaměřená přednáška)
3. Jak často je Vaše společnost spolupracovat v rámci školního roku se školami?
 - 1x ročně
 - vícekrát ročně
 - uveďte vlastní komentář
4. Jaké jsou hlavní překážky Vašeho aktivního zapojení do spolupráce se školami?
 - interní (finance, rozvoj, potřeba lidských zdrojů apod.)
 - externí (rozvoj odvětví, úroveň školství, zájem studentů, region apod.)
 - možnost pro vlastní komentář
5. Z jakého důvodu pro Vás **je** či **není** spolupráce perspektivní? (vyberte z následujících možností)

- nízky věk studentů
- nevyhran enosť studentů
- (ne)jasný prínos pro spoločnosť
- jasná predstavu perspektivy studenta ve spoločnosti
- jiné **pro**
- jiná **proti**
- možnosť pro vlastní komentář

7.4 Zkušenosti ze Slovenska - rozhovor

Aké sú aktivity V ÚDPaP-u v s uvlosti so starostlivosťou a identifikáciou intelektovo nadaných detí?

Vo V ÚDPaP-e sa výskum nadaných detí realizuje od roku 1979. Do roku 1989 išlo iba o výskum; týkal sa matematicky, športovo a umelecky nadaných. Overovali sa ich spoločné i špecifické charakteristiky a h adali sa vhodn e identifikačné postupy. Po roku 1990 sme sa sústredili už iba na intelektovo nadané deti.

V rokoch 1993-2004 spoluorganizoval V ÚDPaP prázdninové tábory pre nadané deti a ich rodičov (V. Dočkal). Jednalo sa o praktickú formu mimoškolskej starostlivosti, tábory mali vzdelávacie, ale aj výchovné zameranie (zoznámiť sa s netradičnými odbormi poznania a činnosti, prebudiť záujmy a motiváciu, rozvíjať tvorivosť a sociálne spôsobilosti). Rodičia sa u ili ako so svojimi nadanými deťmi pracovať a tiež sa zúčastnili kurzov tvorivosti a sociálnych spôsobilostí.

V rokoch 1993-2007 prebiehalo pod gesciou V ÚDPaP-u pokusné overovanie výchovy a vzdelávania všeobecne intelektovo nadaných žiakov v špeciálnych triedach základnej školy a osemročného gymnázia (J. Laznibatov a). V rámci tohto experimentu vznikla v Bratislave škola pre mimoriadne nadané deti a gymnázium.  peci lne triedy Z  pre nadané deti pracovali postupne až v tridsiatich slovenských mestách. Výstupom projektu sú učebné plány a osnovy pre triedy Z  a osemročného gymnázia pre intelektovo nadané deti schválené ministerstvom školstva s platnosťou od 1.9.2007. Od tohto termínu je segregovan u formu vzdelávania intelektovo nadaných možné využiť tam, kde sa nájde dosť intelektovo nadaných detí a zriaďovateľ má záujem triedy pre tieto deti zriaďiť a prev ádzkovať.

V rokoch 2000-2005 prebiehalo pod gesciou V ÚDPaP-u pokusné overovanie integrovanej edukácie intelektovo nadaných detí na 1. stupni Zš (V. Dočkal). Experiment bol realizovaný v dvoch slovenských mestách, priebežne doň bolo zapojených 10 tried s integrovanými nadanými žiakmi. Okrem diferencovaných pedagogických postupov sa overovali kritéria výberu detí do programov pre nadaných žiakov. Výstupom projektu sú vzorové učebné plány pre intelektovo nadané deti integrované v 1.-4. ročníku Zš, návrh rozširujúceho učiva (doplnky k osnovám) pre týchto žiakov, informačno-metodický materiál k organizácii výchovy a vzdelávania integrovaných intelektovo nadaných žiakov určený riaditeľom a učiteľom Z , t a ivo individu lného výchovno-vzdelávacieho programu pre intelektovo nadaných žiakov, ako aj metodické pokyny na zaraďovanie detí do špeciálnych výchovno-vzdelávacích programov pre intelektovo nadaných žiakov. Materiály schválilo M  SR s platnosťou od 1.9.2005. Od  k. r. 2005/2006 podľa nich môžu postupovať v ktorejkoľvek základnej škole, kde majú intelektovo nadaného žiaka/žiakov a chcú mu/im venovať adekvátnu starostlivosť.

Od roku 1990 rieši V ÚDPaP pravidelne jednu až dve výskumné u lohy zamerané na intelektovo nadané deti, konkrétne na problematiku ich identifikácie, rozvíjania ich talentu, soci lného začlenenia, možnej hyperaktivity a porúch pozornosti,  i na problematiku nadaných detí s postihnutím. V súčasnosti be i výskumná u loha mapujúca osobnostné charakteristiky žiakov školy pre nadané deti (J. Laznibatov a). Okrem toho je v pl ne práce

zaradená úloha Metodická podpora aktivít zameraných na rozvoj nadania detí a mládeže (V. Dočkal). V rámci tejto úlohy sme pripravovali podklady pre Koncepciu rozvoja nadaných detí a mládeže v SR (schválená v roku 2007), vzdelávali učiteľov pre prácu s nadanými žiakmi (v rokoch 2002-2007 formou tzv. cyklického vzdelávania, od r. 2008 formou špecializačného inovačného štúdia akreditovaného MŠ SR), vyškolili pracovníkov pedagogicko-psychologických poradní v problematike identifikácie intelektovo nadaných žiakov (kurz akreditovaný MŠ SR). Poverený pracovník priebežne poskytuje v oblasti práce s intelektovo nadanými žiakmi metodické rady a konzultácie zriaďovateľom škôl, riaditeľom a pedagógom z celého Slovenska.

V rámci úlohy zameranej na starostlivosť o deti so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami tiež priebežne poskytujeme poradenstvo nadaným deťom a ich rodičom, osobitne sa zaoberáme nadanými deťmi s postihnutím (V. Dočkal).

Skúste odhadnúť, aký podiel predstavujú tieto aktivity na všetkých aktivitách vašej inštitúcie?

Cca 10 %. Ide skutočne iba o hrubý odhad – aj keď sa problematike nadaných venujeme relatívne intenzívne, v pláne práce VÚDPaP je t. č. zaradených spolu 30 výskumných a nevýskumných úloh, z toho dve sa týkajú priamo nadaných detí, výstupy niektorých ďalších k tejto problematike čiastočne prispievajú.

Venuje sa problematike nadaných detí a mládeže samostatné oddelenie, prípadne koľko ľudí sa venuje iba tejto problematike?

VÚDPaP nie je členený na oddelenia, jeho odborná činnosť sa realizuje v rámci plánovaných úloh, ktorých tímy sú variabilné. Každý pracovník ústavu je zapojený do riešenia viacerých úloh, nik nemá vyčlenenú plnú kapacitu na problematiku nadaných. Tej sa momentálne venuje jedna výskumná a jedna nevýskumná úloha (pozri vyššie). Do ich plnenia je zapojených sedem fyzických osôb s prepočítanou kapacitou dva plné úväzky.

Skúste odhadnúť, aká časť rozpočtu Vašej organizácie smeruje do aktivít v oblasti intelektovo nadaných detí.

Vzhľadom na vyššie povedané nie je možné jednoznačne vyčíslieť náklady na prácu v oblasti nadaných detí, odhad môže znieť podobne ako v prípade podielu aktivít, t.j. 10 %.

Existuje vyhodnotenie Vašich aktivít? Prípadne, pokúsili by ste sa subjektívne a v stručnosti zhodnotiť výsledky vašich aktivít?

Aktivity VÚDPaP-u v oblasti práce s intelektovo nadanými deťmi možno rozdeliť do štyroch kategórií:

1. Výskum – ten sa realizuje v rámci grantového systému SAV a MŠ SR, všetky projekty prechádzajú vstupnou oponentúrou i záverečným hodnotením. Všetky výskumné úlohy zamerané na túto problematiku, ktoré boli realizované po roku 1990, boli grantovou agentúrou vyhodnotené ako úspešne splnené.

2. Pedagogické pokusné overovanie – jednalo sa o dva vyššie uvedené projekty. Ich výsledky hodnotilo Ministerstvo školstva SR. Výstupy oboch overovaní schválilo a zaviedlo do praxe.

3. Praktické aktivity (tábory, poradenstvo) – neexistuje systém ich objektívneho hodnotenia. Kladné odozvy účastníkov môžeme pokladať za subjektívne ocenenie našej práce.

4. Metodická a školiaca činnosť – projekt cyklického vzdelávania učiteľov prešiel oponentúrou na Metodicko-pedagogickom centre v Banskej Bystrici, projekty špecializačného inovačného štúdia a kurzu identifikácie intelektovo nadaných detí získali akreditáciu MŠ SR. Za subjektívne hodnotenie ich kvality môžeme pokladať fakt, že o všetky naše vzdelávacie akcie je naďalej veľký záujem. (Možno to však ani nesúvisí s ich kvalitou ako s faktom, že nik iný vzdelávanie a metodickú pomoc v tejto oblasti neposkytuje).

Vaša osoba bola identifikovaná ako jedna z najdôležitejších, ktorá sa zaoberá problematikou intelektovo nadaných detí na Slovensku. Preto nás zaujíma Váš názor na systém, ako celok.

Od 1.9.2008 platí na Slovensku nový zákon o výchove a vzdelávaní (č. 245/2008 Z.z.), ktorý by mal vymedziť systémový rámec starostlivosti o nadané deti a mládež v rámci školského rezortu. Do zákona sa dostali progresívne prvky, celková úroveň jeho spracovania je však diskutabilná. (Najmä vzhľadom na rýchlosť, s akou sa zákon pripravoval, nebolo možné všetko domyslieť, zvážiť pripomienky významných subjektov a doladiť paragrafy tak, aby boli jednoznačné a aplikovateľné.) Preto sa už teraz ukazuje, že niektoré ustanovenia môžu prácu zameranú na rozvoj nadania mladej generácie nielen uľahčovať, ale aj komplikovať. Do zákona sa dostali niektoré myšlienky z Koncepcie rozvoja nadania detí a mládeže v SR, niektoré však boli opomenuté a iné, čo je horšie, deformované. Spolu s prvkami, ktoré ostali zo starého školského zákona, vytvárajú čiastočne nekompatibilný celok, ktorý neintegruje nové prvky zavedené do škôl s tradičnými a overenými postupmi rozvíjania talentov v systéme mimoškolských aktivít, súťaží ap. Na zákon nadväzuje Vyhláška MŠ SR č. 307/2008 Z.z. o výchove a vzdelávaní žiakov s intelektovým nadaním, ktorá nemôže tieň zákona prekročiť. Upravuje veľa užitočných edukačných postupov, no pri výklade niektorých jej ustanovení treba postupovať veľmi šalamúnsky, aby nebola porušená a súčasne sa nezrútili doterajšie overené formy starostlivosti (konkrétne ide o triedy s rozšíreným vyučovaním).

Vymenujte tri silné a tri slabé stránky systému identifikácie a starostlivosti o intelektovo nadané deti na Slovensku.

Silné stránky: 1. Nadané deti (v terminológii školského zákona „deti/žiaci s nadaním“) sú pokladané za deti so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami. To umožňuje poskytnúť im všetky formy pedagogickej starostlivosti, ktoré boli doteraz prístupné iba postihnutým deťom (oddelená edukácia v špeciálnych triedach a školách (zákon termín „špeciálna“ v tejto súvislosti nepoužíva, ide o triedy a školy „pre žiakov s intelektovým nadaním“, integrovaná edukácia v bežných triedach podľa individuálneho výchovno-vzdelávacieho programu, individuálny učebný plán), aj niektoré ďalšie postupy určené iba pre nadaných žiakov.

2. Pre identifikáciu všeobecne intelektovo nadaných žiakov existujú celoštátne platné metodické pokyny; nemôže sa stať, že by rôzni odborníci či inštitúcie používali rôzne identifikačné kritériá. Posúdenie nadania sa pritom neodvíja iba od nameraného IQ, ale od kombinácie kritérií a v konečnom dôsledku je vecou klinickej úvahy konkrétneho odborníka (podobne ako diagnóza postihnutia nie je totožná s číselnou hodnotou niektorého zisťovaného zdravotného ukazovateľa, ale je vecou klinickej úvahy lekára, ktorý sa o príslušné ukazovatele opiera).

3. V SR je k dispozícii inštitúcia (VÚDPaP), ktorá môže priebežne zdokonaľovať ako metódy identifikácie, tak overovať efektivitu edukačných postupov. VÚDPaP tiež zabezpečuje ďalšie vzdelávanie pedagogických pracovníkov pre prácu s intelektovo nadanými deťmi.

Slabé stránky: 1. Nový školský zákon, ktorý by mal systém vymedziť, vychádza z predstavy, že v zákone musia byť presne vymenované všetky povolené postupy a nič, čo zákon neuvádza, nemožno vo výchove a vzdelávaní aplikovať. Takto koncipovaný zákon sa nemôže vyhnúť riziku, že sa pri jeho príprave na niektoré dôležité veci zabudlo. Tieto veci nebude možné v praxi realizovať, resp. ak sa niekto pokúsi realizovať čokoľvek nové (čo je v starostlivosti o nadaných maximálne žiaduce), bude konať protizákonne.

2. Školský zákon zaviedol pojem „dieťa/žiak s nadaním“. Ignoruje tak kontinuum rôznych stupňov nadania a zavádza iba dve kategórie: žiakov s nadaním a tých ostatných (bez nadania?). Žiaci „s nadaním“ sú pokladaní za žiakov so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami a zákon presne vymedzuje, čo všetko pre nich možno urobiť. Niektoré formy starostlivosti o nadaných, ktoré boli bežné doteraz – konkrétne triedy s rozšíreným vyučovaním (matematiky alebo iných predmetov) – však boli určené pre rozvíjanie nadania širšej skupiny detí, než tých, ktorých možno označiť za žiakov so špeciálnymi edukačnými potrebami. Zákon pritom o triedach s rozšíreným vyučovaním hovorí ako o triedach pre žiakov „so špeciálnym intelektovým nadaním“ a vyhláška stanovuje povinnosť identifikovať ich v rezortnom poradenskom zariadení. Avšak veľká väčšina súčasných žiakov týchto tried, hoci ide o viac či menej nadané deti, nesplní kritériá nastavené na talentovú špičku (žiacov so špeciálnymi potrebami nemôže byť 20 %, počíta sa maximálne s 2-5 % populácie). Triedy s rozšíreným vyučovaním teda zaniknú, alebo budú fungovať ako doteraz, ale mimo systému starostlivosti o žiakov „s nadaním“, iba na základe školských vzdelávacích programov. Podobne sa mimo systému starostlivosti o „žiacov s nadaním“ dostali ďalšie formy rozvíjania talentov, predovšetkým záujmové aktivity (krúžky, letné tábory, e-learning, súťaže...).

Starostlivosť o nadané deti je v zákone vymedzená veľmi disproporčne. Za žiakov so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami sú pokladané deti s intelektovým, umeleckým a športovým nadaním. Zákon však podrobnejšie hovorí iba o vzdelávaní žiakov s intelektovým nadaním, ktorých delí na žiakov so všeobecným a špeciálnym intelektovým nadaním a ďalej sa už venuje predovšetkým žiakom so všeobecným intelektovým nadaním. Špeciálne výchovno-vzdelávacie potreby môže diagnostikovať iba rezortné poradenské zariadenie, v skutočnosti teda prevažnej väčšine umelecky a športovo nadaných detí nebudú špeciálne potreby priznané a systémy umeleckého a športového školstva budú pracovať mimo systému starostlivosti o „žiacov s nadaním“. Pracovať samozrejme budú, rovnako ako triedy s rozšíreným vzdelávaním. Namiesto integrovaného systému zameraného na rozvoj nadania detí a mládeže s rôznymi druhmi a úrovňami talentu však vzniká duálny systém: školská starostlivosť o žiakov „s nadaním“ diagnostikovaných v poradenskom zariadení a rozvíjanie talentov tých detí, ktoré za žiakov „s nadaním“ pokladať nemožno, bezpochyby však disponujú takou úrovňou talentu, ktorú treba cielene rozvíjať.

3. Na Slovensku (pochopteľne) nie je zatiaľ dost' odborníkov na prácu s intelektovo nadanými deťmi, najmä v mladšom školskom veku. Vzdelávacia kapacita VÚDPaP-u nie je dostatočná, vysoké školy doteraz problematike nevenujú pozornosť, pokiaľ ponúkajú spoplatnené postgraduálne vzdelávanie, jeho realizácia stroskotala na nesolventnosti slovenských učiteľov. Vo väčšej časti učiteľskej obce prevláda nedôvera k novým formám vzdelávania nadaných, prípadne odmietavý postoj k špeciálnemu vzdelávaniu nadaných žiakov odôvodňovaný odmietaním elitárstva, presvedčením, že nadaní (práve preto, že sú nadaní) osobitnú starostlivosť nepotrebujú a pod.

Uvedte a zdôvodnite niekoľko hlavných subjektov v tomto systéme podľa ich významu.

V systéme starostlivosti o žiakov „s nadaním“ majú najväčší význam základné a stredné školy. Môže ísť o školy zriadené špeciálne pre edukáciu žiakov „s nadaním“, alebo o bežné školy. V bežných školách možno pre žiakov „s nadaním“ zriaďovať triedy, alebo možno takýchto žiakov začleniť do bežných tried (integrovaná edukácia), pričom v jednej triede môže byť začlenený jeden nadaný žiak, alebo skupina nadaných žiakov. Obe formy starostlivosti začali fungovať ešte pred prijatím nového školského zákona na základe výsledkov pokusného overovania, ktoré gestoroval VÚDPaP, teraz sú ukotvené v zákone. Jedná sa ale predovšetkým o vzdelávanie žiakov „so všeobecným intelektovým nadaním“. Pre žiakov „so špeciálnym intelektovým nadaním“ sú podľa zákona určené triedy a školy s rozšíreným vyučovaním prírodovedných alebo spoločenskovedných predmetov. Tých bude musieť byť podstatne menej ako doteraz, lebo žiakov „s nadaním“ (t. j. s diagnostikovanými špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami) je určite menej než súčasných žiakov takýchto tried.

Ďalším subjektom starostlivosti o žiakov s intelektovým nadaním sú centrá pedagogicko-psychologického poradenstva a prevencie (doterajšie pedagogicko-psychologické poradne). Ich úlohou je žiakov s intelektovým nadaním identifikovať, v prípade začlenenia identifikovaného žiaka do bežnej triedy pomôcť pri vypracovaní jeho individuálneho výchovno-vzdelávacieho programu. Centrá musia žiakov naďalej sledovať, vykonávať rediagnostiku, napomáhať ich sociálne začlenenie.

Metodickú pomoc centrá i školám poskytuje Výskumný ústav detskej psychológie a patopsychológie. Ten tiež realizuje vzdelávanie ich pracovníkov pre prácu s intelektovo nadanými deťmi na základnej škole.

Ak budeme o nadaných deťoch uvažovať širšie, do *systému rozvíjania intelektového nadania* môžeme zaradiť všetky doteraz fungujúce formy, známe aj v Českej republike. Ich najdôležitejšími subjektmi sú: 1. školy (v rámci školských vzdelávacích programov budú určite pracovať so šikovnými žiakmi, ktorí budú mať záujem o rozšírené vzdelávanie v tomto predmete, aj keď nebudú diagnostikovaní ako „žiaci s nadaním“), 2. školské zariadenia zabezpečujúce záujmové aktivity detí a mládeže, 3. občianske združenia zabezpečujúce rozvíjanie talentov v jednotlivých oblastiach formami letných táborov, korešpondenčných seminárov, dnes aj formou e-learningu). Osvedčenou formou starostlivosti sú tiež predmetové olympiády a rôzne súťaže organizované školami, krajskými školskými úradmi i ministerstvom, resp. ním poverenou organizáciou, s napojením na medzinárodné kolá týchto súťaží.

Ktoré aktivity v rámci mimoškolských aktivít si myslíte, že sú momentálne najvýznamnejšie pri identifikácii a starostlivosti o intelektovo nadané deti na Slovensku? Ktoré aktivity by ste podporili?

V oblasti mimoškolských aktivít sa za posledné roky veľa nezmenilo. Pre žiakov 2. stupňa ZŠ a žiakov stredných škôl majú význam rôzne súťaže a predovšetkým aktivity mimovládnych organizácií. Zameriavajú sa totiž nielen na „deti s nadaním“, ale na všetky deti a mladých ľudí, ktorí majú záujem v danej oblasti pracovať. Prostredníctvom zaujímavých úloh sa zvyšuje motivácia účastníkov, prostredníctvom motivácie sa zvyšuje ich úspešnosť v riešení úloh. V takejto špirále dochádza k „samoidentifikácii“ nadania; najúspešnejšie deti môžu byť následne identifikované aj „oficiálne“. Na rozdiel od školského systému starostlivosti o žiakov „s nadaním“, kde sa predpokladá určenie nadania odborníkom vopred, v rámci mimoškolských aktivít sa venuje pozornosť práci so širšou skupinou detí, spomedzi ktorých sa tie nadanejšie vyselektujú postupne. Zodpovedá to prirodzeným vývinovým zákonitostiam aj teoretickým koncepciám výberu talentov. Okrem tradičných organizácií aktívnych v práci s mladými ľuďmi, ako je napr. Jednota slovenských matematikov a fyzikov,

sa na Slovensku v posledných rokoch veľmi angažuje nevládna organizácia P-MAT. Myslím, že práve aktivity tohto typu by bolo treba podporovať.

Môžete zhodnotiť systém vzdelávania pedagógov pracujúcich s intelektovo nadanými deťmi na Slovensku?

Ťažko hovoriť o systéme. Pokiaľ ide o prácu s intelektovo nadanými deťmi mladšieho školského veku, VÚDPaP ponúka 2-ročné špeciálne inovačné štúdium Edukácia intelektovo nadaných detí v základnej škole. V súčasnosti má 30 frekventantov, z kapacitných dôvodov môžeme so vzdelávaním ďalších začať až po ukončení súčasného behu. V rámci pokusného overovania segregovanej edukácie intelektovo nadaných detí jestvovalo akési svojpomocné vzdelávanie prostredníctvom tzv. metodických dní a medzinárodných konferencií, ktoré organizovala Škola pre mimoriadne nadané deti a gymnázium v Bratislave. Tieto akcie však boli prístupné iba pedagógom zapojeným do projektu pokusného overovania.

Pokiaľ sa týka ďalšieho vzdelávania pedagógov jednotlivých predmetov (2. stupeň ZŠ, SŠ), nepodarilo sa presadiť myšlienku tzv. centier rozvoja nadania, ktoré by sa osobitne venovali metodike a didaktike rozvíjania špecifických intelektových talentov. Ďalšie vzdelávanie tradične zabezpečujú pracoviská Metodicko-pedagogického centra (predtým samostatné metodicko-pedagogické centrá) pôsobiace v jednotlivých krajoch SR. V ponuke majú dosť kurzov zameraných na didaktiku jednotlivých predmetov, ktoré bezpochyby znamenajú prínos pre ich vyučovanie. Nie sú však zamerané špeciálne na vzdelávanie nadaných žiakov a zväčša sa príliš úzko vzťahujú ku konkrétnemu vzdelávaciemu predmetu, zatiaľ čo rozvoj nadpriemerného nadania vyžaduje aj akýsi „nadhľad“ či to, čo sa zvykne označovať ako „medzipredmetové vzťahy“.

Aké by ste navrhovali zmeny, alebo vylepšenia v tomto systéme? Na ktoré aktivity je potrebné sa zamerať, na ktorú cieľovú skupinu je potrebné sa zamerať?

Máte na mysli systém vzdelávania pedagógov alebo systém starostlivosti o nadané deti a mládež vôbec? Pokiaľ ide o vzdelávanie – bolo by treba zapojiť doň viac učiteľov všetkých stupňov a typov škôl, to však nie je možné, kým máme iba málo tých, čo ich môžu v danej oblasti vzdelávať. V tejto situácii by bolo kontraproduktívne zvyšovať počty vzdelávaných. Systém sa rozrastie prirodzene, keď bude s nadanými deťmi viac a viac ľudí pracovať a viac a viac ich bude schopných odovzdávať ďalej svoje skúsenosti. Čiastkovým nedostatkom je ulpievanie „predmetárov“ na vlastnom predmete, ale aj to sa mení s tým, ako sa stávajú známymi niektoré alternatívne pedagogické systémy a ako sa za cieľ vzdelávania namiesto vedomostí presadzujú praktické životné kompetencie. Cieľom vzdelávania pedagógov, ktorí budú pracovať s nadanými deťmi, sa musí stať nielen kultivácia ich spôsobilosti vzdelávať, ale aj vychovávať.

Čo sa týka systému starostlivosti o nadané deti, bude ho treba ešte len vybudovať. Momentálne vedľa seba pôsobia jednotlivé prvky doterajšieho „systému“, ktorý bol zameraný na rozvíjanie nadania žiakov bez presného vymedzenia úrovne nadania. Viaceré z týchto prvkov sú prístupné všetkým deťom, ktoré majú záujem sa zúčastniť, alebo deťom, ktoré prejdú istým výberom. V Konceptii rozvoja nadania detí a mládeže v SR sa v tomto zmysle hovorilo o záujmovej a výkonovej úrovni rozvíjania nadania. V súčasnom školskom zákone sa termín nadané deti (žiaci, mládež) nepoužíva, rovnako ako termín rozvíjanie nadania, ktorý by sa vzťahoval na nadanie ľubovoľnej úrovne.

Novo vznikol „systém“ starostlivosti o deti/žiacov „s nadaním“, t.j. o žiakov s vysokou úrovňou nadania diagnostikovanou školským poradenským zariadením. Ide o žiakov, ktorí podľa citovanej Konceptie rozvíjajú svoj talent na vrcholovej úrovni, preto potrebujú osobitné

zabezpečenie edukačného procesu a preto sa im priznáva štatút žiakov so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami.

Oba „systémy“ pokladám za nevyhnutné prepojiť. Záujmová činnosť, aj činnosť výberových tried či skupín (teda rozvíjanie nadania na výkonovej úrovni) sú súčasťou starostlivosti o nadanú mládež, aj keď tá prvá je prístupná temer komukoľvek a druhá azda aj dvadsiatim percentám žiakov. Ony ale vytvárajú základné stupne pyramídy, na ktorej vrchol sa dostanú tí najlepší. Nie je možné efektívne vzdelávať 2-5 % detí „s nadaním“, ak nefunguje celá táto pyramída.

Za prospešné pokladám tiež vytvorenie viac-menej jednotného systému starostlivosti o nadaných vo všetkých oblastiach. Konceptia rozvoja nadania detí a mládeže v SR vymenúvala intelektové, umelecké, pohybové a praktické nadanie, v školskom zákone sa spomínajú žiaci s intelektovým, umeleckým a športovým nadaním, v skutočnosti ale jednotlivé oblasti budujú vlastné „systémy“ starostlivosti viac-menej konkurenčne. „Preťahovanie sa“ (napríklad o financie) a samostatné vymýšľanie identifikačných a edukačných modelov, ktoré možno v inej oblasti už efektívne fungujú, však spotrebúva zbytočnú energiu, ktorú bolo možné vynaložiť priamo na prácu s nadanými deťmi, ak by sme uznali, že aj tie ostatné druhy talentov majú nárok na podporu a rozvoj rôznorodých talentov akceptovali ako náš spoločný cieľ.

Existuje hodnotenie celkovej výkonnosti systému identifikácie a starostlivosti o nadané deti?

Vzhľadom na to, že v SR momentálne neexistuje ucelený systém, neexistuje ani spôsob jeho evaluácie. Vzhľadom na zavádzanie nového školského zákona a nových predpisov je všetko v pohybe, všetko sa iba tvorí a určite bude aj prerábať. Pokiaľ viem, ani doteraz sa efektívnosť identifikácie a edukácie nadaných detí nijako nevyhodnocovala. Ak sa podarí skutočný systém starostlivosti o nadaných v SR vybudovať, malo by byť hodnotenie efektívnosti jeho súčasťou.

Poznámka: Práca s nadanými deťmi na Slovensku má svoju tradíciu a naďalej sa rozvíja. Uplatňuje sa mnoho foriem, po schválení nového školského zákona k nim pribudli ďalšie. Moja kritika sa nijako netýka jednotlivých foriem starostlivosti a už vôbec nie konkrétnych aktivít a ľudí, ktorí s talentami pracujú. Konštatujem iba, že aktivity, ktoré sa v práci s nadanou mládežou uplatňujú, netvorí momentálne premyslený systém: realizujú sa paralelne a majú iba malú nadväznosť. Je teda azda možné hodnotiť efektívnosť jednotlivých aktivít, no nie efektívnosť systému.

Bratislava 28.12.2008.

PhDr. Vladimír Dočkal, CSc.

7.5 Péče o nadané ve Francii

PÉČE O NADÁNÉ VE FRANCII.....	
Vzdělávací systém ve Francii.....	76
Definice nadání.....	77
Identifikace.....	77
Nadané dítě a Legislativa.....	788
Nadané dítě a formální vzdělávání.....	80
Nadané dítě a asociace/organizace.....	83
Výzkum.....	85

Závěr.....	85
Přílohy	85
Zdroje informací.....	86

Vzdělávací systém ve Francii

Školský systém, včetně organizace výuky ve Francii je popsán v řadě dokumentů. Pro potřeby této studie je převzat a zkrácen z českého školského vzdělávacího a informačního portálu EDU.cz z článku Francouzský vzdělávací systém, červen 2007⁵.

Mateřskou školu (école maternelle) navštěvují děti od tří do šesti let. Učitelé v mateřské škole mají stejnou kvalifikaci jako vyučující na základní škole a mohou působit na všech úrovních systému základního vzdělání. Základní škola (école élémentaire) je povinná pro všechny děti francouzské i jiné národnosti od šesti do jedenácti let. Středoškolské vzdělání se skládá ze dvou stupňů: z nižší střední školy (collège) a z lycea (lycée).

Collège navštěvují děti ve věku jedenácti až patnácti let, tedy od šesté do třetí třídy (číslování tříd je sestupné). Tento typ školy bývá označován jako jednotný, neboť všechny děti získají v zásadě stejné vzdělání. Na závěr obdrží vysvědčení zvané Diplôme National du Brevet. Lyceum poskytuje tříleté studium určené studentům od patnácti do osmnácti let, zahrnuje tedy druhou, první a závěrečnou třídu (la terminale). Je možné rozlišit dva základní typy: všeobecně vzdělávací a technická lycea, obojí zakončená všeobecnou maturitní zkouškou – baccalauréat général, a odborná lycea. Odborné lyceum (lycée professionnel) nabízí dvouleté studium navazující na collège a absolventům uděluje výuční list (C.A.P.), nebo vysvědčení o absolvování odborné školy (B.E.P.). Nižší stupeň odborného vzdělání dává studentům možnost v krátké době dosáhnout diplomu, který usnadní jejich zapojení do pracovního procesu. Zájemci mohou složit odbornou maturitní zkoušku – baccalauréat professionnel.

Absolventům maturitní zkoušky je udělován diplom, který potvrzuje ukončení středoškolského studia a zároveň opravňuje k zahájení studia na vysoké škole.

V rámci vysokoškolského vzdělání vedle sebe existují dva systémy: otevřený systém univerzit a systém výběrových škol s omezenou kapacitou, kde zájemci o studium musí projít výběrovým řízením, složit zkoušku nebo doložit své studijní výsledky, případně ještě absolvovat vstupní pohovor. Tento systém je uplatňován především na školách, jako jsou instituty politických věd (IEP), inženýrské a obchodní školy, technologické univerzitní instituty (IUT), odborné univerzitní instituty (IUP) a školy, do nichž studenti mohou být přijati teprve po

⁵ http://app.edu.cz/portal/page?_pageid=33,274055&_dad=portal&_schema=PORTAL&csu=8&cid=94&piref33_274056_33_274055_274055.instance_id=118190

absolvování přípravného studia – to jsou zejména tzv. grandes écoles jako Ecole Nationale d'Administration, Ecole Nationale Supérieure, vysoká technická škola Ecole Polytechnique a vysoká škola inženýrská Ecole Centrale. Absolventi těchto institucí často získávají významné funkce ve státním či podnikovém sektoru.

Studium teoretických odvětví je ukončeno diplomem na jedné ze tří úrovní: licence (odpovídá českému titulu „bakalář“), master recherche („magistr“), doctorat („doktorát“). Odborné specializace udělují univerzitní diplom v oblasti technologie (DUT), diplom „licence professionnelle“ a „master professionnel“.

Definice nadání

Francouzské termíny pro označení intelektově vyspělých dětí jsou „surdoués“, „précoces“, „talent“, „génie“. Termín „surdoué“ pochází od slova „don“ (dar), „précovité“ poukazuje na původ schopností. „Aptitude élevée (high ability)“ označuje zejména zděděné intelektové dispozice. Termín „talnet“ ukazuje na schopnosti v oblasti umění jako hudba, výtvarné umění atd. Termín nejvíce rozšířený je „haut potentiel“. Zahrnuje v sobě dispozice zděděné, ale je více obecný, tzn. že není navázán na jednu konkrétní oblast, např. umění. Nejčastěji se v oblasti péče o nadané můžeme setkat s termíny „les enfants de haut potentiel“ (dětí s vysokým potenciálem) a „les enfants intellectuellement précoces“ (dětí předčasně intelektově vyspělé)⁶.

Identifikace

Pro předčasně vyspělé děti je charakteristická jejich schopnost podávat výkon odpovídající v průměru úrovni dětí o dva, tři až čtyři roky starší. Z hlediska vzdělávacích opatření jsou zařazeni mezi mládež se speciálními vzdělávacími potřebami. Ve Francii není žádná oficiální procedura pro identifikaci nadání. V současné vyhlášce Ministerstva školství je uvedeno kritérium IQ vyšší nebo rovno 130, které je testováno psychologem z privátní poradny nebo školním psychologem. Toto pravidlo může být ještě upraveno výsledky dítěte (profil). S tím je však nespokojena řada odborníků. Např. Delaubierova zpráva z roku 2002 (viz Legislativa níže) vyzývá k přezkoumání nástroje pro hodnocení inteligence a k posunu pozornosti směrem k multi rozměrovým hodnocením. V některých případech je také používáno jako evaluace výsledků v IQ testu zjišťování motivací a osobnosti dítěte. Tzv. kybernetický přístup je založen na selekci dětí, které vykazují velké kompetence v klasickém školním prostředí, a jejich účasti v odlišném pedagogickém programu. Dosažené školní

⁶ Définition des EHP 7. 10. 2007, www.enfants-haut-potentiel.com/spip.php?articles35

výsledky těchto dětí v programu slouží k validaci jejich dříve identifikovaného vysokého potenciálu⁷.

Jednoduchý test pro identifikaci dětí ve věku 6 – 12 let vytvořil Jean Charles TERRASSIER a byl publikován jako součást článku "Les enfants surdoués ou la précocité embarrassante" v roce 1995⁸. Test v příloze.

Nadané dítě a Legislativa

Ve Francii neexistuje žádný speciální legislativní dokument, který by definoval nadání nebo vymezoval specifická vzdělávací opatření pro nadané děti. Obecná filozofie národní vzdělávací směrnice je identifikovat individuální a specifické vzdělávací potřeby a poskytnout rovné vzdělávací příležitosti pro všechny (zákon z června 1989). Tento přístup silně podporuje myšlenku heterogenních tříd na každém stupni, kde žáci se speciálními potřebami jsou integrováni do řádných tříd⁹.

Na potřebu zabývat se vzděláváním nadaných žáků ukázaly jako první ve Francii soukromé iniciativy. Tím, jak se nadání věnovalo stále více a více pozornosti ze strany veřejnosti, vzdělávání nadaných se stalo politickým tématem a rostl také zájem škol.

Až do roku 2002 byly děti se speciálními potřebami definovány jako ty s učebními potížemi (včetně žáků opakujících ročník či předčasně opouštějící vzdělávací systém) či handicapovaní. Zprávou Delaubiera z ledna 2002¹⁰ byli intelektuálně nadaní žáci zařazeni do skupiny se speciálními potřebami.

Tato zpráva navrhuje přístupy ve vzdělávání dětí předčasně intelektuálně vyspělých ve Francii a další opatření pro zlepšení jejich podmínek. Její zpracovatel, inspektor akademie, na žádost ministra školství Jacka Langa, popsal současný stav a vypracoval možná řešení pro uspokojení potřeb dětí s vysokým potenciálem. V první části jsou uvedeny soudobé metody identifikace a terminologie používaná v této oblasti. V závěru je popsáno 9 tématických oblastí včetně návrhu opatření: 1) lépe poznat žáky předčasně intelektově vyspělé, 2) předcházet obtížím už v mateřské škole, 3) přizvat do vzdělávacího procesu rodiče nadaných (rozhovory, možnost kdykoliv změnit školu, poradenství), 4) hledat odpovědi na problémy dětí projevující se na základní škole, 5) přizpůsobit rytmus vzdělávání potřebám jednotlivců, 6) rozvinout na základní škole (oba stupně) možnosti obohacování učiva během výuky, 7) na druhém stupni zařadit nadané děti do heterogenních tříd s možnou

⁷ Définition des EHP 7. 10. 2007, www.enfants-haut-potentiel.com/spip.php?articles35

⁸ Jean-Charles TERRASSIER "Les enfants surdoués ou la précocité embarrassante" -3e Ed 1995 - ESF Editeur - pp 59-60

⁹ Monks, F.J., Pfligner, R. (2005): Gifted Education in 21 European Countries: Inventory and Perspective

¹⁰ J.-P. Delaubier (2002): La scolarisation des élèves „intellectuellement précoces“. <http://www.education.gouv.fr/presse/2002/scolprecdep.htm>

účastí ve skupinách s inovativní a diferencovaným pedagogickým přístupem, 8) vzdělávat učitele (směrem k „pestré výuce“), 9) definovat globální strategie v oblasti péče o nadané.

Zásadnější význam v oblasti péče o nadané měl zákon „La loi d'orientation et de programme sur l'avenir de l'école“ (Zákon o směřování a program budoucnosti škol) z 23. dubna 2005. Zákonu předcházela rozsáhlá diskuze^{11,12}. Ten poprvé použil pojem „des aménagements appropriés“ (vhodná opatření/úpravy) pro žáky předčasně intelektově vyspělé ve školních zařízeních. Po dvou letech byla vyvolána diskuze¹³, co že přesně tento termín znamená. Ministerstvo školství doložilo, že v letech 2006-7 realizovalo studii, která měla zmapovat situaci a dále vyústila v instrukce rektorům formou vyhlášky. Vyhláška se týkala zejména těchto bodů: posílení národního pilotního programu, posílení vazeb mezi asociacemi, vytvoření odborných pracovišť na každé akademii. Přáním ministerstva je individualizovat přístup nadaných ke vzdělání, a proto je třeba zejména vytvořit systém péče.

Další zmínky v oficiálních dokumentech k nadání najdeme např. v B.O. de l'Education Nationale (oficiální plátek ministerstva školství) N° 16 z 18. dubna 2002 et N° 14 z 3. dubna 2003 týkající se přípravy přijímacích zkoušek v letech 2002 a 2003 a také v B.O. de l'Education Nationale N° 15 z 11. dubna 2002 týkající se doporučení pro studenty druhého ročníku IUFM (učitelství). Rovněž je problematika nadání zmíněna v B.O. de l'Education Nationale N° z 18. května 2005 týkajícího se vhodných opatření pro studenty intelektově nadané nebo prokazující specifické schopnosti. Oběžník ze dne 17/25. října 2007 týkající se studentů intelektově nadaných nebo prokazujících specifické kvalifikace ve škole a na collègue umožňují brát ohled na zlepšování včasné identifikace a lepší informovanosti učitelů a rodičů s ohledem na snížení strádání dětí ve škole kvůli jejich nadání¹⁴.

Obecně řada dokumentů a vyhlášek Ministerstva školství uvádí, že francouzský školský systém by měl reflektovat diverzitu žáků a dovolovat tak každému využít specifických opatření odpovídajících jeho individuální úrovni (např. přeskocit jeden stupeň v ZŠ) za účelem rozvoje jeho potenciálu. Tato formulace nabízí prostor pro opatření určená nadaným dětem jako nalezení a přizpůsobení učebního stylu, různé cesty vzdělávání a možnosti obohacování učiva, pomoc při problémech ve škole, evaluace kompetencí a rozvoj individuálních studijních programů¹⁵.

¹¹ Kolektiv autorů ALREP (2004): Réflexions écrites le 22 décembre 2003 pour le „Débat national sur l'avenir de l'École“. Enfants Précoces Informations, n. 65.

¹² Kolektiv autorů ALREP (2005): Propositions présentées par l'ALREP a la Présidence de la République et au Ministère de l'Éducation nationale

¹³ <http://www.senat.fr/questions/base/2007/qSEQ070600074.html>

¹⁴ <http://fr.wikipedia.org/wiki/Surdou%C3%A9>

¹⁵ Monks, F.J., Pfligner, R. (2005): Gifted Education in 21 European Countries: Inventory and Perspective

Na úrovni Lycée umožňují vyhlášky zařadit individuální vzdělávací programy velké množství aktivit, které vytváří pro nadané žáky stimulující vzdělávací prostředí. V některých případech však vedla selekce žáků k vytvoření „bazénů elity“, umístěných ve speciálních školách. Kritériem pro přijetí ke studiu byly velmi dobré studijní výsledky. Tyto speciální třídy mají rok až dva roky náskok před řádným vzdělávacím kurikulem.

Celkově můžeme říci, že žádná konkrétní opatření však nebyla legislativou doposud stanovena.

Nadané dítě a formální vzdělávání

Zavedená/užívaná vzdělávací opatření

Vzdělávací opatření, která mohou být iniciovaná nebo realizovaná školami¹⁶:

- Obohacování, nebo-li diferencovaná výuka (homo i hetero třídy): nabízení aktivit, které se neobjevují ve školních programech, ale jsou potřebné k rozvoji jejich potenciálu (tvořivost, průřezová témata atd.)
- „Accélération“ = zrychlené studium: 1) přeskočení ročníku; 2) zhuštěný vzdělávací program, tzn. normální školní program vzdělávání rozložený do méně roků studia
- Jiná opatření (např. síť podpůrných středisek)

Zveřejněná statistika uvádí, že je ve Francii 64 veřejných a soukromých škol, které oficiálně otevřely své dveře intelektuálně nadanými dětem¹⁷.

Speciální přístupy

Nejčastěji používaným opatřením na ZŠ a SŠ je předčasný zápis do školy a přeskočení jednoho ročníku. Několik málo škol zkusilo implementovat individuální akademický program s odkazem na diverzitu vzdělávacích potřeb žáků¹⁸.

Například ZŠ nedaleko Nice nebo college v Cedre v departementu Vesinet vytvořila speciální třídy pro nadané. Velikost třídy je menší než normálně, učitelé jsou vysoce motivováni a upřednostňují individualizované studijní programy pro všechny třídy, studenti mají možnost přeskočit až tři ročníky.

Ještě experimentálněji přistoupily k této problematice školy, kde na vyšších stupních gymnázií nabízí studentům s vysokým IQ mnoho různých kombinací z následujících možností: a) obohacující vzdělávací příležitosti (např. práce na projektech), b) dovolení

¹⁶ Foire Aux Question 7. 10. 2007, www.enfants-haut-potentiel.com/spip.php?articles39

¹⁷ C. Cherrier: *Enquête sur les enfants précoces: La Brest*. La Liberté de l'Est, 30 novembre 2008.

¹⁸ Monks, F.J., Pfligner, R. (2005): *Gifted Education in 21 European Countries: Inventory and Perspective*

přeskočit jeden ročník, c) blízký kontakt mezi rodiči a učiteli, d) podpora učitelů psychology, e) vytvoření skupinek studentů z každého ročníku, ve které může být až 50 % „průměrných“ studentů, f) dovolení studentům účastnit se vyšších tříd v rámci výuky vybraných předmětů (např. přírodní vědy), g) speciální třídy pro nadané od druhého stupně ZŠ a poté progresivní integrace každý rok do řádných tříd s udržení individualizovaných aktivit, které obohacují jejich vzdělávací příležitosti.

Od září 2004 otevřeli v Pařížské „Janson de Sailly“ junior střední škole experimentální pedagogický projekt, který integruje nadané děti se vzdělávacími problémy. V projektu je podporován asistent pedagoga pro 12 dětí, které měli problém integrovat se do školního systému. Tito studenti mají vytvořeny individuální vzdělávací plán z výuky v různých třídách školy podle jejich potřeb. Součástí plánu jsou osobní projekty a místnost pro studenty umožňující setkávání s vrstevníky a přijímat speciální pomoc a vedení.

Zajímavým projektem je Lyonská akademie. V roce 1993 byl vytvořen globální a koherentní plán pro zlepšení situace intelektově nadaných žáků pilotovaný inspektorem akademie v departementu Rhone. Jeho cílem bylo zcitlivět a zmobilizovat školní psychology, zapojit rodiče do vztahu dítě – škola, na prvním stupni podpořit děti v docházce do škol v blízkosti jejich bydliště pod vedením kvalifikovaného pedagoga. Dále byly pro druhý stupeň ustanoveny dvě školy (z nichž jedna v ZEP – zóně přednostního vzdělávání, tzn. v sociálně slabší, populačně silnější lokalitě), jako místa privilegovaného přístupu ke vzdělání pro nadané. Jedna soukromá college se k nim navíc ještě přidala. Smyslem je nevytvářet nějakou novou strukturu vzdělávání, ale zapojit nadané do běžné výuky se snahou více individualizovat metody práce a obohacovat učivo. V neposlední řadě byla nabídnuta podpora učitelům, např. v centru Michel Delay (na pedagogické fakultě).

Další speciální příklady jsou uvedeny v publikaci „Bilan des expériences pédagogiques dans le second degré sur la scolarisation des élèves intellectuellement précoces“¹⁹ z roku 2003. Report popisuje zkušenosti z pěti francouzských škol speciálně zaměřených na vzdělávání nadaných dětí. V závěru jsou uvedena možná řešení podle jednotlivých oblastí – na úrovni národní, na úrovni akademické a regionální, na úrovni školy a v neposlední řadě pedagogického sboru. Text v příloze.

Z již zmíněné Delaubierovy zprávy vyplývá, že je třeba věnovat pozornost zejména čtyřem oblastem: sdružování žáků (otázka zda jsou vhodné homogenní třídy či heterogenní), přizpůsobení obsahu výuky, přizpůsobení se rytmu vzdělávání a pokroku v hodině a přizpůsobení užívaných pedagogických metod.

¹⁹ Ch. DUGRUELLE, P. LE GUILLOU: Bilan des expériences pédagogiques dans le second degré sur la scolarisation des élèves intellectuellement précoces, Mai 2003, n°20 03-018

Vzdělávání učitelů

Vzdělávání učitelů ve Francii spočívá ve dvou až tříletém studiu na univerzitě (nejčastěji psychologie, pedagogika) a dva roky praxe na národním pedagogickém institutu IUFM)²⁰. Problematika péče o nadané je zařazena do povinné části výuky v rámci nějakého obecnějšího tématu²¹. V návrhu Nového programu učitelské přípravy (2002) se uvádí, že je potřeba, aby se učitelé naučili vytvářet učební situace podporující u každého žáka rozvoj jeho osobních schopností. Potřebám nadaných mladých lidí se tudíž bude věnovat větší pozornost než dosud²².

Ve Francii neexistuje systematické vzdělávání budoucích učitelů, které by se týkalo nadaných, avšak jedním z cílů vzdělávání učitelů je upozornit a zcitlivět učitele na diverzitu žáků, přičemž nadaní jsou zde explicitně zmíněni. V roce 2003 byly publikovány závěry studie pedagogických zkušeností na středních školách, které jasně zdůrazňovaly význam vzdělávání učitelů a opatření, která by měla být provedena v této oblasti²³. V současné době existuje pouze speciální kurzy pro školní pedagogy a psychology.

Úplnou novinkou je kurz pro učitele, psychology a další zájemce na Univerzitě Paris Descartes²⁴. Jednosemestrální kurz, 56 hodin přímé výuky, je zakončen certifikátem („certificat de formation universitaire“), na který by měly v budoucnu navázat další kurzy a mohl by se po jejich absolvování transformovat na univerzitní diplom. Program kurzu v příloze.

Nadané dítě a asociace/organizace

Velmi důležitou roli v oblasti péče o nadané mají ve Francii asociace. Některé asociace jsou přímo řízené ministerstvy, jiné sdružují dobrovolná drobná uskupení na způsob občanských sdružení. Asociace fungují na různých úrovních a v různých zájmových oblastech. Některé se věnují informovanosti mezi rodiči, učiteli a psychology, jiné volno časovým aktivitám dětí nebo se snaží hájit problematiku nadaných na úrovni politických rozhodnutí a aktivit.

Hlavním zdrojem informací nejen o asociacích, ale i vzdělávání nadaných je internetový portál <http://www.surdoue.net/>. jedná se o každoročně aktualizovaný rozcestník týkající se webů o předčasně intelektově vyspělých dětech (EIP) nebo nadaných. Seznam všech odkazů a odkazů pouze na oblast školství v příloze. Přehled nejdůležitějších asociací následuje.

²⁰ Monks, F.J., Pfligner, R. (2005): Gifted Education in 21 European Countries: Inventory and Perspective

²¹ Eurydice (2006): Specifická vzdělávací opatření na podporu všech forem nadání žáků v Evropě. Evropská komise.

²² Eurydice (2006): Specifická vzdělávací opatření na podporu všech forem nadání žáků v Evropě. Evropská komise.

²³ Monks, F.J., Pfligner, R. (2005): Gifted Education in 21 European Countries: Inventory and Perspective

1) „Association pour l'épanouissement des Enfants à Haut Potentiel Intellectuel (AE-HPI)“ (asociace pro rozkvět dětí předčasně vyspělých)

Cílem asociace je podporovat, vytvářet a šířit výzkumy týkající se specifických potřeb dětí s vysokým potenciálem. Její náplní je poslouchat a informovat rodiče, zcitlivovat učitele, doktory a další pracovníky v medicíně. Na webové stránce (<http://www.ae-hpi.com>) jsou pro rodiče, učitele a zdravotníky zveřejňovány termíny akcí týkajících se nadání, nabídka vzdělávání, diskusní fórum a seznam literatury.

2) „Association Française pour les Enfants Précoces (AFEP)“ (francouzská asociace pro nadané děti)

L'AFEP se zaměřuje na aktivity pro nadané děti a vychází ze zkušenosti na college v Cedre v departementu Vésinet. Nabízí pomoc rodičům a učitelům, jak lépe rozumět těmto dětem, pomoc předcházet neúspěchům ve škole a sociální segregaci. Tato asociace je řízena ministerstvem školství a pod vedením Sophie COTE (zástupkyně Francie v ECHA) se obrací se jak na rodiče, tak učitele a ředitele škol. Na webové stránce (www.afep.asso.fr) je uveřejněn kalendář akcí týkající se nadání, nabídka vzdělávání a související literatury.

3) „Association Nationale Pour les Enfants Intellectuellement Précoces (ANPEIP)“ (národní asociace pro děti předčasně intelektově vyspělé)

L'ANPEIP se věnuje problematice intelektového nadání již více než 30 let, v současné době pod vedením Monique Binda. Tato federace má za cíl zcitlivět a informovat rodiče a profesionály. Je zřízena ministerstvem školství a sdružuje regionální neziskové asociace založené rodiči, kteří se dobrovolně rozhodli pomoci ostatním rodičům zvládnout obtíže dětí intelektově nadaných. Z ANPEIP se postupně oddělily další organizace např. FRACTALES (ANPEIP-Nord), APPSIS (ANPEIP-Centre). Webová stránka (www.anpeip.org) zveřejňuje důležité odkazy, kalendář vzdělávacích příležitostí, diskusní fórum, seznam literatury a potřebné kontakty.

4) „Association de Loisirs et de Rencontres pour les Enfants Précoces (ALREP)“ (asociace volného času a setkání pro nadané děti)

ALREP byla založena v roce 1981 v Nimes, je řízena ministerstvem mládeže a sportu a stále pod vedením Paula Merchata. Tato asociace má statut dobročinné, laické organizace. Jejím cílem je přispívat k přijetí a vzdělávání dětí a mládeže intelektově nadaných s ohledem na ochranu a rozvoj

²⁴ http://www.enfants-haut-potentiel.com/pdf/Informations_pratiques.pdf

jejich osobnosti. Její webová stránka (www.alrep.org) nabízí možnosti pobytů pro děti a mládež se speciálním programem (dvě letní rekreační centra).

5) „Association d'aide a la reconnaissance des enfants intellectuellement précoces“ (asociace pomoci rozpoznání dětí předčasně vyspělých)

Tato lokální asociace byla založena rodiči z Rives v departementu Isere. Jejím cílem je pomáhat rodičům nadaných dětí. V současné době není možné zjistit nějaké aktuální informace z webu (<http://www.aareip-01.org/>).

Zástupci některých asociací jsou stálými členy komise (Commission) – poradního orgánu pro ministerstvo školství.

Na mezinárodním poli péče o nadané je Francie zapojena do několika organizací.

1) Eurotalent

Eurotalent je evropská organizace založena při Evropě národů v roce 1988 jedenácti národními asociacemi ze sedmi zemí. Organizace byla založena za účelem mezinárodní spolupráce v oblasti péče o nadané (www.eurotalent.org/fr).

2) Mensa

Tato asociace byla založena v Oxfordu v roce 1946 a sdružuje osoby z mnoha zemí, které mají IQ vyšší než 98 % populace. Mensa-Francie byla založena v roce 1965 paní Marianne Seydoux.

3) Europrécoces

Tato asociace organizuje zejména semináře a mini konference.

Výzkum

Prof. Lubart

Tématem dětí s vysokým potenciálem se zabývá tým výzkumníků na univerzitě v Paříži - Université Paris Descartes, z laboratoře Psychologie a kognitivních neurověd, vedený prof. Lubartem. Veškeré své poznatky a výsledky výzkumů publikuje na <http://www.enfants-haut-potentiel.com>. Základní informace jsou určeny i laické veřejnosti jako metody identifikace a vysvětlení pojmů. Uvedeny jsou zde kontakty na významné asociace, atd.

ISFER

V Tours funguje institut Institut du surdouement – formation, education et recherche. Byl založen v roce 1996 Jeane Brunaultem, psychologem, mimo jiné prezidentem Eurotalnetu a poradcem ANPEIP, a paní Peirre Morin, prezidentkou ANPEIP.

Závěr

Řada odborníků hodnotí Francii jako zemi, která v péči o nadané výrazně zaostává za ostatními. Péče o kognitivně nadané ve Francii není v současné době jasně legislativně ukotvena. Většina aktivit pro nadané vzniká zespodu, tzn. z iniciativy rodičů předčasně intelektově vyspělých dětí či ředitelů škol. Aktivní jsou tedy zejména asociace a některé školy v regionech, případně výzkumníci.

Kromě diskuzí na téma vhodných metod identifikace, probíhají diskuze ohledně vyčleňování předčasně intelektově nadaných dětí a jejich vzdělávání v homogenních třídách či naopak jejich vzdělávání v běžné třídě dostatečně kvalifikovanými učiteli a za použití moderních pedagogických přístupů. Velký tlak je zkvalitnění přípravy budoucích učitelů. Vzhledem k tomu, že ve Francii učitelství je studováno jako dvou až tří letá nástavba, je implementace problematiky pedagogiky nadaných alespoň z obecného hlediska jednodušší než v Česku. Pokud jde o obohacování učiva, na základě vlastní zkušenosti velmi kladně hodnotím francouzské učebnice, které jsou koncipovány tak, aby rozšiřovaly základní učivo a nabízely možnosti dalšího obohacování (tzv. dossiers).

Pro možný zdroj inspirace, bych vyzdvihla dvě oblasti: 1) regionální síť péče o nadané, 2) vymezení aktivit asociací. Podle vzoru Lyonské akademie by bylo velmi zajímavé vytvořit podobnou spolupracující síť i v jednotlivých regionech Česka, samozřejmě upravenou podle místních podmínek. Regionální spolupráce tvořená poradenským centrem pro rodiče a učitele (psycholog, speciální pedagog a odborný pedagog), sítí základních a středních škol úzce spolupracujících s jasnou koncepcí péče o nadané, regionálním centrem pro nadané, resp. děti zájímající se o přírodní vědy a matematiku (volno časové centrum s kroužky, kontakty na odborná pracoviště a možností práce na individuálních projektech). Druhý možný bod inspirace z francouzského modelu péče o nadané spatřuji v jasném vymezení kompetencí mezi přímo řízenými organizacemi MŠMT, občanskými sdruženími věnujícími se problematice péče o nadané a dalšími dotčenými subjekty a jejich spolupráce v poradním orgánu nejen pro MŠMT, podobně jako ve Francii Commission. Konkrétní příklady (aktivity) péče o nadané přímo na školách je možné čerpat ze zkušenosti jednotlivých škol, nicméně je třeba brát v úvahu, že většinový názor je spíše nevyčleňovat nadané z hlavního vzdělávacího proudu.

Přílohy

1. Identifikace intelektově nadaných dětí ve věku 6 – 12 let
2. Pedagogické zkušenosti na druhém stupni v oblasti vzdělávání žáků předčasně intelektově vyspělých
3. Program kurzu Péče o nadané

4. Internetové odkazy týkající se školství

5. Internetové odkazy týkající se obecně nadání

Zdroje informací

- Cherrier, C. (2008): Enquête sur les enfants précoces: La Breste. La Liberté de l'Est, 30 novembre 2008.
- Delaubier, J.-P. (2002): La scolarisation des élèves „intellectuellement précoces“. [<http://www.education.gouv.fr/presse/2002/scolprecdp.htm>]
- Dugruelle, Ch., Le Guillou, P. (2003): Bilan des expériences pédagogiques dans le second degré sur la scolarisation des élèves intellectuellement précoces, Mai 2003, n° 2003-018
- Eurydice (2006): Specifická vzdělávací opatření na podporu všech forem nadání žáků v Evropě. Evropská komise.
- Kolektiv autorů ALREP (2004): Réflexions écrites le 22 décembre 2003 pour le „Débat national sur l'avenir de l'Ecole“. Enfants Précoces Informations, n. 65. [http://www.alrep.org/telechargement/info_educatives_scolaires/04_debat_national_23dec2003.pdf]
- Kolektiv autorů ALREP (2005): Propositions présentées par l'ALREP a la Présidence de la République et au Ministère de l'Éducation nationale [http://www.alrep.org/telechargement/info_educatives_scolaires/02_douze_propositions.pdf]
- Monks, F.J., Pfligner, R. (2005): Gifted Education in 21 European Countries: Inventory and Perspective. Radboud University Nijmegen.
- Terrassier, J.-Ch. (1995): Les enfants surdoués ou la précocité embarrassante. N°3 Ed 1995 - ESF Editeur - pp 59-60

- Archiv senátu Francouzské republiky [<http://www.senat.fr/questions/base/2007/qSEQ070600074.html>]
- Association d'aide a la reconnaissance des enfants intellectuellement précoces - [<http://www.aareip-01.org/>]
- Association Française pour les Enfants Précoces (AFEP) - [www.afep.asso.fr]
- Association de Loisirs et de Rencontres pour les Enfants Précoces (ALREP) - [www.alrep.org]
- Association Nationale Pour les Enfants Intellectuellement Précoces (ANPEIP) - [www.anpeip.org]
- Association pour l'épanouissement des Enfants à Haut Potentiel Intellectuel (AE-HPI) - [<http://www.ae-hpi.com>]
- EDU.cz – český vzdělávací a informační portál [http://app.edu.cz/portal/page?_pageid=33,274055&_dad=portal&_schema=PORTAL&csu=8&cid=94&piref33_274056_33_274055_274055.instance_id=118190]
- Eurotalent – [www.eurotalent.org/fr]
- Francouzská wikipédie [<http://fr.wikipedia.org/wiki/Surdou%C3%A9>]

- Stránky výzkumného týmu prof. Lubarta, sekce Nejčastěji kladené otázky na portálu [www.enfants-haut-potentiel.com/spip.php?articles39]
- Stránky výzkumného týmu prof. Lubarta, sekce definice nadání [www.enfants-haut-potentiel.com/spip.php?articles35]
- Stránky výzkumného týmu prof. Lubarta, sekce semináře [http://www.enfants-haut-potentiel.com/pdf/Informations_pratiques.pdf]

7.6 Podpora nadaných žáků v Německu

OBSAH

1	Vládní iniciativa vzdělání a nadání (Bildung und Begabung).....	
1.1	Soutěže.....	
1.1.1	Spolková matematická soutěž.....	89
1.2	Podpůrné prostředky.....	91
1.3	Německá žakovská akademie (Deutsche Schüller Akademie).....	91
1.3.1	Cíle	92
1.3.2	Výběr účastníků	92
1.3.3	Financování kurzu	93
1.3.4	Konkrétní příklad – program akademie Braunschweig 2008.....	93
1.4	Německá juniorská akademie (Deutsche Junior Akademie).....	94
2	Další organizace, které nabízí aktivity pro nadané	94
3	Stipendia a stipendijní programy.....	95
4	Speciální školy a třídy	95
4.1	Příklad školy pro výjimečně nadané žáky.....	95
4.1.1	Koncepce školy	96
4.1.2	Život v internátě.....	97

Podpora nadaných žáků v Německu je založena na několika pilířích:

- soutěže
- prázdninové pobyty
- školy pro výjimečně nadané žáky
- stipendia

Vládní iniciativa vzdělání a nadání (*Bildung und Begabung*)

Vzdělání a nadání je iniciativa, která vznikla v rámci Nadace pro německou vědu (Stiftverband für die Deutsche Wissenschaft). Tento spolek vznikl v roce 1985 a jeho cílem je podpora nadaných dětí. Jde o to nalézt, podporovat a probouzet v mladých lidech nadání. Má pomáhat stávajícím vzdělávacím institucím nalézat a podporovat zvláště nadané a motivované žáky, především v rámci sekundárního vzdělávání.

Cílem tohoto spolku je:

- Vyvíjet dobře realizovatelné, různorodé a přístupné pomůcky k rozvoji intelektuálních schopností
- Zpřístupnit informace týkající se podpory nadaných všem, kdo se o tuto oblast zajímají
- Podporovat a organizovat další prostředky týkající se podpory nadaných, např. školení, odborné konference
- Zpracovávat výzkumné studie a publikace

FINANCOVÁNÍ

Projekty spolku jsou financovány převážně z podpory Spolkového ministerstva pro vzdělání a výzkum a Nadace pro německou vědu. Jednotlivé projekty jsou také financovány příslušnými spolkovými zeměmi, dary od sponzorů a nadací.

GRÉMIA

Grémium radí v otázkách činnosti spolku a rozhoduje o jednotlivých opatřeních. Členy tohoto grémia jsou: Spolkové ministerstvo pro vzdělání a vědu, Konference ministrů kultury (Kultusministerkonferenz), Nadace pro německou vědu, dále pak reprezentanti vědy a hospodářství. Pro jednotlivé projekty jsou zřízeny výbory, které radí v odborných otázkách.

Soutěže

Žákovské soutěže patří mezi jednu z hlavních nabídek iniciativy.

Hlavním instrumentem, který má umožnit vyhledávání a probouzení talentu u žáků, jsou soutěže. Soutěž je pro žáky motivující, mohou si zde prověřit své znalosti. Zároveň jsou vhodným prostředkem pro vyhledávání nadaných žáků. Ze zhruba 20 soutěží probíhajících v celém Německu organizuje spolek následující tři:

Spolková cizojazyčná soutěž (Bundeswettbewerb Fremdsprachen)

Spolková matematická soutěž (Bundeswettbewerb Mathematik)

Výběrová soutěž pro Mezinárodní matematickou olympiádu (Auswahlwettbewerb zur International Mathematik Olympiade)

V roce 2009 bude Spolek pořádat 50. Mezinárodní matematickou olympiádu v Brémách.

Soutěží pro nadané žáky je mnoho, např.:

- Bundeswettbewerb Fremdsprachen
- Bundeswettbewerb Mathematik
- Chemieolympiade
- Physikolympiade
- Biologieolympiade

- Philosophieolympiade

Spolková matematická soutěž

Soutěž je určena pro všechny, kdo se zajímají o matematiku. Skládá se ze dvou domácích kol a z jednoho závěrečného kola, které spočívá v matematickém odborném rozhovoru. Je zaměřena na žáky všech škol připravujících na vysokou školu. Zajímavými a náročnými úkoly se snaží povzbudit mladé k tomu, aby se delší dobu zabývali matematikou. Kromě školních matematických znalostí potřebuje člověk také velkou dávku trpělivosti.

Jak probíhá soutěž?

V obou domácích kolech jsou zadány čtyři úkoly z různých oborů matematiky (geometrie, kombinatorika, aritmetika, algebra). V druhém kole jsou výrazně náročnější než v prvním. Tyto úkoly je nutné vypracovat samostatně během dvou měsíců v písemné formě.

V prvním kole je povolena i skupinová práce. Maximálně tři účastníci mohou vytvořit skupinu a pracovat společně. Pokud skupina uspěje, dostává každý účastník této skupiny oprávnění postoupit do dalšího kola. V druhém kole smějí účastníci pracovat pouze samostatně.

Ve třetím kole, které je také nazýváno kolokvium, již nejde pouze o řešení úloh. Zde musí každý účastník vést téměř hodinový odborný rozhovor s matematikem, většinou univerzitním profesorem. Na základě tohoto rozhovoru je vybrán celkový vítěz.

Vedle toho za účelem vzájemného poznání pořádají účastníci doprovodný program, kde přednáší své vlastní příspěvky. Mají také možnost projít přijímacím řízením k přijetí do „Studentské nadace“ („Studienstiftung des deutschen Volkes“ – nadace poskytující finanční podporu vysokoškolským studentům).

Konkrétní průběh soutěže

Prosinec – vypsání soutěže, zaslání podkladů

Do konce února – vypracování úkolů

1. března – uzávěrka prvního kola

do konce května – oprava a vyhodnocení

začátek června – sdělení výsledků účastníkům

začátek července – sestavení úkolů. Rozeslání přímo oprávněným účastníkům

do konce srpna – vypracování úloh

1. září – uzávěrka druhého kola

do konce října – oprava a vyhodnocení

začátek listopadu - sdělení výsledků účastníkům

začátek února - kolokvium

Kdo se může účastnit jednotlivých kol?

První kolo je otevřeno všem ročníkům výše zmiňovaných škol. Ve svém obsahu se však soutěž orientuje na žáky 10.-13. ročníku.

Všichni, kdo úspěšně zvládnou první kolo, mají právo účastnit se i kola druhého. Ti, kdo se umístí v druhém kole na prvních místech, postupují do třetího kola.

Co je možné vyhrát?

V prvním kole získávají výherci diplom za první, druhé a třetí místo. V druhém kole kromě diplomů získávají výherci 160 Euro. Ve třetím kole je pouze jeden vítěz, který je jmenován spolkovým vítězem. Automaticky je také přijat do studentské nadace. Tím získává stipendium a rozsáhlou podporu během svého studia. Kromě toho je možné vyhrát různé zvláštní ceny.

Kdo pořádá soutěž?

Pořadatelem Spolkové matematické soutěže je Spolek pro vzdělání a nadání. Soutěž je financována Spolkovým ministerstvem pro vzdělání a výzkum a Nadací pro německou vědu. Stojí pod záštitou spolkového prezidenta. Kulturní a školní instituce dané spolkové země podporují soutěž a doporučují účastníky.

ZADÁNÍ PŘÍKLADŮ PRO ROK 2008

Úlohy prvního kola

Úkol 1

Fritz sestavil pomocí zápalek stejné délky strany paralelogramu (rovnoběžníku?), jehož vrcholy neleží na společné přímce. Zjistil, že na diagonály pasuje přesně 7, případně 9 sirek. Kolik sirek tvoří obvod paralelogramu?

Úkol 2

Vytvořte číslo 2008 jako součet přirozených čísel tak, aby součet převrácených hodnot sčítanců dal číslo 1.

Úkol 3

Dokažte následující výpověď:

V ostroúhlém trojúhelníku ABC se střetnou osa úhlu α , střední příčka b , a výška c právě v jednom bodě, pokud osa úhlu α , strana BC a kruh se středem u paty výšky procházející vrcholem A mají společný jeden bod.

Úkol 4

V rovinném souřadnicovém systému stojí 4 hrací kameny na bodech, jejichž souřadnice jsou celá čísla. Mohou se posouvat podle následujících pravidel:

Kámen se může posunout na novou pozici, pokud uprostřed mezi jeho bývalou a novou pozicí leží jeden ze zbývajících kamenů. Na začátku leží kameny na bodech (0,0), (0,1), (1,0) a (1,1).

Je možné po mnoha tazích dosáhnout toho, že 4 kameny budou na bodech (0,0), (1,1), (3,0) a (2,-1)?

Úlohy druhého kola

Úkol 1

Určete všechna reálná řešení rovnice

$$\sqrt[5]{x^3 + 2x} = \sqrt[3]{x^5 - 2x}$$

Přitom má být vysvětleno (na rozdíl od některých definic v odborné literatuře), že pro liché celé číslo $n > 1$ kořen $\sqrt[n]{a}$ také pro záporný reálný Radikand a platí: Má to být takové reálné číslo, pro které platí $b^n = a$

Úkol 2

Vyberte celá kladná čísla a, b, c , tak, aby kvocienty $\frac{bc}{b+c}, \frac{ca}{c+a}$ a $\frac{ab}{a+b}$ byly celými čísly.

Dokažte, že a, b, c mají společného dělitele, který je větší než 1.

Úkol 3

Bodem uvnitř koule prochází 3 páry vzájemně na sebe kolmých rovin. Ty rozdělují povrch koule na 8 křivočarých trojúhelníků. Trojúhelníky jsou zbarveny střídavě černě a bíle tak, že povrch koule vypadá jako šachové pole. Máte dokázat, že přesně polovina povrchu koule je zbarvena černě.

Úkol 4

Na policice stojí vedle sebe n knih ($n \geq 3$) od zcela rozdílných autorů. Knihovník se podívá na první a druhou knihu zleva a pokud nejsou seřazeny podle abecedního pořádku, vymění je. Pak udělá to samé s druhou a třetí knihou zleva atd. Takto projde celou řadou knih dohromady třikrát zleva doprava. Při kolika různých počátečních výchozích uspořádáních knih jsou pak tyto knihy abecedně seřazené?

Podpůrné prostředky

Důležitým projektem v této oblasti je Německá žakovská akademie. Jsou to šestnáctidenní programy probíhající o letních prázdninách pro zvláště nadané žákyně a žáky vyšších ročníků gymnázia (Oberstufe = 11.-12. stupeň vzdělávání). Pro nižší ročníky gymnázia (Sekundarstufe I. = 5.-10. stupeň vzdělávání) představují odpovídající nabídku Německé juniorské akademie.

Pro vítěze matematické a cizojazyčné olympiády organizuje spolek jednou ročně několikadenní seminář. Výhercům velmi nízkého věku zajistí spolek místa na akademických letních programech v USA.

Soutěží a programů, které pořádá tento spolek, se účastní ročně více než 20 tisíc mladých lidí.

Všechny výše uvedené programy jsou pod záštitou spolkového prezidenta.

Informační služba k podpoře nadaných

Spolek dává k dispozici informace týkající se podpory nadaných. Většinu z nich lze nalézt na internetu. Každý, kdo by měl zájem, může požádat o další informace. Jde především o následující oblasti:

- nabídka podpory nadaných v Německu i v zahraničí
- soutěže a ceny
- odborníci na oblast podpory nadaných

Další projekty

Kromě výše uvedeného pořádá spolek odborné konference, menší výzkumné projekty, vydává publikace

Německá žakovská akademie (Deutsche Schüller Akademie)

Německá žakovská akademie je mimoškolní program podpory nadaných žáků a žákyň. Akademie se konají každoročně během letních prázdnin a trvají 17 dní. Skládají se ze šesti kurzů, které se týkají různých témat z oblasti přírodních věd, duchovních věd, společenských věd a z oblasti múzické. Odbornou činnost v kurzech doplňuje nabídka dalších aktivit (sport, divadlo, hudba, exkurze, přednášky).

Zvláštní program nabízí Mezinárodní akademie. Zde se setkávají mladí ze čtyř východoevropských sousedních zemí a Německa. Vychází z konceptu Žakovské akademie. Skládá se ze čtyř kurzů a klade důraz na rozdílnost národních identit.

Obecně představují akademie pro žáky intelektuální a sociální nabídku, která jim má zprostředkovat nové a širší zkušenosti. Akademie povzbuzují k interdisciplinárnímu myšlení a práci. Umožňují setkání s vrstevníky, kteří mají podobné zájmy a výjimečné schopnosti v nejrůznějších oborech. Díky tomu mají účastníci možnost poznávat nové způsoby myšlení, podívat se za horizont svých dosavadních zkušeností a přiblížit se k hraničním svým schopnostem a sil.

Německý Bundestag dal roku 1993 souhlas ke zřízení Žakovských akademií jako dlouhodobého opatření financovaného z rozpočtu Spolkového ministerstva pro vzdělání a výzkum. V roce 1994 dala k tomuto opatření souhlas také Konference ministrů kultury. Žakovské akademie stojí pod záštitou spolkového prezidenta.

Cíle

Cílem akademií je nabídnout žákům nové intelektuální a sociální výzvy. Podporovat je v jejich schopnostech, utvářet nové sociální kontakty a nechat je pod vedením kvalifikovaných vyučujících pracovat na náročných úkolech z jejich oboru. Úroveň odpovídá většinou učivu prvních semestrů na vysoké škole. Koncepce akademií je založena na následujících principech:

- Účastnit se mohou obzvlášť nadaní a motivovaní mladí lidé.
- Žáci mají být schopni více než dva týdny společně žít a pracovat.
- Účastníky vyučují vědci, odborníci, a experti pro určitou oblast. Jsou vedeni k samostatné činnosti a vytváření vlastních vědeckých poznatků. Přitom se seznamují se základními standardy a pravidly vědecké práce.
- Témata, ze kterých je kurz sestaven, se týkají různých oblastí – přírodních věd, společenských věd, duchovních věd a oblasti múzické. Program akademie je sestaven tak, aby v něm byly zastoupeny různé disciplíny. V kurzu je v maximální míře podporována mezioborová výměna informací a zkušeností.
- Kurzy mají zprostředkovat základní vědecká fakta a procvičovat systematické a strukturální myšlení. Těžištěm je také zprostředkování metod vědecké práce, které jsou specifické pro jednotlivé obory.
- Práce v kurzech je doplněna sportovními, sociálními a kulturními aktivitami.
- Nedílnou součástí práce v kurzech je vypracování dokumentace. V této dokumentaci se zaznamenává téma, učební proces a výsledky práce. Na konci je z těchto zápisů vytvořena brožura.
- Další důležitou součástí je tzv. „obrácení rolí,“ ve kterém se účastníci dostávají do role vyučujícího a informují účastníky ostatních kurzů o své práci.
- Akademie se skládá z šesti kurzů, v každém je 16 účastníků. Každý kurz je veden dvěma vedoucími. Během akademie pracuje každý účastník v kurzu dle vlastního výběru v celkové délce přibližně 50 hodin.

Žáci žijí během akademie ve společnosti stejně motivovaných lidí s podobnými zájmy. Zážitek tohoto společenství, které je charakterizováno povzbuzující, otevřenou a tolerantní atmosférou, je pro mnohé z nich ta nejdůležitější a nejcennější zkušenost. Navázaná přátelství a kontakty přetrvávají i nadále mimo kurz, například prostřednictvím „klubu bývalých účastníků“. Mnozí „bývalí účastníci“ se stali vedoucími kurzů.

Výběr účastníků

Žakovské akademie jsou určeny žákům vyšších ročníků gymnázií. Oprávnění k účasti jsou žáci a žákyně, kteří k datu konkurzu navštěvují 11./12. stupeň vzdělávání (při 13. stupních) nebo 10./11. stupeň (při 12. stupních), a kteří prokázali své schopnosti a motivaci. Jako doklad je uznáno i doporučení školou.

Každý rok v lednu dostávají všechny maturitní školy žádost, aby doporučily zvlášt' nadané žákyně nebo žáky. Tuto žádost dostávají také vybrané školy v ostatních zúčastněných zemích. Toto doporučení je nutné poslat do konce února Německé žakovské akademii. Protože kapacita v akademiích je omezená, může každá škola doporučit pouze omezený počet žáků.

Pokud se chce nějaký žák přihlásit z vlastní vůle, mělo by být kontaktováno vedení školy, aby se vyslovilo k tomu, zda žáka doporučuje. Přihlášení žáka bez doporučení školy může být provedeno pouze tehdy, pokud je doloženo, že se škola nesmí z opodstatněných důvodů o jeho přihlášení dozvědět.

Na konci února obdrží všichni žáci program Německé žakovské akademie. Zároveň jsou požádáni, aby si vybrali jeden z kurzů. Každý si vybere jeden hlavní kurz, o který má největší zájem, a dále až čtyři možné alternativní. Výběrem kurzu žák také potvrzuje účast na akademii. Každý žák se může účastnit programu akademie zásadně pouze jednou.

KRITÉRIA VÝBĚRU

Na základě přihlášek rozhodne akademie o rozdělení míst. Zkušenost ukazuje, že počty uchazečů o jednotlivé kurzy značně kolísají (5- 80 do jednoho kurzu). Při obsazování míst v jednotlivých kurzech se postupuje podle následujících pravidel:

- Postupuje se tak, aby bylo v kurzech vyrovnané zastoupení obou pohlaví
- V přiměřené míře je brán ohled na jednotlivé školy, spolkové státy, soutěže
- Pokud jedna škola předloží více žádostí, dostane souhlas pouze jeden žák či žákyně

Pokud ani tyto principy neusnadní výběr, může v krajním případě rozhodnout los.

Odmítnutí žáka nevypovídá v žádném případě o jeho kvalitách. Všichni, kdo obdrželi doporučení, jsou považováni za rovnocenné.

Na základě zkušeností je nutné počítat s tím, že zdaleka ne každému uchazeči o místo v kurzu může být vyhověno. V roce 2008 činilo procento přijatých 65,7%.

Financování kurzu

Akademie jsou z poloviny financovány Spolkovým ministerstvem pro vzdělání a výzkum, dále z Nadace pro německou vědu a dalších nadací. Účastníci se podílí částkou 550 Euro. Tato částka zhruba pokryje náklady na ubytování a stravu v internátě. Z této částky je také hrazen program, vedoucí a nadstandardní aktivity a exkurze. Cestu z domova si platí účastníci sami, stejně tak i výdaje za osobní pracovní materiály, telefon, soukromé výlety, nápoje, atd.

SLEVY NEBO ZRUŠENÍ POPLATKŮ

Poplatky mohou být v některých případech sníženy nebo i zrušeny úplně z důvodů nízkých příjmů rodiny. Žádnému žákovi nemůže být odmítnuta účast z finančních důvodů. Míra snížení poplatku je stanovena na základě výše rodinných příjmů.

Konkrétní příklad – program akademie Braunschweig 2008

(31.7. – 16.8. 2008)

Kurz 1: Struktury v chaosu

Nejprve si žáci vytvoří základy topologie a aritmetiky komplexních čísel. Následovat bude studium různých diskrétních dynamických systémů a chaotických struktur. Například prostřednictvím polynomů. „Mandelbrotova množina“ se nabízí jako příklad a možnost numerického experimentování.

Kurz 2: Organická chemie z pohledu teoretického

Organická chemie nabízí množství různých vazeb a reakcí. V tomto kurzu se bude zkoumat, jak se dají tyto reakce vysvětlit pomocí kvantové mechaniky. Účastníci využijí své teoretické poznatky z chemie a také si vyzkouší chemické reakce na počítači.

Kurz 3: Od molekul k prvním formám života- evoluce na rozhraní chemie a biologie

O evoluci má skoro každý své vlastní mínění. Základní otázkou zůstává, jak vznikly z prvních atomů v „pralátce“ („Ursuppe“) stále komplexnější molekuly a jakým způsobem se dokázaly rozmnožit. Tento kurz ukáže mimo jiné to, že na tyto otázky neexistují jednotné odpovědi.

Kurz 4: Experimentální ekonomie – jak skutečně fungují trhy

V centru tohoto kurzu stojí způsoby fungování trhů. Účastníci nahlédnou také do oblasti mikroekonomie. V popředí pak budou „classroom experiments“, při kterých si účastníci vyzkouší fungování ekonomiky na vlastní kůži.

Kurz 5: K věčnému míru – úvod do problematiky válek a míru

Ozbrojené konflikty, ale i teroristické hrozby ohrožují milióny lidí. Válka v Iráku blízkovýchodní konflikt, ale i násilné vyjednávání v Africe, Latinské Americe a Asii nemají konce. Média informují o těchto konfliktech rozdílně, přestože vychází z pozadí aktuálních událostí. Jaký je rozdíl mezi válkou a ozbrojeným konfliktem? Je terorismus válka? Co motivuje jednání aktérů války? Jak je možné ukončit válečné konflikty a zajistit trvalý mír? V kurzu budeme společně hledat odpovědi na tyto otázky, abychom získali nové poznatky pro porozumění aktuálního válečného dění.

Kurz 6: Hledání stop. O konstrukci historické pravdy

Můžeme vyzkoumat, „jak to vlastně bylo“ (Leopold v. Ranke)? S pomocí klíčových textů historické vědy (Např. Thukydides, Schiller, Ranke), filosofických reflexí a literárních příkladů budeme hledat odpověď na otázku, zda vůbec a jak je možné vědění o minulosti.

Německá juniorská akademie (Deutsche Junior Akademie)

Existuje od roku 2003 a vychází z konceptu Žákovské akademie. Je to také mimoškolní program zaměřený na nadané žáky, ale pro nižší ročníky gymnázií (Sekundarstufe I., 5.-10. stupeň vzdělávání). Juniorské akademie jsou organizovány v jednotlivých spolkových zemích, jde tedy o regionální záležitost. Jednotlivé regiony si samy určují délku, poplatky, způsob výběru účastníků, případně snížení poplatku. Juniorské akademie trvají zpravidla 10 – 16 dní. Hlavním kritériem výběru bývá opět především doporučení školy nebo úspěch v uznávaných soutěžích.

Vývoj programu je koordinován Spolkem pro vzdělání a nadání. Konkrétní organizace akademií však probíhá na úrovni jednotlivých spolkových zemích. Juniorské akademie se na Konferenci ministrů kultury v roce 2006 zavázaly ke kvalitě, která má zaručovat vysoký pedagogický standard.

Další organizace, které nabízí aktivity pro nadané

Mnoho organizací nabízí prázdninové pobyty pro výjimečně nadané, např:

- Bildung und Begabung
- Leipziger Schüllergesellschaft für Mathematik
- Wurzel e.V.
- Akademie Burg Fürsteneck

Stipendia a stipendijní programy

Výjimečně nadaní studenti jsou státem podporováni především finančně, a to ve formě stipendií. Tato stipendia jsou rozdělována výjimečně nadaným studentům prostřednictvím nadací.

V Německu existuje mnoho stipendijních programů. Toto je 11 největších nadací, které fungují v rámci Spolkového ministerstva pro vzdělání a výzkum:

- Studienstiftung des deutschen Volkes
- Cusanuswerk
- Evang. Studienwerk e. V. Villigst
- Hans-Böckler-Stiftung
- Stiftung der Deutschen Wirtschaft
- Konrad-Adenauer-Stiftung
- Heinrich Böll-Stiftung
- Friedrich-Ebert- Stiftung
- Rosa-Luxemburg-Stiftung
- Friedrich Naumann-Stiftung
- Hans-Seidel-Stiftung

Kromě toho existují i soukromé nadace. Jednou z největších je Reemtsma Begabtenförderungswerk.

Speciální školy a třídy

Některá gymnázia nabízí od 6. stupně speciální třídy pro výjimečně nadané žáky se zaměřením na matematiku, jazyky, hudbu, sport.

Kromě toho zde existují internátní školy pro výjimečně nadané.

- v Hesensku: Oberstufengymnasium Schloss Hansenberg
- v Sasku: Sankt Afra zu Meißen
- v Bádensku-Würtembersku: Landesgymnasium in Schwäbisch Gmünd
- v Sasku-Anhaltsku: Landesschule Pforta

Příklad školy pro výjimečně nadané žáky

Saské zemské gymnázium svaté Afry (Sächsisches Landesgymnasium sankt Afra)

Založení: 1543 (znovu založeno 2001)

Počet žáků: 285 (148 dívek, 137 chlapců)

Počet učitelů: 43 (22 žen, 21 mužů)

(k březnu 2008)

Sankt Afra je gymnázium pro výjimečně nadané žáky ve Spolkovém státě Sasko, se sídlem v Míšni. Cílem školy je podpora žáků s vysokým nadáním a žáků s nadáním ve více oborech. Přitom jsou do popředí stavěny především sociální kompetence. Školní poplatky připadají především na péči v internátě, nájem a stravu. Sankt Afra je první státní vzdělávací zařízení svého druhu v Německu a platí jako vzor pro další podobné školy.

Zemské gymnázium Sankt Afra navazuje na tradici „Knížecí zemské školy Svaté Afry“, která byla založena roku 1543. Nese jméno patronky města a biskupství Augsburgu. Jejimi nejznámějšími absolventy byli Christian Fürchtegott Gellert, Ernst Schnabel, Samuel Hahnemann, Friedrich Naumann und Gotthold Ephraim Lessing.

Koncepce školy

Výběrové řízení

Gymnázium přijímá na začátku každého školního roku až 50 žáků 7.stupně. K tomu probíhá třídní výběrové řízení. Kromě rozumových schopností jsou prověřovány také vlastnosti, jako je schopnost týmové práce a sociálního začlenění. Po svém přijetí prochází žáci tříměsíční zkušební dobou. Případný přestup žáka z jiné školy je možný pouze tehdy, je-li volné místo v daném ročníku a pokud žák složí přijímací zkoušku.

Výuka

Jako jediná škola má gymnázium Sankt Afra všeobecný profil a nabízí rozšíření v různých oborech (jazyky, matematicko/přírodovědná oblast, umělecko/estetická oblast a hudební oblast).

Z těchto oblastí si mají žáci po poradě se svým gymnaziálním „mentorem“ vybrat nejméně dvě, maximálně všechny čtyři. Rozšířená výuka v těchto oblastech pak probíhá v rámci tzv. „Addit“ (jejich výuka probíhá v odpoledních hodinách).

V nižších ročnících gymnázia se účastní žáci jak přírodovědné tak jazykové výuky, na rozdíl od většiny gymnázií, kde si žáci musí zvolit jeden z těchto směrů.

Pokud jde o jazyky, žáci si vybírají jeden ze starých jazyků (latina a starořečtina), jeden z moderních jazyků (francouzština, ruština, španělština). Angličtina je přitom hlavním povinným jazykem. Všichni žáci si vybírají nejméně tři cizí jazyky, nejvíce však čtyři. Další jazyky si mohou podle nabídky zvolit jako volitelný předmět (čínština, portugalština, čeština, hebrejščina, arabština).

Výuka probíhá ve dvouhodinových, běžný vyučovací den má dvouhodinový tří. Výuka je na rozdíl od ostatních gymnázií také v sobotu, pouze dvě dvouhodinové. Obsah vzdělávání vychází ze saských osnov, v některých svých částech může být však krácen nebo naopak prohlouben, což otevírá prostor vlastní iniciativě žáků.

Pro žáky, kteří se zvláště zajímají o některé téma, existuje na gymnáziu koncept „studijního závazku“ (Lernvertrag). To umožňuje žákům věnovat se určitému tématu paralelně s běžnou výukou samostatně s podporou učitelů. Tato práce je zakončena přednáškou, diskusí nebo jiným podobným výstupem.

V 8.a 9. třídě píší žáci trimestrální práce. Každý rok odevzdají tři práce týkající se tří různých tematických oblastí. V 10. ročníku píší jednu větší odbornou práci na libovolné téma. Tato práce je zároveň přípravou na zvláštní studijní práce (besondere Lernleistungen) na vyšších stupních gymnázia. Kromě základní výuky (Fundamentum) a rozšířené výuky (Additum I.) je zde ještě další stupeň rozšířené výuky na soutěžní úrovni (Additum II.). Odborní učitelé rozhodují o účasti žáků na této výuce, ale ne o účasti na samotných soutěžích.

Vyšší ročníky gymnázia (11. a 12. stupeň, Oberstufe)

Ve vyšších ročnících gymnázia je na rozdíl od běžných gymnázií v Sasku vyučován třetí specializační předmět (Leistungskurs, pozn. podle saského školského zákona jsou na vyšších ročnících gymnázia vyučovány dva specializační předměty, které mají vyšší hodinovou dotaci). Na rozdíl od ostatních gymnázií v Sasku je zde také volnější možnost různých kombinací těchto předmětů. Možnosti kombinací však odpovídají předpisům Saského ministerstva kultury. To znamená, že mezi těmito předměty nemůže být tělocvik, kurzy zaměřené na umění nebo společenské vědy. Přesto se mohou žáci zapsat do neobvyklých specializačních kurzů. Tak byl například v Sasku v roce 2006 poprvé otevřen specializační kurz starořečtiny.

Přípravné studium („Frühstudium“)

Ve spolupráci s Technickou univerzitou v Drážďanech a s podporou Nadace německého Telekomu, existuje na gymnáziu nabídka přípravného studia. Žáci 10. až 12. stupně se mohou účastnit některých kurzů na Technické univerzitě v Drážďanech. Pokud zvládnou závěrečnou práci v daném předmětu, je možné tento předmět započítat do budoucího studia.

Zvláštní studijní práce („Besondere Lernleistung“)

Tato zvláštní studijní práce je analogická dobrovolným pracím v rámci maturity, které jsou běžné na jiných gymnáziích v Sasku. Na gymnáziu Sankt Afra není volitelná, ale je důležitou součástí filosofie výuky. Žáci mají během 11. a 12. ročníku prostor, který mají věnovat této práci. Práce musí splňovat velmi vysoké nároky na odbornou a stylistickou úroveň. Tuto práci musí žák navíc obhájit v kolokviu.

Závěr studia

Žáci gymnázia píší jako ostatní saskou státní maturitu, ve které jsou v celonárodním srovnání pravidelně velmi úspěšní. K maturitě si musí každý žák vybrat dva ze svých specializačních předmětů, ze kterých je pak zkoušen. Sám žák se může rozhodnout, zda do své maturity zahrne také svou studijní práci. V tom případě může dostat dva týdny volna na dopracování této práce.

Žáci gymnázia obdrží kromě běžného maturitního vysvědčení také certifikát, ve kterém je popsán průběh jejich studia, specializační zaměření, úspěchy.

Sociální angažovanost žáků („Services“)

Kromě toho, že se žáci podílí na mnoha dobročinných akcích, mají v rámci svého studia povinnost podílet se na tzv. „Services“. Jde o dobročinné mimoškolní projekty, které jsou ale školou organizovány. Každý žák 9. a 10. stupně si vybere nějakou obecně prospěšnou činnost, například pomoc ve školce nebo v domově důchodců. Této činnosti se pak musí věnovat nejméně jednou týdně. Mnozí žáci v tom pokračují ze své vlastní vůle i ve vyšších ročnících.

Život v internátě

Ranní koncil

Po snídani se koná ve školní aule ranní koncil. To je nedílná součást koncepce školy. Toto setkání má několik částí. V první části má některý z žáků za úkol informovat ostatní o aktuálních událostech z novin. V kulturní části se společně diskutuje o sociálním nebo vědeckém tématu, případně o uměleckém nebo hudebním díle. Na konci je prostor pro organizační informace.

Dopoledne

V 7:45 začíná pro žáky výuka. Po každé dvouhodinové následuje půlhodinová pauza. Zvonění ve škole není. V první pauze je v menze podávána druhá snídaně, v druhé pauze oběd.

Studijní volno

Každý všední den kromě středy začíná po hodinové pauze studijní volno, ve kterém se mají studenti učit nebo se zabývat jinou akademickou činností. Ve škole jsou různé možnosti – studovny, expertní místnosti, ve kterých jsou žákům k dispozici učitelé odborných předmětů, případně pokročilejší žáci, kteří mohou nabídnout žákům pomoc. Pro skupinovou práci jsou k dispozici skupinové místnosti.

Odpoledne

Po studijním volnu se konají „Addita.“ Žáci, kteří si nevybrali všechny čtyři prohlubující obory, mohou čas využít jinak. Každou středu se konají místo toho pro 7. a 8. ročník činnosti v dílně. Žáci zde mají možnost vybrat si mezi různými uměleckými rukodělnými činnostmi. Žáci 9./10. ročníku se angažují během této doby ve svých „Services“. Tyto aktivity končí v 18:15, kdy je čas večeře.

Večer

V internátní víceúčelové hale se pořádají sportovní kluby - fotbal, volejbal, házená, basketbal, hokej, gymnastika, judo, badminton. Kromě toho sami studenti organizují taneční kurzy, jógu apod. Ve škole funguje také školní sbor. V aule školy se konají koncerty a divadelní představení jak samotných žáků, tak profesionálních umělců. Pořádají se návštěvy koncertů a oper. Mezi 21. a 22. hodinou musí být žáci ve svých internátních budovách. Internátní mentoři prochází pokoje a pokud žáci potřebují, mají možnost si s nimi pohovořit.

Svátky a slavnosti

Život v internátě je zpestřen několika slavnostmi, které se každý rok opakují. K nim patří podzimní slavnost, masopustní karneval. Nejslavnostnějším okamžikem roku je letní slavnost. V předvánočním čase se koná společná slavnostní večeře.

Víkendy

Každé tři nebo čtyři týdny jezdí žáci ke svým rodinám. Většinou odjíždí v pátek v poledne a vracejí se v pondělí večer nazpátek. Žáci, kteří zůstávají v internátě, mají v sobotu dopoledne výuku. O víkendech jsou často pořádány sportovní i kulturní výlety.

Zdroje

http://de.wikipedia.org/wiki/Kategorie:Schule_f%C3%BCr_Hochbegabte

<http://www.deutsche-schuelerakademie.de/>

<http://www.bildung-und-begabung.de/>

<http://de.wikipedia.org/wiki/Begabtenf%C3%B6rderung>

<http://de.wikipedia.org/wiki/Begabtenf%C3%B6rderung>